

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV

**Správa o činnosti podľa § 23 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z.
o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov za obdobie roka 2013**

Národnej rade Slovenskej republiky
predkladá:

JUDr. Jana Dubovcová
verejná ochrankyňa práv

Bratislava február 2014

Podľa § 23 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov: „**Verejný ochranca práv** predkladá národnej rade každý rok v prvom štvrtroku správu o činnosti, v ktorej uvedie svoje poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy a jeho návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.“

Na základe uvedeného zákonného ustanovenia a v súlade s ním

p r e d k l a d á m

Národnej rade Slovenskej republiky v prvom štvrtroku roka 2014 správu o činnosti verejného ochrancu práv za obdobie roka 2013, v ktorej uvádzam svoje poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy a svoje návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

JUDr. Jana Dubovcová, v. r.
verejná ochrankyňa práv

Správa o činnosti verejného ochrancu práv je podľa § 23 ods. 2 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov zverejnená prostredníctvom internetu na webovej stránke www.vop.gov.sk a je **takto daná k dispozícii na zverejnenie** do periodickej tlače a prípadne aj na zverejnenie prostredníctvom iných informačných prostriedkov.

OBSAH

Úvodné informácie	6
I. POZNATKY VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV O DODRŽIAVANÍ ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD FYZICKÝCH OSOB A PRÁVNICKÝCH OSÔB ORGÁNMI VEREJNEJ SPRÁVY	7
1. ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVA A SLOBODY (ustanovené v čl. 14 až 25 ústavy, tzv. osobné práva a slobody).....	7
1.1 Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, neľudské či ponižujúce zaobchádzanie alebo trest.....	7
1.1.1 Výchovné opatrenia porušujúce základné práva detí.....	7
1.1.2 Hľad detí umiestnených v reedukačných centrách.....	8
1.1.3 Interval poskytovania stravy väzňom.....	8
1.2 Osobná sloboda.....	9
1.3 Právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.....	10
1.3.1 Porušovanie základných práv počas nácviu služobných činností.....	10
1.3.2 Povinná lekárska prehliadka pri nástupe do väzby, do výkonu trestu odňatia slobody.....	10
1.4 Právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.....	10
1.4.1 Neoprávnená lustrácia v registri obyvateľov.....	11
1.4.2 Neoprávnené poskytnutie informácie o maloletých deťoch.....	11
1.4.3 Porušovanie práva na nedotknuteľnosť obydlia neoprávneným postupom orgánu verejnej správy.....	11
1.5 Právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.....	11
1.6 Právo na nedotknuteľnosť obydlia.....	12
1.6.1 Neoprávnený postup samosprávy pri vyst'ahovaní rómskej osady Nižné Kapustníky.....	12
1.6.2 Porušovanie práva na nedotknuteľnosť obydlia neoprávneným postupom orgánu verejnej správy.....	12
2. POLITICKÉ PRÁVA (ustanovené v čl. 26 až 32 ústavy).....	12
2.1 Právo na informácie.....	12
2.2 Petičné právo.....	13
3. PRÁVA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN A ETNICKÝCH SKUPÍN (ustanovené v čl. 33 a 34 ústavy)	14
3.1 Právo na vzdelávanie v materinskom jazyku.....	14
4. HOSPODÁRSKE, SOCIÁLNE A KULTÚRNE PRÁVA (ustanovené v čl. 35 až 43 ústavy).....	14
4.1 Právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.....	14
4.2 Právo každého, kto je v hmotnej núdzi, na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok.....	15

4.3	Právo na ochranu zdravia, na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky na základe zdravotného poistenia.....	15
4.4	Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona.....	15
4.4.1	Právo na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa na účel zosúladenia rodinného a pracovného života.....	15
4.4.2	Porušenie práva na osobitnú ochranu detí a mladistvých v súvislosti s výkonom sociálnoprávnej ochrany detí a v súvislosti s výkonom funkcie kolízneho opatrovníka	16
4.4.3	Porušovanie práv detí nezájmom orgánov o ich názor a ich nevypočutie v konaní, ktoré sa ich týka.....	16
4.5	Právo rodičov na starostlivosť o deti a ich výchovu a právo detí na rodičovskú výchovu a starostlivosť.....	17
4.6	Právo na vzdelanie.....	17
4.6.1	Porušovanie práva na vzdelanie detí zaradených do špeciálnych škôl a špeciálnych tried.....	17
4.6.2	Vzdelávanie detí umiestnených v reedukačných centrách.....	18
5.	PRÁVO NA OCHRANU ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA (ustanovené v čl. 44 a 45 ústavy).....	19
6.	PRÁVO NA SÚDNU A INÚ PRÁNU OCHRANU (ustanovené v čl. 46 až 50 ústavy).....	19
6.1	Právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky.....	19
6.2	Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov.....	21
7.	POZNATKY Z PRIESKUMOV VYKONANÝCH Z VLASTNEJ INICIATÍVY.....	24
7.1	Dostupnosť právnej pomoci zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín (cudzincom).....	24
7.2	Prístup k zdravotnej starostlivosti a stravovanie osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody.....	27
7.3	Uplatňovanie a vykonávanie práva na vzdelávanie rómskej národnostnej menšiny, so zameraním na prístup k vzdelávaniu a k zaradovaniu detí do predškolskej prípravy a do školského vzdelávania a na vzdelávanie v materinskom jazyku národnostnej menšiny.....	32
7.4	Ochrana práv dieťaťa a vykonávanie funkcie kolízneho opatrovníka.....	36
7.5	Dodržiavanie práv maloletých detí umiestnených v reedukačnom centre.....	41
7.6	Prerokovanie vecí verejne bez zbytočných prietáhov, základné právo chránené čl. 48 ods. 2 ústavy a prietahy v súdnom konaní.....	44
7.6.1	Plnenie odporúčaní vyplývajúcich zo Správy verejnej ochrankyne práv o zbytočných prietáhoch v súdnom konaní v Slovenskej republike.....	44
7.6.2	K nositeľom zodpovednosti za porušenie základného práva na konanie vo veci bez prietáhov a k neseniu zodpovednosti.....	47
7.6.2.1	Zodpovednosť za vytvorenie podmienok, v ktorých súdy pôsobia.....	47
7.6.2.2	Zodpovednosť za kvalitu vedenia súdneho konania a kvalitu rozhodovania.....	47

7.6.3	Prijatie opatrení v konaniach, kde boli skonštatované zbytočné prietahy v konaní ústavným súdom alebo verejným ochrancom práv.....	48
8.	TVRDOŠŤ POSTUPOV, POSTUP BEZ PRÁVNEHO DÔVODU, NEOCHOTA, NESPRÁVNY POSTUP ORGÁNU VEREJNEJ SPRÁVY AKO OPAK DOBREJ VEREJNEJ SPRÁVY, PRÁVNA NEISTOTA.....	48
8.1	Vyst'ahovanie rómskej osady Nižné Kapustníky bez právneho dôvodu.....	48
8.2	Policajný zásah v osade Budulovská v Moldave nad Bodvou.....	50
8.3	Neochota, príklady zlej praxe ako opaku dobrej správy.....	54
8.4	Nesprávny úradný postup, právna neistota.....	56
8.4.1	Oznámenie namiesto rozhodnutia.....	56
8.4.2	Dávky v nezamestnanosti po návrate z iného členského štátu Európskej únie.....	57
8.4.3	Konanie o vydanie výkazu nedoplatkov a uplatňovanie práva na inú právnu ochranu	58
8.4.4	Právne postavenie dlhodobo nezamestnaných pri vykonávaní menších obecných služieb, bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci, poskytovanie osobných ochranných pracovných prostriedkov.....	59
8.4.5	Spôsobilosť na právne úkony.....	60
8.4.6	Porušenie povinnosti ustanovenej zákonom.....	60
9.	O VYUŽITÍ OPRÁVNENÍ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV.....	61
9.1	Postúpenie veci prokurátorovi.....	61
9.2	Návrh na začatie konania pred ústavným súdom.....	63
9.3	Predloženie Mimoriadnej správy verejného ochrancu práv národnej rade.....	64
9.4	Vyrozumenie.....	64
9.5	Návrh na začatie disciplinárneho konania.....	65
9.6	Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov.....	66
II.	NÁVRHY A ODPORÚČANIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV NA NÁPRAVU ZISTENÝCH NEDOSTATKOV.....	68
1.	ODPORÚČANIA NA ZLEŠENIE OCHRANY ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD FYZICKÝCH OSÔB A PRÁVNICKÝCH OSÔB.....	68
2.	INFORMÁCIA O REALIZÁCII ODPORÚČANÍ NÁRODNEJ RADE Z MOJEJ MINULOROČNEJ SPRÁVY.....	70
3.	INFORMÁCIA O ODPORÚČANIACH UVEDENÝCH V MIMORIADNEJ SPRÁVE VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV PREDLOŽENEJ NÁRODNEJ RADE V AUGUSTE 2013.....	71
4.	OPATRENIA NA ZABEZPEČENIE PODMIENOK PRE ČINNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV.....	72

Príloha: Správa Kancelárie verejného ochrancu práv o výsledkoch jej činnosti, hospodárení a zabezpečení podmienok pre jej činnosť v roku 2013.

(Celá správa o činnosti verejného ochrancu práv, vrátane prílohy, je zverejnená na webovej stránke www.vop.gov.sk.)

Úvodné informácie

Pôsobnosť verejného ochrancu práv, ktorý je zriadený priamo z Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) ako nezávislý ústavný orgán, je vymedzená v ústave a v zákone č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o verejnom ochrancovi práv“). Vztahuje sa **výlučne na ochranu základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb** v prípadoch, ak k ich porušovaniu dochádza **konaním, rozhodovaním alebo nečinnosťou orgánu verejnej správy**. Teda, ak tento orgán koná, rozhoduje alebo je nečinný v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu. V ustanovených prípadoch sa verejný ochranca práv podieľa aj na vyvodzovaní zodpovednosti za porušenie základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb.

Zrejmým účelom každej správy, ktorú verejný ochranca práv predkladá Národnej rade Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) je, aby národná rada v rámci svojej celej pôsobnosti prispela k prijatiu takých opatrení, ktorými sa **zrealizujú odporúčania verejného ochrancu práv**. Jeho odporúčania sú návodom na zmeny v reálnej činnosti orgánov verejnej správy, **výsledkom ktorých je zlepšovanie ochrany základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb v demokratickom a právnom štáte**.

Podľa § 23 ods. 1 zákona o verejnom ochrancovi práv „**Verejný ochranca práv** predkladá národnej rade každý rok v prvom štvrtroku správu o činnosti, v ktorej uvedie svoje poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy a jeho návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.“

Vychádzajúc z uvedeného znenia, predložená správa má dve časti:

- I. časť: **Poznatky** verejného ochrancu práv o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy.
- II. časť: **Návrhy a odporúčania** verejného ochrancu práv na nápravu zistených nedostatkov.

UPOZORNENIE: V priebehu roka 2013 nadobudli účinnosť dve väčšie zmeny v usporiadaní miestnej štátnej správy (zákon č. 345/2012 Z. z. o niektorých opatreniach v miestnej štátnej správe a zákon č. 180/2013 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy). V správe **uvádzam názvy orgánov verejnej správy podľa ich názvu v čase porušenia základného práva alebo slobody alebo spôsobenia iného pochybenia**, v dôsledku ktorého došlo buď k porušeniu povinnosti ustanovenej zákonom alebo k postúpeniu veci príslušnému prokurátorovi.

I. POZNATKY VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV O DODRŽIAVANÍ ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD FYZICKÝCH OSÔB A PRÁVNICKÝCH OSÔB ORGÁNMI VEREJNEJ SPRÁVY

Motto správy:

„Verejní ochrancovia práv krajín V4 sa zhodli na tom, že ich úlohou je byť „očami a ušami“ parlamentov. Svojou nezávislou správou o poznatkoch zo svojej činnosti prispievajú k lepšej informovanosti parlamentu. Svoju správu (informáciu) predkladajú parlamentu na diskusiu a zvažovanie nimi navrhnutých opatrení.

Verejní ochrancovia práv V4 považujú za správne, aby sa parlament oboznámil s ich správou (informáciou) bez hlasovania, ktoré môže byť pokúšením politicky hodnotiť činnosť verejného ochrancu práv.“

Toto uznesenie prijali verejní ochrancovia práv členských krajín V4 na svojom ôsmom stretnutí v apríli 2013 a v rámci dobrých vzťahov bolo predložené predsedovi národnej rady.

1. ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVA A SLOBODY (ustanovené v čl. 14 až 25 ústavy, tzv. osobné práva a slobody)

1.1 Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, neľudské či ponižujúce zaobchádzanie alebo trest

Podľa čl. 16 ods. 1 ústavy nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Podľa čl. 16 ods. 2 ústavy nikoho nemožno mučiť, ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

1.1.1 Prieskumom vykonaným v reedukačných centrách som zistila, že aj v súčasnosti sú ešte súčasťou ich poriadkov, a teda sa v procese reedukácie detí a mládeže používajú ako bežné „výchovné“ opatrenia, aj také postupy, ktoré sú z pohľadu verejného ochrancu práv už zásahmi do niektorého, alebo aj viacerých, základných práv dieťaťa a zvereného do výchovy centra.

Moje doterajšie zistenia preukázali zásahy do práva na nedotknuteľnosť osoby a jej osobnej integrity, a tiež aj prvky ponižujúceho zaobchádzania. Patria medzi ne: umiestňovanie detí do **ochranných miestností na celých 24 hodín** za trest po úteku, alebo na neprimerane dlhý čas vzhľadom na účel umiestnenia, **povinné gynekologické a venerologické prehliadky dievčat** po ich každom návrate do centra so všeobecným odôvodnením, že ide o zdravotnú prevenciu, **strihanie dohola** po návrate z úteku s odôvodnením, že ide o opatrenie proti všiam, odlíšenie jednotlivca od ostatného detského kolektívu iným oblečením – **za trest**, vykonávanie **osobných prehliadok detí po vyzlečení do naha**.

V jednom reedukačnom centre nebolo možné vylúčiť, že v centre dochádzalo aj k používaniu telesných trestov, s určitosťou sa preukázala vulgárna komunikácia s deťmi,

neodôvodnené zabraňovanie prístupu k toaletám a nezmyselné obmedzenia v pridelovaní toaletného papiera. Zriaďovateľ a centrum už prijali opatrenia, rovnako aj ďalšie jednotlivé centrá postupne **prijímajú opatrenia na základe môjho odporúčania**. Podrobnejšie informácie o prieskume sú uvedené v I. časti, bod 7.5 správy.

1.1.2 Hlad detí v reedukačných centrách. Veľa detí rôzneho veku a oboch pohlaví sa počas prieskumu sťažovalo na častý, takmer každodenne prítomný pocit hladu. Ak sú deti, za ktoré prevzal zodpovednosť štát, v ním ustanovenom systéme starostlivosti o ne, dlhodobo pravidelne vystavované hladu a samy si z tejto situácie nemajú ako pomôcť, možno hovoriť aj o neľudskom zaobchádzaní s nimi. Slovenská republika pritom prevzala na seba aj záväzok ustanovený v čl. 27 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa – uznala právo dieťaťa na životnú úroveň potrebnú pre jeho telesný, duševný, mravný a sociálny rozvoj.

Finančné pásma nákladov na nákup potravín na jedno jedlo podľa vekových kategórií stravníkov vydáva na základe zákonného zmocnenia Ministerstvo školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“).

Príspevok na stravovanie pre deti od 11 do 15 rokov je 2,43 eura až 2,87 eura a pre deti od 15 do 18 až 19 rokov je to 2,58 eura až 3,01 eura.

Požiadala som **ministerstvo školstva**, aby urýchlene zvýšilo v rezortnej vyhláške finančný normatív na **celodennú stravu** poskytovanú deťom v špeciálnych výchovných zariadeniach tak, aby mohla byť deťom vo vývoji poskytovaná riadna výživa.

Na túto skutočnosť som písomne **upozornila aj ministra financií Slovenskej republiky (ďalej len „minister financií“)** v čase, keď **Ministerstvo financií Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo financií“)** pripravovalo rozpočet a požiadala som, aby boli v rozpočte pre ministerstvo školstva zabezpečené dostatočné prostriedky na zvýšenie príspevku na stravovanie detí umiestnených v špeciálnych výchovných zariadeniach. **Doposiaľ som nedostala od ministra financií, ani z ministerstva financií žiadnu odpoveď.** Podotýkam, že v špeciálnych výchovných zariadeniach nie sú umiestnené desaťtisíce detí, a teda potrebná čiastka nepredstavuje milióny eur. Podrobnejšie informácie o prieskume sú uvedené v I. časti, bod. 7.5 správy.

1.1.3 Interval podávania stravy osobám umiestneným v ústavoch na výkon väzby a v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody (ďalej len „väzeň“). Prieskumom **stravovania väzňov** som zistila, že **v dôsledku organizácie práce** v jednom nápravno-výchovnom ústave dostávajú väzni posledné jedlo dňa už o 16.00 hod., čo mnohým z nich spôsobuje, že pravidelne, niekoľko hodín pred podaním prvého jedla nasledujúceho dňa, trpia pocitmi hladu. Za určitých okolností možno takýto postup považovať za neľudské zaobchádzanie s osobou v závislom postavení. Zodpovedné orgány verejnej správy mi podali vysvetlenia a **oznámili prijatie opatrení**. Podrobnejšie informácie o prieskume sú uvedené v I. časti, bod 7.2 správy.

1.2 Osobná sloboda

Podľa čl. 17 ústavy osobná sloboda sa zaručuje. Nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. **Každé pozbavenie slobody** sa pritom musí realizovať nielen v súlade podmienkami ustanovenými v ústave, ale aj v súlade s obsahom čl. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.). Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) každé opatrenie, ktorým je jednotlivec pozbavený slobody, musí byť zlučiteľné s účelom čl. 17 ústavy, ktorým je ochrana jednotlivca proti svojvôli (I. ÚS 187/07). Ústavný súd v tejto súvislosti napríklad konštatoval, že sťažovateľke, ktorá bola predvedená na obvodné oddelenie Policajného zboru **z dôvodu podania vysvetlenia** a na policajnej stanici bola zadržovaná niekoľko hodín, bolo zasiahnuté do osobnej slobody tým, že bola umiestnená do uzamknutej miestnosti a držaná na obvodnom oddelení dlhšie ako bolo nevyhnutné pre podanie vysvetlenia a spísanie zápisnice o podaní vysvetlenia (III. ÚS 204/02-47). Podľa ustálenej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva „každé pozbavenie slobody sa musí realizovať nielen v súlade s hmotnoprávnymi a procesnými pravidlami vnútroštátneho právneho poriadku, ale takisto musí byť v súlade so samotným účelom článku 5, a to ochrániť jednotlivca pred svojvôľou“ (Kurtová proti Turecku).

Výsledkom preskúmania podnetu voči policajnému zásahu, o ktorom polícia uviedla, že išlo o plánovanú pátraciu akciu po hľadaných osobách, na ktoré bol vydaný zatykač, a po veciach pochádzajúcich z trestnej činnosti (ktorý ja hodnotím ako zásah, ktorý nebol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti, nebol primeraný a bol vedený neprimeranými prostriedkami), je preukázané zistenie, že polícia **po tomto zásahu** o 20.00 hod. predviedla na policajné oddelenie viacero osôb (celkovo 15). Na žiadnu z týchto osôb nebol vydaný zatykač. Niektoré z osôb boli predvedené preto, aby podali vysvetlenie, niektoré na overenie totožnosti, a niektoré pre podozrenie zo spáchania priestupku, ktorého sa mali dopustiť počas policajného zásahu. Predvedené osoby v rámci prieskumu uviedli, že po predvedení im boli bez záznamu odňaté všetky osobné veci a niektoré z predvedených osôb uviedli, že policajti ich pred očami ostatných bili. O 01.00 hod. sa dostavil na policajné oddelenie lekár, ktorý vyšetril 5, ešte dovtedy neprepustených, osôb. Týmto je preukázané, že minimálne 5 osôb sa nachádzalo na policajnej stanici aj po piatich hodinách od ich predvedenia.

Polícia vybavovanie predvedených osôb a svoj postup k nim preukazuje listinami, ktoré vyhotovila, pričom nemá k dispozícii kamerový záznam o dianí na policajnom oddelení. Na základe uvedených skutočností som dospela k záveru, že nedobrovoľné niekoľkohodinové zadržovanie minimálne piatich osôb na policajnom oddelení, vzhľadom na charakter úkonu, ktorý mal byť vykonaný, a tiež aj vzhľadom na ich predvedenie, možno **posúdiť ako zásah do práva na osobnú slobodu týchto osôb**.

Navrhované opatrenia sa týkajú zlepšenia ochrany základných práv a slobôd fyzických osôb a preukázateľnosti uskutočňovaných policajných postupov.

Navrhla som, aby polícia z každej plánovanej policajnej akcie zabezpečila kamerový záznam, aby zabezpečila monitorovanie policajných oddelení v častiach,

v ktorých sa vybavujú predvedené osoby prostredníctvom kamier, a aby sa samozrejme uchovávali záznamy z vybavovania osôb predvedených na policajné oddelenie.

Realizácia týchto opatrení, ktoré majú iba organizačný a technický charakter, nevyžaduje legislatívne zmeny. Závisí výlučne od vôle zodpovedných orgánov verejnej správy, ktorými sú Prezídium Policajného zboru Slovenskej republiky (ďalej len „prezídium Policajného zboru“) a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo vnútra“) na čele s ministrom vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „minister vnútra“). Rovnako, realizácia týchto opatrení tiež v žiadnom prípade nesúvisí s prípadným preukázaním, či nepreukázaním trestnoprávnej zodpovednosti jednotlivých policajtov, ktorú v súvislosti s preskúmanou policajnou akciou iniciuje Generálna prokuratúra Slovenskej republiky. **Opatrenia som navrhla v auguste 2013 a doteraz neboli zrealizované.**

1.3 Právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena

Podľa čl. 19 ods. 1 ústavy má každý právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

1.3.1 Podávateľ poukázal na porušovanie základného práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti, po preskúmaní prípadu som porušenie aj skonštatovala.

Porušenie základného práva spôsobili svojím postupom príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „ZVJS“) v ústave na výkon väzby a ústave na výkon trestu odňatia slobody **počas nácviu služobných činností.** Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „GR ZVJS“) po preskúmaní všetkých skutočností podalo trestné oznámenie pre podozrenie z prečinu zneužitia právomoci verejného činiteľa, dvoch príslušníkov dočasne pozbavilo výkonu štátnej služby a proti piatim príslušníkom bolo začaté disciplinárne konanie pre zavinené porušenie služobných povinností. Uvedené opatrenia považujem zo strany ZVJS v danom prípade za dostatočné.

1.3.2 Prieskumom o prístupe väzňov k zdravotnej starostlivosti, som zistila, že **podľa platnej zákonnej úpravy každý, kto je umiestnený do ústavu, či už z dôvodu väzby alebo na výkon trestu odňatia slobody, sa musí povinne podrobiť lekárskej prehliadke.** Za určitých okolností osoba, ktorej sa to týka, môže tento výkon a postup verejného orgánu pociťovať ako dehonestujúci a môže sa cítiť dotknutá vo svojej ľudskej dôstojnosti. Pritom Európske väzenské pravidlá požadujú iba zaznamenávanie všetkých informácií o zdravotnom stave väzňa a pohovor s ním. Iba v prípade potreby aj lekársku prehliadku.

1.4 Právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života

Podľa čl. 19 ods. 2 ústavy má každý právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

1.4.1 K porušeniu tohto základného práva došlo **lustráciou v registri obyvateľov** Slovenskej republiky, ktorú **neoprávnene vykonal príslušník Policajného zboru**. Riaditeľ príslušného obvodného oddelenia Policajného zboru vyvodil voči nemu disciplinárnu zodpovednosť a ostatní príslušníci oddelenia boli opätovne preškolení z príslušných právnych predpisov.

1.4.2 V druhom prípade **úrad práce, sociálnych vecí a rodiny neoprávnene poskytol informácie o maloletých deťoch** neoprávneným osobám, čím porušil základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny svoj postup prehodnotil a v poskytovaní informácií neoprávneným osobám nepokračoval, čo považujem v danom prípade za dostatočné opatrenie.

1.4.3 Preskúmaním podnetu na policajný zásah **v osade Budulovská v Moldave nad Bodvou** som zistila, že vo všetkých prípadoch, v ktorých policajti pri pátraní po hľadaných osobách, na ktoré bol vydaný zatykač, vstúpili do obydľia bez príkazu na vstup do obydľia a bez predchádzajúceho súhlasu osoby, ktorá bola v obydľí. Došlo tak nielen k porušeniu základného práva na nedotknuteľnosť obydľia, ale aj k zásahu do práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života.

Navrhovala som, aby boli vyvedené dôsledky z porušenia základných práv, ktorými môže byť prehodenie a zmena interných predpisov, pokynov, preškolenie príslušníkov Policajného zboru, či vyvedenie osobnej zodpovednosti. **Prezídium Policajného zboru opatrenia nevykonalo, resp. ich vykonanie mi doteraz neoznámilo**. Na realizáciu tohto opatrenia nie je potrebná zmena zákona a jeho realizovanie nezávisí ani od prípadného preukázania, či nepreukázania individuálnej trestnoprávnej zodpovednosti jednotlivcov, ktorú iniciuje generálna prokuratúra. Závisí iba od vôle predstaviteľov orgánov verejnej správy. Viac informácií o výsledkoch preskúmania podnetu je v I. časti, bod 8.1.2 a v Mimoriadnej správe verejného ochrancu práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním niektorých orgánov (ďalej len „Mimoriadna správa verejného ochrancu práv“) uverejnenej na internetovej stránke www.vop.gov.sk.

1.5 Právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe

Podľa čl. **19 ods. 3** ústavy má každý právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe. Vo vzťahu k tomuto základnému právu som preskúmala a vybavila jeden podnet, v ktorom som aj skonštatovala jeho porušenie.

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny neoprávneným poskytnutím informácií o maloletých deťoch neoprávneným osobám v tomto prípade porušil základné právo podávateľa podnetu na ochranu pred zverejňovaním údajov o jeho osobe. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny svoj postup prehodnotil a informácie viac neposkytoval.

1.6 Právo na nedotknuteľnosť obydlia

Podľa **čl. 21 ods. 1** ústavy obydlie je nedotknuteľné. Podľa čl. 12 ods.1 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd, obydlie je nedotknuteľné. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva obydlím je aj obydlie, ktoré si jednotlivец vytvoril v rozpore s vnútroštátnym právom, aj obydlie obývatel'né len počas určitého obdobia v roku.

1.6.1 Neoprávnený postup samosprávy pri vyst'ahovaní rómskej osady

Preskúmaním podnetu som zistila, že mesto Košice v októbri 2012 vyzvalo obyvateľov rómskej osady v Nižných Kapustníkoch (približne 156 osôb, z toho 63 detí) prostredníctvom mestských policajtov, aby v lehote štyroch dní vyst'ahovali priestor osady, lebo podľa vyjadrenia hasičov, hygienikov a obvodného úradu životného prostredia sú podmienky v osade nezlučiteľné so životom. Vo vzťahu k tomuto rozhodnutiu a ku konaniu mesta sa nevedlo žiadne úradné konanie a mesto Košice neposkytlo maloletým deťom žiadnu pomoc, hoci uvedené orgány vyhlásili podmienky, v ktorých žili za nezlučiteľné so životom. Obyvatelia osady sa pod tlakom a pod hrozbou nezlučiteľnosti prostredia so životom odsťahovali, nevedno kam. Ich obydlia následne mesto, bez zadováženia si riadneho právneho titulu, odstránilo. Mesto týmto postupom zasiahlo do práva na nedotknuteľnosť obydlia väčšiemu počtu osôb, ktoré sú dnes už neidentifikovateľné a zároveň nepostupovalo v súlade s čl. 27 ods. 3 Dohovoru o právach dieťaťa. Podľa mojej informácie mesto neprijalo opatrenia. Podrobnejšie informácie k tomuto podnetu sú uvedené v I. časti, bod.8.1.1 správy.

1.6.2 Porušovanie práva na nedotknuteľnosť obydlia neoprávneným postupom orgánu verejnej správy

Na základe výsledkov preskúmania podnetu o policajnom zásahu vykonanom v osade Budulovská v Moldave nad Bodvou môžem konštatovať, že v prípadoch, ak polícia pri pátraní po hľadaných osobách, na ktoré bol vydaný zatykač a pri pátraní po veciach pochádzajúcich z trestnej činnosti v rámci svojej vopred pripravenej plánovanej policajnej akcie vstúpila do obydlia niektorej osoby v osade Budulovská bez toho, aby disponovala potrebnými oprávneniami na vstup do tohto obydlia a bez toho, aby jej osoba nachádzajúca sa v obydlí na vstup do obydlia, dala svoj predchádzajúci dobrovoľný súhlas, porušila svojím neoprávneným postupom základné právo fyzickej osoby na nedotknuteľnosť jej obydlia. Polícia doteraz neprijala žiadne z mojich odporúčaných opatrení. Podrobnejšie informácie sú uvedené v časti I. bod 8.1.2 správy.

2. POLITICKÉ PRÁVA (ustanovené v čl. 26 až 32 ústavy)

2.1 Právo na informácie

Podľa **čl. 26 ods. 1** ústavy sú sloboda prejavu a právo na informácie zaručené. Podľa **ods. 5** toho istého článku, orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom

poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanovuje zákon. Právo na informácie sa vykonáva najmä zákonom č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov.

Vo vzťahu k tomuto základnému právu som preskúmala a vybavila 23 podnetov, v ktorých sa podávatelia domáhali jeho ochrany a **porušenie som konštatovala v šiestich prípadoch**. Dôvodom porušenia bolo nesprístupnenie požadovaných informácií alebo nedodržanie zákonom ustanoveného postupu na vybavenie žiadosti o poskytnutie informácií. V dvoch prípadoch došlo k porušeniu tohto základného práva obcami, v jednom prípade ministerstvom, v dvoch prípadoch som konštatovala porušenie Kanceláriou Ústavného súdu Slovenskej republiky a v jednom prípade úradom práce, sociálnych vecí a rodiny.

Orgány verejnej správy (obce, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, ministerstvo), ktoré právo na informácie porušili už v rámci prijatých opatrení požadované informácie sprístupnili alebo v prípade nesprávneho postupu realizovali pracovné stretnutie zamerané na bližšie oboznámenie sa pracovníkov s jednotlivými ustanoveniami zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Ministerstvo prijalo opatrenia na fungovanie e-mailovej adresy určenej na vybavovanie žiadostí o poskytnutie informácií, ktorú denne kontrolujú traja zamestnanci a riaditeľ príslušného odboru prijal aj personálne opatrenia, aby sa predišlo vzniku obdobných situácií v budúcnosti. S Kanceláriou Ústavného súdu Slovenskej republiky postup prijímania opatrení ešte nie je ukončený.

2.2 Petičné právo

Podľa **čl. 27 ods. 1** ústavy petičné právo sa zaručuje. Každý má právo sám alebo s inými obracať sa vo veciach verejného alebo iného spoločného záujmu na štátne orgány a orgány územnej samosprávy so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami.

Petičné právo je základné právo, ktoré **predstavuje jednu z foriem priamej demokracie**. Jeho prostredníctvom sa uplatňuje princíp suverenity občanov a ich právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných. Petície predstavujú jednak nástroj ochrany práv osôb, jednak prostriedok kontroly výkonu verejnej správy občanmi. Základné právo zaručené čl. 27 ods. 1 ústavy je právo aplikovateľné priamo z ústavy, ak však existuje zákon, ktorý ustanovuje zákonný postup, je potrebné podľa neho postupovať.

Vo vzťahu k tomuto základnému právu som preskúmala a vybavila päť podnetov, v ktorých sa podávatelia domáhali jeho ochrany a porušenie som konštatovala **v troch prípadoch**. V dvoch prípadoch došlo k jeho porušeniu **orgánmi územnej samosprávy** postupom, ktorý bol v rozpore s petičným zákonom, a v jednom prípade došlo k jeho porušeniu **Centrom právnej pomoci** (ďalej len „CPP“) postupom pri vybavovaní sťažnosti, ktorý taktiež nebol v súlade so zákonom. V tomto prípade zákonom o sťažnostiach.

Vo všetkých prípadoch došlo k náprave vybavením podaných petícií, aj podanej sťažnosti.

3. PRÁVA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN A ETNICKÝCH SKUPÍN (ustanovené v čl. 33 a 34 ústavy)

3.1 Právo na vzdelávanie v materinskom jazyku

V čl. 34 ods. 2 písm. a) ústava zaručuje občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka, aj právo na vzdelanie v ich jazyku.

Prieskumom o uplatňovaní a vykonávaní práva na vzdelávanie rómskej národnostnej menšiny so zameraním na prístup k vzdelávaniu a zaradovaniu detí do predškolskej prípravy a do školského vzdelávania a o uplatňovaní a vykonávaní práva na vzdelávanie v materinskom jazyku národnostnej menšiny, ktorý bol vykonaný v roku 2013, sa potvrdili skutočnosti známe už minimálne desať rokov, a to, že školy poskytujú vzdelávanie iba v štátnom jazyku a z 21 škôl, v ktorých bol vykonaný prieskum, iba dve používajú rómsky jazyk a aj to len podporne a iba v obmedzenom rozsahu. Medzi pedagógmi a osobami, ktoré sa zúčastňujú nejakým spôsobom na výchovnom a vzdelávacom procese rómskych detí sa znalosť rómskeho jazyka takmer nevyskytuje. **Školský systém reálne nie je pripravený splniť žiadosť rodiča, aby bolo jeho dieťa v predškolskej príprave, v nultom ročníku a v škole vzdelávané, okrem štátneho jazyka, aj v materinskom - rómskom jazyku. V podmienkach, ktoré sú dlhodobo takto nastavené rodičia o vzdelávanie detí v materinskom jazyku nežiadajú.**

4. HOSPODÁRSKE, SOCIÁLNE A KULTÚRNE PRÁVA (ustanovené v čl. 35 až 43 ústavy)

4.1 Právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa

Podľa čl. 39 ods. 1 ústavy, občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.

Vo vzťahu k tomuto základnému právu som preskúmala a vybavila 73 podnetov, v ktorých sa podávatelia domáhali jeho ochrany. Porušenie som konštatovala **v ôsmich prípadoch**. Vo všetkých ôsmich prípadoch došlo k porušeniu tohto základného práva vo vzťahu k primeranému hmotnému zabezpečeniu v starobe, pri nespôsobilosti na prácu a pri strate živiteľa Sociálnou poisťovňou (6x v konaní o starobnom dôchodku, 1x vo veci nevyplatenia vianočného príspevku a 1x v konaní o nemocenskom).

K porušeniu tohto základného práva došlo z viacerých dôvodov, napr. pre nesprávny výpočet dôchodku v dôsledku nezapočítania všetkých dôb zamestnania, nezapočítania obdobia vedenia v evidencii nezamestnaných, nezapočítania doby zamestnania vo zvýhodnenej pracovnej kategórii alebo vyplácaním dôchodku v nižšej sume ako patrilo, v dôsledku nesprávneho výpočtu. Uvedené pochybenia pritom majú dopad na veľmi dôležité a existenčné práva podávateľov podnetov, preto je potrebné ich v maximálnej miere eliminovať.

Vo väčšine uvedených prípadov došlo zo strany Sociálnej poisťovne **k odstráneniu zistených pochybení**, pričom Sociálna poisťovňa buď vydala nové rozhodnutia vo veci, alebo pristúpila k preddavkovým výplatám či už nemocenskej dávky alebo predčasného starobného dôchodku v zodpovedajúcej sume.

Ako problematické sa javia podnety týkajúce sa vyplácania vianočných príspevkov, kvôli ktorým som sa už v minulosti obrátila na ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „minister práce“), ktorý ma informoval, že pokiaľ nie je o veci rozhodnuté na Európskom súdnom dvore, vianočný príspevok nebude exportovaný do členských štátov Európskej únie.

4.2 Právo každého, kto je v hmotnej núdzi, na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok

Podľa **čl. 39 ods. 2** ústavy každý, kto je v hmotnej núdzi, má právo na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok. Vo vzťahu k tomuto základnému právu som preskúmala a vybavila **desať** podnetov, v ktorých sa podávatelia domáhali jeho ochrany a porušenie som konštatovala **v jednom prípade**. **Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny** ho porušil tým, že nepriznal ochranný príspevok k dávke v hmotnej núdzi. Navrhla som opatrenia na odstránenie zisteného pochybenia. Prípado sa stále rieši.

4.3 Právo na ochranu zdravia, na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky na základe zdravotného poistenia

Podľa **čl. 40** ústavy má každý právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.

Vo vzťahu k tomuto základnému právu som preskúmala a vybavila 12 podnetov, v ktorých sa podávatelia domáhali jeho ochrany a jeho porušenie som skonštatovala **v jednom prípade**, a to zdravotnou poisťovňou. **Zdravotná poisťovňa** pri svojom rozhodovaní o schválení úhrady kúpeľnej starostlivosti v rozpore so zákonom schválila nesprávne vypísaný návrh na kúpeľnú liečbu. V konkrétnom prípade už nebolo možné prijať opatrenia, pretože podávateľka podnetu zmenila zdravotnú poisťovňu.

4.4 Podľa čl. 41 ods. 1 ústavy manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona.

4.4.1 Právo na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa na účel zosúladenia rodinného a pracovného života

Podľa čl. 33 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie na účely zosúladenia rodinného a pracovného života má každý právo na ochranu pred prepustením z práce z dôvodu spojeného s materstvom, ako aj **právo na platenú materskú dovolenku** alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa.

Porušenie uvedeného práva som konštatovala v **jednom podnete**. K jeho porušeniu došlo Sociálnou poisťovňou, ktorá nepriznala podávateľke podnetu materské, hoci spĺňala všetky podmienky zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov na jeho priznanie, pričom k tomu došlo pri aplikácii práva Európskej únie. Uvedený podnet je stále v štádiu riešenia.

4.4.2 Podľa čl. 41 ods.1. ústavy sa zaručuje osobitná ochrana detí a mladistvých.

Podľa čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou uvedeného dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru. Podľa čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú jeho zmluvnou stranou, zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Podľa čl. 12 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa sa preto dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Z 31 podnetov som zistila v šiestich prípadoch porušenia základných práv detí, a to úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, v súvislosti s výkonom sociálnoprávnej ochrany detí a v súvislosti s výkonom funkcie kolízneho opatrovníka.

Pasívnym vykonávaním funkcie kolízneho opatrovníka úrady porušili právo detí na ich osobitnú ochranu.

Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny som navrhla, aby v konkrétnych prípadoch prehodnotili svoj postup a funkciu kolízneho opatrovníka vykonávali aktívne. V jednom prípade som sa pre pasivitu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny obrátila na nadriadený orgán – Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny.

4.4.3 Prieskumom zameraným na činnosť kolízneho opatrovníka som zistila, že súčasná prax súdov a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny vyplývajúca aj z platnej právnej úpravy nevylučuje, že v niektorých prípadoch sa vôbec nezisťuje názor dieťaťa, a teda mu ani nemôže byť venovaná patričná pozornosť a tiež nevylučuje, že dieťa nie je vypočuté v konaní, ktoré sa ho týka a ani mimo neho. **Konanie tak často prebieha iba o dieťati a nie s dieťaťom.** Nemáme ani **procedurálne pravidlá vypočutia dieťaťa**. Na základe zistení z prieskumu som navrhla opatrenia a z prerokovania výsledkov prieskumu mám informáciu

o prebiehajúcej príprave procedurálnych pravidiel vypočutia dieťaťa. Podrobnejšie informácie o výsledkoch prieskumu sú uvedené v I. časti, bod 7.4 správy.

4.5 Právo rodičov na starostlivosť o deti a ich výchovu a právo detí na rodičovskú výchovu a starostlivosť

Podľa čl. **41 ods. 4** ústavy starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu, na základe zákona.

Vo veci ochrany tohto práva som preskúmavala dva podnety a **v obidvoch prípadoch** som konštatovala jeho **porušenie. Jeho porušenie spôsobili základná škola a stredná škola tým**, že neposkytovali informácie o maloletom dieťati jednému z rodičov napriek tomu, že tento nemal súdom pozastavené ani obmedzené rodičovské práva a ani ich nebol pozbavený.

Školy som požiadala o odstránenie zistených porušení a zároveň som sa v uvedenej veci **obrátila na ministra školstva** so žiadosťou o poskytnutie súčinnosti v tejto veci formou **usmernenia pre všetky školy, ako postupovať v obdobných prípadoch. Obidve školy prijali opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov** a informovali ma, že poučili všetkých pedagogických zamestnancov o správnom postupe. **Minister školstva mi oznámil**, že ministerstvo školstva vydalo usmernenie vo veci poskytovania informácií a vyžiadania súhlasu s poskytovaním odbornej intervencie rodičov detí. Toto usmernenie bolo odoslané na všetky odbory školstva okresných úradov v sídle kraja s tým, že **informácie v ňom uvedené budú distribuované všetkým školám a školským zariadeniam v Slovenskej republike.**

4.6 Právo na vzdelanie

Podľa **čl. 42 ods. 1** ústavy každý má právo na vzdelanie, školská dochádzka je povinná a podľa **ods. 2** tohto článku majú občania právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, a podľa schopností občana a možností spoločnosti, aj na vysokých školách. Podľa jeho **ods. 4** zákon ustanoví za akých podmienok majú občania pri štúdiu právo na pomoc štátu. Už Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948 vo svojom čl. 26 deklarovala právo na vzdelanie aspoň v počiatočných a základných stupňoch.

4.6.1 Porušovanie práva na vzdelanie detí zaradených do špeciálnych škôl a špeciálnych tried

Je pravda, že hlavným cieľom prieskumu, ktorý som vykonala, bolo preveriť do akej miery v slovenskom školstve pretrvávajú formy etnickej segregácie, či segregácie na základe sociálnoekonomického statusu, a či niektoré rómske deti majú rovnaký prístup k právu na základné vzdelanie ako ostatní štátni občania. Výsledky prieskumu sú alarmujúce, a preto sú uvedené v Mimoriadnej správe verejného ochrancu práv, ktorú som predložila národnej rade ešte v auguste 2013 spolu s odporúčaniami a žiadosťou o jej prerokovanie na najbližšej schôdzi. Táto správa v pléne národnej rady ešte nebola prerokovaná.

V skutočnosti sa však alarmujúce zistenia z tohto prieskumu týkajú všetkých detí, ktoré sú zaradené v prvom ročníku základného školského vzdelania do špeciálnej školy alebo triedy, aj keď prevažnú väčšinu z nich tvoria malé rómske deti.

Prieskum totiž preukázal a potvrdil už desať rokov známe zistenia mimovládnych organizácií, a to, že deti označené ako deti so špeciálnymi výchovnými a vzdelávacími potrebami, ktoré sú z tohto dôvodu zaradené do prvého ročníka špeciálnej školy, či špeciálnej triedy, takmer všetky ostanú po celú dobu základného vzdelávania už zaradené v tejto špeciálnej vzdelávacej vetve základného školstva. Ukázalo a potvrdilo sa, že **toto vzdelávanie im nedáva prakticky žiadnu možnosť** pokračovať vo svojom vzdelávaní na vyšších stupňoch a získať napríklad úplné stredné odborné vzdelanie alebo úplné stredné všeobecné vzdelanie. Možnosť niekedy dosiahnuť vysokoškolské vzdelanie prvého, či ďalšieho stupňa je už úplnou **fatamorgánou**.

Tie rómske deti, ktoré pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia, v ktorom zažívajú takmer denne absolútnu chudobu a do školského systému prichádzajú ako z geta, majú sociálnu aj rečovú bariéru. Takto nastavený školský systém bariéru ešte viac prehľbuje a svojím pôsobením prispieva k udržaniu detí v doterajšom postavení. Namiesto toho, aby im pomáhal sa z neho vymaniť, ho **recykluje (recykluje biedu)**.

Na základe výsledkov prieskumu som skonštatovala, že dochádza k porušovaniu základných práv detí vo veľkom rozsahu, a to najmä pri poskytovaní vzdelávania a v procese vzdelávania. Rovnako aj k porušovaniu ich práva na vzdelanie.

V tomto prípade ide o problematiku, ktorú nemôže samo vyriešiť jedno ministerstvo, napr. ministerstvo školstva. Preto som svoje odporúčania a návrhy dočasných opatrení predložila národnej rade v Mimoriadnej správe verejného ochrancu práv z augusta 2013. Tá sa však nimi v pléne ešte nezaoberala.

Podrobnejšie informácie o prieskume sú uvedené v I. časti, bod 7.3 a aj v Mimoriadnej správe verejného ochrancu práv (dostupná je na stránke www.vop.gov.sk).

4.6.2 Vzdelávanie detí umiestnených v reedukačných centrách

Doterajšie poznatky z prieskumu vykonávaného v reedukačných centrách vzbudzujú pochybnosti o tom, či umiestnenie detí v reedukačných centrách viac nepokrýva záujem izolovať problémové deti od ostatnej spoločnosti, než záujem na ich reedukácii. Deti majú obmedzenú možnosť výberu vzdelania a vzdelávacieho odboru, pretože ich vzdelávanie nie je prioritne určené ich schopnosťami, talentom, vlohami a záujmami, ale tým, do ktorého zariadenia sú umiestnené a možnosťami tohto zariadenia. Pritom zaraďovanie detí do reedukačného centra sa často riadi aj tým, kde je momentálne voľné miesto. **Z mojich poznatkov sa predbežne ukazuje, akoby sa systémovo pripúšťalo, že kvalita vzdelania, ak ho poskytuje priamo reedukačné centrum, môže byť aj nižšej úrovne než je kvalita vzdelávania ponúkaná deťom mimo reedukačného centra. Preto zatiaľ nemožno vylúčiť, že systém umožňuje porušovanie práva dieťaťa na vzdelanie. Tejto problematike sa budem venovať aj v roku 2014.**

Konštatujem však, že ministerstvo školstva, aj zriaďovatelia reedukačných centier a ich riaditelia, boli doteraz otvorení zmenám, ktoré pomáhajú zlepšovať činnosť reedukačných centier. Zmeny sa však zatiaľ netýkali podmienok a systému vzdelávania,

pretože jeho hodnotenie som ešte neukončila. Informácie o prieskumoch v reedukačných centrách sú dostupné na stránke www.vop.gov.sk.

5. PRÁVO NA OCHRANU ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A KULTÚRNEHO DEDIČSTVA (ustanovené v čl. 44 a 45 ústavy)

Zo svojej činnosti nemám poznatky o porušení týchto základných práv.

6. PRÁVO NA SÚDNU A INÚ PRÁVNÚ OCHRANU (ustanovené v čl. 46 až 50 ústavy)

6.1 Právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky

Podľa **čl. 46 ods. 1** ústavy sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Podstatou základného práva na súdnu a inú právnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k takémuto nezávislému a nestrannému orgánu, a tomu zodpovedajúca povinnosť tohto orgánu o veci konať tak, aby nedošlo k porušeniu ústavnoprávných princípov. Ak súd, alebo iný orgán koná inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje toto ústavou zaručené právo. Vo vzťahu k tomuto základnému právu som preskúmala a vybavila 156 podnetov, v ktorých sa podávatelia domáhali jeho ochrany. Porušenie som konštatovala v **46 prípadoch**. Orgány, ktoré porušili toto základné právo, spolu s uvedením počtu porušení, sú uvedené v tabuľke.

sociálna poisťovňa	26
Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny	7
orgány územnej samosprávy	6
ostatné orgány verejnej správy	7

Sociálna poisťovňa

Ako je z prehľadu uvedeného v tabuľke zrejmé, najčastejšie základné právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky porušila Sociálna poisťovňa celkovo v **26 prípadoch** (17x v konaní o dávke v nezamestnanosti, 5x v konaní o nároku na starobný dôchodok, 1x v konaní o invalidnom dôchodku, 1x v konaní o nároku na vdovský dôchodok, 1x v konaní o nároku na nemocenské a 1x v konaní o nároku na materské). Z výpočtu je zrejmé, že najčastejšie dochádzalo k porušovaniu tohto základného práva v konaniach o dávke v nezamestnanosti, kde je rozhodovanie o tomto nároku v plnej miere závislé od posúdenia zachovania väzieb na území Slovenskej republiky. Avšak v týchto prípadoch sa nevychádzalo zo spoľahlivo zisteného skutkového stavu vecí (bližšie informácie sú uvedené v I. časti, bod 8.3.2. správy). Tieto podnety riešim aj v súčinnosti s prokuratúrou. V ďalších konaniach došlo k porušeniu tohto základného práva zo strany Sociálnej poisťovne najmä z dôvodu nedostatočného zistenia

skutkového stavu vecí alebo vybavením vecí neformálnym spôsobom - bez vydania rozhodnutia.

Vo všetkých podnetoch, okrem podnetu týkajúceho sa nároku na materské, a okrem podnetov týkajúcich sa dávok v nezamestnanosti, prijala Sociálna poisťovňa opatrenia, ktorými došlo k odstráneniu zistených pochybení, a to buď vydaním chýbajúceho formálneho rozhodnutia vo veci, alebo opätovným posúdením skutkového stavu a vydaním nového rozhodnutia. Sociálna poisťovňa ma zároveň informovala, že prijala opatrenia na zabezpečenie zákonného postupu pri posudzovaní podaní poberateľov dôchodkových dávok. Opatrenia spočívajú v upozornení zamestnancov odborných útvarov na pracovných poradách na to, že každé podanie je potrebné predovšetkým dôsledne posúdiť podľa jeho obsahu.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny porušili základné právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky **v siedmich prípadoch** (2x v konaní o dávke v hmotnej núdzi a o príspevkoch k dávke, 1x v konaní o peňažnom príspevku na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie, 1x v konaní o peňažnom príspevku na kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich s hygienou alebo opotrebovaním šatstva, bielizne, obuvi a bytového zariadenia, 1x v konaní o peňažnom príspevku na prepravu, 1x v konaní o príspevku na dochádzku za prácou a 1x v konaní o náhrade cestovných výdavkov).

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny v troch prípadoch odstránili zistené pochybenie počas preskúmania podnetu a rozhodli v súlade so zákonom. V dvoch prípadoch reagoval úrad práce, sociálnych vecí a rodiny tak, že s prihliadnutím na moje závery požiadalo o vyjadrenie ako postupovať pri aplikácii príslušných právnych predpisov nadriadený orgán, podľa pokynov ktorého dotedy postupoval, a zároveň bude rešpektovať opatrenia okresného prokurátora, ktoré vykoná na odstránenie nezákonnosti. Dve porušenia sú stále v štádiu riešenia.

Orgány územnej samosprávy

Orgány územnej samosprávy porušili základné právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky celkovo **v šiestich prípadoch** (5x v stavebných konaniach a 1x pri rozhodovaní podľa § 5 Občianskeho zákonníka). Príčinami, ktoré viedli v konečnom dôsledku k porušeniu základných práv, boli postup v rozpore so zákonom, nedostatočne zistený skutkový stav vecí, nezaobstaranie si podkladov potrebných pre rozhodnutie vo veci, nedostatočné a rozporuplné odôvodnenie rozhodnutí alebo vydanie rozhodnutia bez zákonom stanovených náležitostí.

K odstráneniu zistených pochybení došlo v jednotlivých konaniach spravidla počas preskúmania podnetu, prípadne boli jednotlivé orgány verejnej správy požiadané, aby prijali opatrenia, ktoré by zabránili zopakovaniu zistených nedostatkov v budúcnosti. Okrem odstránenia pochybení v konkrétnych konaniach, jedna z obcí vykonala s pracovníkmi stavebného úradu aj prerokovanie opatrení pre zabezpečenie zákonného postupu pri všetkých konaniach v ich kompetencii.

Ostatné orgány verejnej správy

Porušenie základného práva domáhať sa svojho práva na nezávislom a neustrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky som konštatovala u ostatných orgánov verejnej správy takto: **zdravotné poisťovne** ho porušili **v troch prípadoch** (1x v konaní o žiadosti o udelenie súhlasu na úhradu nákladov zdravotnej starostlivosti, 2x v konaní o výkaze nedoplatkov), **správy katastra** ho porušili **v dvoch prípadoch** (1x pri zápise vlastníckeho práva, 1x vo veci výmazu poznámky z listu vlastníctva), **ministerstvo** ho porušilo **v jednom prípade** (pri udeľovaní výnimky podľa koordinačných predpisov) a Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou ho porušil tiež **v jednom prípade** (v konaní o vydaní platobného výmeru). Aj v konaní týchto orgánov dochádzalo najčastejšie ku konaniu v rozpore so zákonom alebo vybaveniu veci neformálnym spôsobom bez vydania rozhodnutia.

Zdravotné poisťovne v dvoch prípadoch prijali opatrenia na odstránenie zistených pochybení, v jednom prípade je vec naďalej riešená. Zdravotná poisťovňa ma taktiež informovala, že v súvislosti s výsledkami vybavenia podnetu zorganizovala odborné školenie zainteresovaných zamestnancov a do budúcnosti bude postupovať v súlade so zákonnými ustanoveniami. K odstráneniu zistených pochybení došlo aj zo strany Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou a zo strany správ katastra, pričom jedna zo správ katastra ma informovala, že prerokovala zistené nedostatky s príslušnými zamestnancami správy katastra a títo boli požiadaní, aby pri svojej práci dôsledne uplatňovali zákonný postup. Ministerstvo sa s mojimi závermi nestotožnilo, pričom uvedená problematika bude, vzhľadom na jej závažnosť, predmetom ďalšieho riešenia.

6.2 Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov

Podľa **čl. 48 ods. 2** ústavy má každý právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov. Opakovane ide o najčastejšie porušované základné právo fyzických osôb a právnických osôb, ktoré sa na mňa obrátili s podnetom. Vo vzťahu k tomuto základnému právu som **preskúmala a vybavila 266 podnetov**, v ktorých sa podávatelia domáhali jeho ochrany. **Porušenie** uvedeného práva som v roku 2013 **skonštatovala celkovo v 98 prípadoch**. Uvádzam prehľad orgánov, u ktorých som porušenie tohto práva konštatovala.

súdy	62
orgány územnej samosprávy	10
sociálna poisťovňa	9
obvodné pozemkové úrady	5
správy katastra	4
úrady práce, sociálnych vecí a rodiny	4
ministerstvá	2
krajské stavebné úrady	1
polícia	1

Zbytočné priet'ahy v konaní pred súdmi

Celkovo som v roku 2013 skonštatovala porušenie práva na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov súdmi v **62 prípadoch**. O problematike porušovania základného práva na verejné prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov v konaní súdov uvádzam poznatky zo svojej činnosti v I. časti, bod 7.6 tejto správy.

Zbytočné priet'ahy v konaní orgánov územnej samosprávy

Orgány územnej samosprávy konajú jednak vo veciach originálnej samosprávnej pôsobnosti, jednak pri prenesenom výkone štátnej správy. V roku 2013 som skonštatovala vo všetkých **desiatich prípadoch** zbytočné priet'ahy v konaniach pri prenesenom výkone štátnej správy, konkrétne v konaniach podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „stavebný zákon“). Na uvedené konania sa vzťahujú lehoty podľa zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „správny poriadok“), podľa ktorého v jednoduchých veciach, najmä ak možno rozhodnúť na podklade dokladov predložených účastníkom konania, správny orgán má rozhodnúť bezodkladne. V ostatných prípadoch, ak osobitný zákon neustanovuje inak, je správny orgán povinný rozhodnúť vo veci do 30 dní od začatia konania; vo zvlášť zložitých prípadoch rozhodne najneskôr do 60 dní; ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v tejto lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán (orgán príslušný rozhodnúť o rozklade). Ak správny orgán nemôže rozhodnúť do 30 dní, prípadne do 60 dní, je povinný o tom účastníka konania s uvedením dôvodov upovedomiť.

K zbytočným priet'ahom v konaniach dochádzalo z rôznych príčin. V niektorých konaniach boli stavebné úrady nečinné v rôzne dlhých časových obdobiach, v niektorých konaniach stavebné úrady opakovane vydávali rozhodnutia v rozpore so správnym poriadkom a v rozpore so stavebným zákonom. V dôsledku nesprávneho rozhodovania účastníci konania podávali opravné prostriedky a rozhodnutia boli následne rušené nadriadenými orgánmi, pričom v kombinácii s obdobiami nečinnosti, niektoré konania trvali aj viac rokov.

Vo všetkých prípadoch ma stavebné úrady informovali o tom, že začali konať, prípadne že vo veciach už boli vydané rozhodnutia počas preskúmania podnetu. Niektoré konania boli aj právoplatne skončené. Niektoré stavebné úrady ma informovali aj o všeobecných opatreniach prijatých na eliminovanie zistených nedostatkov. Okrem oboznámenia pracovníkov so zistenými pochybeniami a okrem výzvy, aby sa pri organizácii svojej práce vyhli obdobným chybám, som bola v jednom prípade informovaná aj o opatrení spočívajúcom v tom, že všetky spisy prechádzajú cez priameho nadriadeného vedúcemu stavebného úradu, ktorý dohliada na vybavovanie spisov v zákonných lehotách.

Zbytočné priet'ahy v konaní Sociálnej poisťovne

Porušenie základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov som v konaniach Sociálnej poisťovne skonštatovala celkovo v **deviatich prípadoch** (3x v konaní o nároku na nemocenské, 1x v konaní o nároku na úrazový príplatok, 1x v konaní o nároku na úrazovú rentu, 1x v konaní o existencii povinného nemocenského poistenia, 1x v konaní o nároku na starobný dôchodok, 1x v konaní o nároku na invalidný dôchodok a 1x v konaní

o predčasnom starobnom dôchodku). Podľa zákona o sociálnom poistení sú organizačné zložky Sociálnej poisťovne povinné rozhodnúť najneskôr do 60 dní od začatia konania, v mimoriadne zložitých prípadoch možno túto lehotu predĺžiť najviac o 60 dní, čo treba oznámiť účastníkom konania. Sociálna poisťovňa nielenže zákonné lehoty nedodrжала, ale v niektorých prípadoch ich absolútne nerešpektovala a niektoré konania trvali aj viac rokov. Dôvodmi neboli len individuálne pochybenia zamestnancov, ale aj neznalosť správneho postupu zo strany Sociálnej poisťovne, napr. v prípade keď je potrebné sa riadiť koordináčnymi predpismi.

Vo všetkých uvedených prípadoch začala Sociálna poisťovňa konať, v niektorých prípadoch vydala rozhodnutie a niektoré konania sú skončené aj právoplatne. V dvoch neprávoplatne skončených konaniach pristúpila Sociálna poisťovňa k preddavkovému vyplácaniu dávok.

Zbytočné priet'ahy v konaní obvodných pozemkových úradov (bývalých)

K nečinnosti a k zbytočným priet'ahom zapríčinenými obvodnými pozemkovými úradmi došlo celkovo **v piatich prípadoch** (1x v konaní o užívaní pozemkov v zriadenej záhradkárskej osade a 4x v konaniach o nároku na navrátenie vlastníctva k pozemkom).

K zbytočným priet'ahom dochádzalo najmä neefektívnou činnosťou obvodných pozemkových úradov, vyzývaním účastníkov na odstránenie nedostatkov návrhu na niekoľkokrát, ale aj absolútnou pasivitou a nečinnosťou zo strany úradu, a to aj po dobu niekoľkých mesiacov. Reštitučné konanie trvajúce takmer dvadsať rokov úrad odôvodnil nápadom vecí a nedostatočným personálnym obsadením úradu. Takéto okolnosti však nezbavujú orgán verejnej správy povinnosti postupovať tak, aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty osoby domáhajúcej sa rozhodnutia vo veci.

V konaní o užívaní pozemkov v zriadenej záhradkárskej osade začal správny orgán konať, pričom mi oznámil, že bude dbať na to, aby konanie prebiehalo hospodárne a bez zbytočného zaťažovania účastníkov konania. Prisľúbil postupovať v úzkej súčinnosti s účastníkmi konania, zabezpečovať časové rozpätie jednotlivých úkonov tak, aby zabezpečil efektívnosť svojho postupu a použil čo najvhodnejšie prostriedky, ktoré povedú k správne mu vybaveniu veci. V jednom z konaní o uplatnených nárokoch na navrátenie vlastníctva orgán verejnej správy začal konať a v troch konaniach bolo už aj rozhodnuté.

Zbytočné priet'ahy v konaní ostatných orgánov

V menšom rozsahu dochádzalo k porušovaniu základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov ostatnými orgánmi verejnej správy. V štyroch prípadoch som konštatovala zbytočné priet'ahy v konaniach úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (1x v konaní o priznaní nároku na rodičovský príspevok, 1x v konaní o priznaní príplatku k príspevku pri narodení dieťaťa, 2x v konaní o posúdení hmotnej núdze, dávkach v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke). V štyroch prípadoch som konštatovala zbytočné priet'ahy v konaniach správ katastra (3x pri zápise vlastníckeho práva, 1x v konaní o oprave chýb v katastrálnom operáte). V jednom prípade som konštatovala nečinnosť krajského stavebného úradu v konaní o odvolaní v stavebnom konaní, v dvoch prípadoch som konštatovala zbytočné priet'ahy v konaní ministerstva (1x v konaní o udelení výnimky a 1x

v konaní o príspevku na opatrovanie) a v jednom prípade som skonštatovala zbytočné prietahy v konaní Policajného zboru.

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny vo všetkých prípadoch odstránili zistené pochybenia a vo veciach rozhodli. Správy katastra v dvoch prípadoch vo veci rozhodli a v dvoch prípadoch začali vo veci konať. Rovnako boli zbytočné prietahy odstránené aj vo všetkých ostatných uvedených prípadoch, a to zo strany ministerstva, krajského stavebného úradu, ako aj okresného riaditeľstva Policajného zboru.

7. POZNATKY Z PRIESKUMOV VYKONANÝCH Z VLASTNEJ INICIATÍVY

7.1 Dostupnosť právnej pomoci zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín (cudzincem)

Začiatkom roka 2013 som dostala informáciu, že mimovládne organizácie, ktoré do konca roka 2012 poskytovali právnu pomoc a poradenstvo niektorým kategóriám zaistených príslušníkov tretích krajín, nebudú oprávnené pokračovať v tejto činnosti vďaka zmenenej legislatíve.

Vzniklo reálne nebezpečenstvo, že niektoré kategórie zaistených príslušníkov tretích krajín nebudú mať na území Slovenskej republiky prístup k dostupnej právnej pomoci.

Takýto stav by znamenal porušenie viacerých medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky.

Situáciu malo spôsobiť prijatie zákona č. 335/2012 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon o advokácii“). Tento zákon schválila národná rada 18. októbra 2012.

Uvedená zákonná novela, vo svojom čl. II, s účinnosťou od 1. januára 2013, rozšírila ustanovenie § 27 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky súdny poriadok“) o nový ods. 3, v zmysle ktorého sa v konaní podľa piatej časti tretej hlavy tohto zákona (Rozhodovanie o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam správnych orgánov) účastníkom odňalo právo nechať sa zastupovať ktoroukoľvek fyzickou osobou spôsobilou na právne úkony.

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pobyte cudzincov“) umožňuje zaistiť štátneho príslušníka tretej krajiny

- za ustanovených podmienok v konaní o administratívnom vyhostení,
- na účel výkonu administratívneho vyhostenia alebo výkonu trestu vyhostenia,
- na účel výkonu jeho prevozu podľa osobitného predpisu alebo
- na účel jeho vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy (ak neoprávnene vstúpil na územie Slovenskej republiky alebo sa neoprávnene zdržiava na území Slovenskej republiky).

V novo formulovanom § 24c zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a o zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský

zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o poskytovaní právnej pomoci“), zverila Slovenská republika s účinnosťou od 1. januára 2012, poskytovanie právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení štátnej rozpočtovej organizácii - CPP).

CPP získalo touto novelou oprávnenie zastupovať určené skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín v konaní o administratívnom vyhostení. Ide pritom o konanie, na ktoré sa vzťahuje správny poriadok, pričom však zákonodarca nič nepovedal o poskytovaní právnej pomoci týmto skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín v ich konaní o zaistení (konanie je upravené v § 88 zákona o pobyte cudzincov).

Slovenská republika v minulosti zabezpečovala poskytovanie bezplatnej právnej pomoci štátnym príslušníkom tretích krajín tak v konaní o ich zaistení, ako aj v konaní o ich administratívnom vyhostení za pomoci finančných prostriedkov z Európskeho fondu pre návrat, z ktorých sa hradili právne služby poskytované právnikmi mimovládnych organizácií.

O kvalite poskytovania týchto služieb svedčí napríklad aj počet zrušených rozhodnutí policajných útvarov Úradu hraničnej a cudzineckej polície o zaistení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorý dosiahli právnici mimovládnej organizácie „Liga za ľudské práva“ v roku 2012.

Legislatívne zmeny Občianskeho súdneho poriadku a zákona o poskytovaní právnej pomoci, teda na jednej strane preniesli poskytovanie bezplatnej právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení na CPP (konanie podľa všeobecného predpisu o správnom konaní), no na strane druhej, nezaviazali CPP k poskytovaniu právnej pomoci aj v konaní o zaistení (podľa § 88 zákona o pobyte cudzincov).

Skupina štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí neoprávnene vstúpili na územie Slovenskej republiky alebo sa neoprávnene zdržiavajú na území Slovenskej republiky a boli zaistení na účel vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy, tak ostala bez prístupu k bezplatnej právnej pomoci a je odkázaná na právnu pomoc advokátov v zmysle § 25 Občianskeho súdneho poriadku.

Právna pomoc advokátov je však pre túto skupinu cudzincov nedostupná pre jazykovú a komunikačnú bariéru, a tiež aj pre nedostatok potrebných finančných prostriedkov.

Pretože každé zaistenie osoby predstavuje vážny zásah do osobnej slobody garantovanej ústavou, Listinou základných práv a slobôd, a tiež aj celým radom medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná a pretože spomenutá zmena Občianskeho súdneho poriadku odňala mimovládnym organizáciám možnosť poskytovať účinnú bezplatnú právnu pomoc všetkým kategóriám štátnych príslušníkov tretích krajín zaisteným na území Slovenskej republiky, **rozhodla som sa sledovať, ako je poskytovaná bezplatná právna pomoc zaisteným štátnym príslušníkom tretích krajín vo všeobecnosti a tiež, či je dostupná aj pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí boli zaistení na území Slovenskej republiky na účel vrátenia podľa medzinárodnej zmluvy.**

Do môjho pozorovania som, vzhľadom na finančné možnosti Kancelárie verejného ochrancu práv (ďalej len „Kancelária“), mohla zaradiť iba sledovanie situácie v dvoch zariadeniach pre zaistených cudzincov ministerstva vnútra, a to v útvaroch policajného zaistenia pre cudzincov (ďalej len „UPCZ“) v Medved'ove a v Sečovciach a nie aj

v jednotlivých policajných oddeleniach hraničnej kontroly Policajného zboru (ďalej len „OHK“), ktoré sa nachádzajú na vonkajšej hranici Slovenskej republiky.

Na základe zistení pracovníkov Kancelárie v zariadeniach Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia policajného zboru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej iba „ÚHCP“) v ÚPZC Medved'ov a v ÚPZC Sečovce, **som konštatovala, že od 1. januára 2013 nemajú zaistení príslušníci tretích krajín v ÚPZC Medved'ov reálny prístup k bezplatnej právnej pomoci v konaní o administratívnom vyhostení (ako to garantuje zákon o poskytovaní právnej pomoci) a ani prístup k právnej pomoci advokátov v konaní o zaistení.**

Uvedená situácia sa javí ako porušenie platného právneho poriadku Slovenskej republiky, a tiež aj jej medzinárodných záväzkov. Preto som pokladala za nevyhnutné upozorniť Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“), ktoré riadi CPP, na skutočnosť, že táto štátna rozpočtová organizácia si neplní svoje zákonné povinnosti voči zaisteným osobám v ÚPZC Medved'ov a tiež, že zaistení štátni príslušníci tretích krajín v tomto zariadení nemajú prístup k pomoci advokátov.

Zistená situácia v oboch zariadeniach ÚHCP tiež naznačuje, že prijatím zmeny v zákone o advokácii, sa účastníkom konaní **odňalo právo nechať sa zastupovať ktoroukoľvek fyzickou osobou spôsobilou na právne úkony, a tým sa im reálne odňala možnosť získať efektívnu právnu pomoc v ich konaní o zaistení (podávanie opravných prostriedkov proti rozhodnutiam o zaistení).** Navrhla som preto vypustiť toto ustanovenie z právneho poriadku Slovenskej republiky, čo by opätovne umožnilo aj mimovládny organizáciám, ktoré sa špecializujú na poskytovanie právnej pomoci cudzincom, **poskytovať právnu pomoc príslušníkom tretích krajín v ich konaní o zaistení. Rovnako som navrhla rozšíriť v zákone o poskytovaní právnej pomoci kompetencie CPP aj na poskytovanie právnej pomoci štátnym príslušníkom tretích krajín v ich konaní o zaistení.**

Za mimoriadne dôležité pokladám aj iné zistenie, a to, že značná časť zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín na jednotlivých OHK **na vonkajšej hranici**, sa vôbec nedostane do niektorého z ÚPZC, ale **príslušníci Policajného zboru ich v zrýchlenom konaní vracajú na územie Ukrajiny (v rámci readmisie), a to bez toho, aby tieto osoby mali možnosť získať právnu pomoc a relevantným spôsobom (odvolaním) namietat' ich rozhodnutie o zaistení alebo o administratívnom vyhostení.**

Zároveň zadržaní príslušníci tretích krajín na jednotlivých OHK na vonkajšej hranici Slovenskej republiky s Ukrajinou, nemajú prístup k právnej pomoci. Príslušníci Policajného zboru neinformujú CPP o zadržaných príslušníkoch tretích krajín a jeho pracovníci pravidelne nenavštevujú jednotlivé OHK, aby poskytovali právnu pomoc. **Aj na základe uvedeného som odporúčala, aby príslušníci Policajného zboru informovali pracovníkov CPP o zadržaných štátnych príslušníkoch tretích krajín na vonkajšej hranici a tiež, aby pracovníci CPP pravidelne navštevovali jednotlivé OHK.**

Pretože informovanosť zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín o ich právach na území Slovenskej republiky je prvým predpokladom pre uplatnenie takýchto práv, pokladám za nevyhnutné, aby tieto informácie mali zaistení štátni príslušníci k dispozícii v jazykoch, ktorým rozumejú. **Odporúčala som preto, aby CPP urýchlene zabezpečilo preklad dotknutých informácií do potrebných jazykov a aby zabezpečilo ich prístupnosť**

nielen v obidvoch ÚPZC, ale aj vo všetkých OHK na vonkajšej hranici Slovenskej republiky s Ukrajinou.

K lepšej informovanosti o oprávneniach zaistených štátnych príslušníkov tretích krajín v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci prispieva aj dostupnosť Poučenia pre štátnych príslušníkov tretích krajín zaistených a umiestnených v ÚPZC podľa § 90 ods. 1 písm. f) zákona o pobyte cudzincov. **Odporúčala som ÚHCP, aby zabezpečil dostupnosť tohto poučenia vždy vo všetkých jazykoch, ktorými hovoria (ktorým rozumujú) zaistení štátni príslušníci tretích krajín, nachádzajúci sa v konkrétnom čase v ÚPZC Medved'ov a v ÚPZC Sečovce.**

Pracovníci Kancelárie sa pri osobných rozhovoroch so zaistenými príslušníkmi tretích krajín opakovane stretli s ich námietkami voči **kvalite tlmočníkov**, ktorých ÚHCP využíva tak v konaní o ich zaistení, ako aj v konaní o ich administratívnom vyhostení. Presnosť a kvalita tlmočenia pri jednotlivých procesných úkonoch, ako aj presné oboznamovanie zaistených osôb s obsahom jednotlivých dokumentov a rozhodnutí, je nevyhnutným predpokladom nielen pre ich pochopenie, ale aj prípadnú obranu (uchádzanie sa o právnu pomoc a zastupovanie, podávanie opravných prostriedkov). **Odporúčala som preto ÚHCP, aby venoval trvalú pozornosť výberu tlmočníkov pre konania o zaistení a vyhostení a tiež, aby upozornil príslušníkov Policajného zboru, aby venovali trvalú pozornosť prípadným námietkam zaistených príslušníkov tretích krajín voči kvalite tlmočenia.**

Obmedzená možnosť komunikácie v jednotlivých ÚPZC pre zaistených príslušníkov tretích krajín ďalej sťažuje ich prístup k právnej pomoci. **Odporúčala som preto ÚHCP, aby prehodnotil opodstatnenosť obmedzení ich prístupu ku komunikačným prostriedkom v obidvoch ÚPZC.**

7.2 Prístup k zdravotnej starostlivosti a stravovanie osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody

V roku 2012 som od osôb, ktoré sú umiestnené vo výkone väzby a vo výkone trestu odňatia slobody (ďalej len „väzeň“) dostala viacero podnetov, ktoré sa týkali stravovania a poskytovania zdravotnej starostlivosti v jednotlivých ústavoch na výkon väzby a v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody (ďalej len „ústav“), a preto som v marci 2013 Kancelárii uložila vykonať prieskum dodržiavania základných práv a slobôd väzňov zameraný na ich prístup k zdravotnej starostlivosti a na ich stravovanie. Úlohou prieskumu bolo zistiť, či sú v ústavoch pri poskytovaní stravovania a zdravotnej starostlivosti dodržiavané základné práva väzňov, napríklad právo na dôstojnosť, dôstojné zaobchádzanie, na ochranu súkromia, na rešpektovanie súkromného života.

Predmetom prieskumu bolo zisťovanie bežnej praxe ústavov. K zásahu do základného práva totiž nemusí dochádzať len vedomým konaním. Môže k nemu dochádzať aj nesprávnou praxou zaužívanou v ústave alebo aj tým, že pracovné postupy a správanie personálu ústavov sú prioritne organizované a usmerňované tak, aby bola prevádzka ústavu pre jeho zamestnancov čo najjednoduchšie zvládnuteľná. Potom sa môže stať, že hľadisko, či sú jednotliví väzni v dôsledku organizácie prevádzky ústavu obmedzení vo svojich základných právach viac, ako je nevyhnutné pre naplnenie účelu výkonu trestu, je pre ústav menej podstatné. Okrem toho môže byť porušovanie základných práv väzňov aj dôsledkom

nesprávnej aplikácie zákona alebo internej normy. V rámci prieskumu som sa preto zamerala na prieskum praxe, aplikácie predpisov, a tiež aj na prieskum vybavovania sťažností väzňov. Právne predpisy a aplikačnú prax v uvedených oblastiach som posúdila aj s ohľadom na Európske väzenské pravidlá, na ktoré kladie dôraz Európsky súd pre ľudské práva pri svojej rozhodovacej činnosti, ako aj na normy Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „CPT“).

Informácie Kancelária získavala z dotazníkov, ktoré boli predložené väzňom v každom z navštívených ústavov, tiež z podkladov a informácií, ktoré poskytli predstavitelia navštívených ústavov, a tiež z podkladov a informácií poskytnutých predstaviteľmi GR ZVJS. Prieskum bol vykonaný v šiestich ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody.

Výsledkom môjho prieskumu bolo konštatovanie, že súčasný systém, ktorým sa organizačne zabezpečuje poskytovanie zdravotnej starostlivosti pre väzňov z hľadiska jej miestnej, časovej a odbornej dostupnosti a ich stravovanie, priamo nespôsobuje porušovanie ich základných práv.

Zistili sme nedostatky, ktoré nedosahujú intenzitu porušenia základného práva a slobody. Sú miestneho organizačného charakteru, a teda sú odstrániteľné v rámci preskúvaného ústavu. Zistili sme aj nedostatky, ktoré si vyžadujú legislatívnu úpravu.

1. Zo zistení vyplýva, že **žiadosť väžňa o poskytnutie zdravotnej starostlivosti môže byť aj bez predchádzajúceho odborného posúdenia odmietnutá**. Z neformálnych rozhovorov s predstaviteľmi ústavov vyplýva, že zamestnanec ústavu svoje rozhodnutie o neumožnení zdravotnej starostlivosti opiera najčastejšie o svoje skúsenosti a o svoje presvedčenie založené napríklad na domnienke, že väzeň chce iba zneužiť právo na poskytovanie zdravotnej starostlivosti na to, aby si tým spestril väzenský život, alebo aby sa niečomu vyhol a podobne.

Z pohľadu zabezpečenia ochrany základných ľudských práv väžňa je **v prípade pochybnosti, či treba alebo netreba väžňovi poskytnúť zdravotnú starostlivosť, akceptovateľný iba taký postup, že túto otázku vždy posúdi kvalifikovaný zdravotník**. V opačnom prípade nemožno vylúčiť, že väžňovi bude odopretá zdravotná starostlivosť aj v prípade, ak sa mu jej malo dostať. Dôsledkom takéhoto postupu štátu by mohol byť negatívny zásah do zdravotného stavu väžňa, a tým aj zásah do niektorého alebo aj do viacerých jeho základných práv. Napríklad do základného práva na život a jeho ochranu, do práva na dôstojnosť a dôstojné zaobchádzanie. Za určitej intenzity by mohol byť prekročený aj zákaz ponižujúceho zaobchádzania. Ide o problém organizačného charakteru.

2. Z niektorých odpovedí väzňov možno usúdiť, že tí väzni, ktorí nemajú peniaze, majú pochybnosť o tom, či im je poskytnutá riadna zdravotná starostlivosť. Preukázalo sa, že väzni nevedia o možnosti úhrady nákladov za zdravotnú starostlivosť, ktoré sú nad rámec zdravotného poistenia, ani o možnosti uchádzať sa o nenávratný peňažný príspevok na uhradenie potrebnej zdravotnej starostlivosti, ak jej náklady nemožno pokryť zo zdravotného poistenia. **Ani jeden z väzňov však neuviedol, že mu pre nedostatok finančných prostriedkov nebola zdravotná starostlivosť poskytnutá.**

Zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o výkone väzby“), aj zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o výkone trestu“) upravuje možnosť poskytnúť **nenávratný príspevok na uhradenie nákladov za zdravotnú starostlivosť**. Prieskum však potvrdil, že v praxi sa používa iný postup - uhradenie nákladov z prostriedkov ústavu a následne ich pripísanie väzňovi ako dlh.

3. Zo stanoviska GR ZVJS vyplýva, že **iba výnimočne priamo preskúmava relevantnosť sťažnosti** na poskytovanie zdravotnej starostlivosti v ústave. GR ZVJS sťažnosť **najčastejšie postupuje na vybavenie priamo ústavu, ako poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti**.

Podľa platného právneho stavu je však za zabezpečenie zdravotnej starostlivosti zodpovedný priamo riaditeľ ústavu. **Mám preto oprávnené pochybnosti, či v takto nastavenom systéme, je vôbec reálne počítat' s naozajstným záujmom ústavu zistiť existenciu nedostatkov v poskytovaní zdravotnej starostlivosti**. Súčasný systém internej a vonkajšej kontroly poskytovania zdravotnej starostlivosti **nezabezpečuje podmienky pre objektívne a dôsledné vybavovanie sťažností väzňov na poskytovanie zdravotnej starostlivosti**. Navrhujem preto, aby sťažnosti väzňov na zdravotnú starostlivosť preskúmaval iný, a to vonkajší orgán. K tomu je potrebná legislatívna zmena.

4. **Zákon o výkone väzby a zákon o výkone trestu ukladá väzňom pri ich prijatí v príslušnom ústave, okrem iných povinností, aj povinnosť podrobiť sa lekárskej prehliadke.**

Povinná lekárska prehliadka sa vykonáva najneskôr v najbližší pracovný deň po prijatí do ústavu. Podľa týchto zákonov je jej účelom zistiť zdravotný stav väzňa, rozhodnúť o zdravotnej spôsobilosti prijímanej osoby vykonávať väzbu alebo trest odňatia slobody a rozhodnúť o zdravotnej spôsobilosti na pracovné zaradenie stanovením zdravotnej klasifikácie. V zákone o výkone väzby a v zákone o výkone trestu nie je bližšie ustanovené, ktoré zdravotné úkony majú byť (môžu byť) v rámci tejto povinnej lekárskej prehliadky vykonané.

Podľa normy CPT by mal všetkých väzňov pri nástupe do väzenia bezodkladne prehliadnuť člen zdravotníckej služby zariadenia. Vo svojich doterajších správach CPT odporúča, aby lekár čo najskôr po prijatí väzňa do ústavu s ním vykonal riadny pohovor a v prípade potreby, aby urobil aj lekársku prehliadku.

Na základe Európskych väzenských pravidiel pri prijímaní sa bezodkladne zaznamenajú všetky informácie o zdravotnom stave väzňa, ktoré sú významné z hľadiska telesného a duševného stavu väzňa, alebo ostatných.

Naše zákony ukladajú väzňom povinnosť po prijatí do ústavu strpieť lekársku prehliadku. Aj keď ide o postup podľa zákona, nie je celkom zrejmé, či ide **o postup, ktorý je naozaj potrebné vykonať v každom individuálnom prípade, a teda či je v demokratickom štáte nevyhnutný**. Nemožno vylúčiť, že niektorí väzni sa môžu týmto postupom cítiť pokorení. Vykonanie povinnej zdravotnej prehliadky (bez ich súhlasu) môžu pociťovať ako neprijemný zásah do ich telesnej a duševnej integrity, rovnako aj

za nedôstojné, ba až ponižujúce zaobchádzanie s nimi, ku ktorému dochádza bez primeraného dôvodu.

Vyžiadanie informovaného súhlasu s vykonaním zdravotného úkonu (úkonu zdravotnej starostlivosti) nadobúda osobitný význam v ústavoch, v ktorých väzňom nepatrí právo na výber svojho ošetrojúceho lekára. Na základe normy CPT je vyžiadanie súhlasu a rešpektovanie dôverného charakteru základným právom jednotlivca. Povinnosti vyžiadať si od fyzickej osoby - pacienta, informovaný súhlas s vykonaním zdravotného úkonu, zodpovedá právo tejto fyzickej osoby - pacienta, dať alebo nedať súhlas k vykonaniu navrhovaného zdravotného úkonu. Súčasná právna úprava nevylučuje, že **aplikáciou predmetného ustanovenia môže dôjsť k zásahu do základného ľudského práva na dôstojnosť a k zásahu do osobnej integrity osoby**, aj keď bol dôsledkom zákonného postupu orgánu verejnej moci. Takáto právna úprava zároveň **neposkytuje dostatočnú ochranu pred možným ponižujúcim zaobchádzaním.**

V tomto prípade je pre zlepšenie nastavenia systému potrebná legislatívna zmena.

5. Zistenia z prieskumu potvrdili, že pri tvorbe **jedálneho lístka postupujú ústavy podľa predpisov a jedálny lístok schvaľuje lekár. Potvrdili aj to, že kontrolu podávaného jedla vykonáva vedenie ústavu** a potvrdili skutočnosť, že podávané jedlo, najmä čo do váhy, si môže väzeň skontrolovať aj sám.

Podľa Európskych väzenských pravidiel však má kontrolu podávanej stravy vykonávať pravidelne lekár, ktorý schvaľoval jedálny lístok. Logika tohto postupu je daná tým, že lekár, ktorý schvaľoval jedálny lístok jeho schválením **potvrdil správnosť výživovej hodnoty stravy a jej skladbu, a teda si to môže pri podávaní stravy overiť.** Týka sa to aj zmien v jedálnom lístku.

Na základe toho som skonštatovala, že v našich ústavoch nie je zabezpečená odborná kontrola reálne podávanej stravy. Ak kontroluje podávanú stravu vedenie ústavu alebo sami väzni, ide iba o laickú a empirickú, a teda nie odbornú kontrolu. **Z toho vyplýva, že súčasná prax umožňuje, že reálne podávaná strava nemusí zodpovedať výživovej hodnote vyplývajúcej z jedálneho lístka.**

Tento nedostatok možno vyriešiť organizačnou zmenou.

6. **Podľa právnej úpravy** sa v ústavoch poskytuje strava trikrát denne, medzi jedlami nesmie byť väčší časový odstup ako sedem hodín. Účelom úpravy, podľa ktorej medzi podávanými jedlami nesmie byť väčší časový odstup než sedem hodín, je zabezpečenie pravidelného prísunu potravy väzňom tak, aby sa vyhli hladovaniu a nepravidelnému prijímaniu potravy. Podávaná strava má zodpovedať odporúčaným výživovým dávkam, ktoré majú byť upravené vo vnútroštátnej právnej úprave. Pri ich určovaní a pri určovaní skladby podávanej stravy sa má prihliadať na druh a náročnosť vykonávanej práce, na vek a na zdravotný stav väzňa, a tiež na jeho kultúrne a náboženské tradície.

Prieskumom sa potvrdilo, že **v prípadoch, keď je posledné jedlo dňa väzňom podávané dlhodobo už o 16.00 hod., časti väzňov to spôsobuje hlad.** Ak sú väznené osoby dlhodobo vystavené pocitu hladu bez riadneho dôvodu a väzni nemajú vytvorené podmienky (alebo dostatok finančných prostriedkov) na to, aby si mohli zaobstarať stravu navyše, za určitých podmienok a za určitej intenzity, môže byť takýto postup voči nim posudzovaný

aj ako postup na hranici ponižujúceho (neľudského) zaobchádzania (čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd).

Tento nedostatok možno odstrániť organizačnou zmenou.

Ministrovi spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „minister spravodlivosti“) som odporučila nasledujúce opatrenia:

1. V súlade s Európskymi väzenskými pravidlami zabezpečiť nielen schvaľovanie jedálneho lístka lekárom ale aj to, aby lekár pravidelne kontroloval po odbornej stránke stravu, ktorá je väzňom v skutočnosti podávaná.
2. V zmysle noriem CPT právne zabezpečiť, aby bolo pravidlom vyžiadať od väznenej osoby jej informovaný súhlas s vykonaním ošetrovateľských a zdravotných úkonov, vrátane súhlasu s lekárskou prehliadkou po jej prijatí do výkonu väzby alebo do výkonu trestu odňatia slobody a iba výnimočne vykonávať ošetrovateľské úkony a zdravotnícke úkony na tejto osobe bez jej súhlasu. Ustanoviť taxatívny výpočet prípadov a dôvodov, za splnenia ktorých je možné vykonávať zdravotnú starostlivosť bez predchádzajúceho súhlasu väzňa. Ustanoviť prípady a dôvody, za splnenia ktorých je lekárska prehliadka povinná a pre tieto prípady ustanoviť, ktoré zdravotné úkony možno v jej rámci vykonať.
3. Ustanoviť pravidlá a postup pre úhradu zdravotnej starostlivosti poskytovanej väzňom nad rozsah zdravotného poistenia.
4. Zabezpečiť aj v právnej úprave, aby prešetrovanie sťažnosti väzňa na poskytovanie (neposkytnutie) zdravotnej starostlivosti bolo výlučne v pôsobnosti Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, alebo iného vonkajšieho kontrolného orgánu príslušného odborného zamerania, ktorý každú takúto sťažnosť povinne a bez meškania preskúma.

GR ZVJS som odporučila prijať nasledujúce opatrenia:

1. Zabezpečiť, aby pri zmene jedálneho lístka bolo vyňaté jedlo alebo jeho vyňatá časť nahradené tak, aby nutričné hodnoty uvedené pôvodne v jedálnom lístku museli byť zachované.
2. Zabezpečiť, že posledné jedlo dňa – večera - môže byť podávané o 16.00 hod. iba vtedy, ak o to väzeň požiada.

Obidva orgány verejnej správy mi poskytli k oznámeniu o zisteniach prijateľné a akceptovateľné vysvetlenia a stanoviská a oznámili mi aj prijaté opatrenia.

Časť opatrení, ktoré vyžadujú konsenzus na zmene legislatívnej úpravy predkladám národnej rade v rámci návrhu opatrení v tejto správe.

7.3 Uplatňovanie a vykonávanie práva na vzdelávanie rómskej národnostnej menšiny, so zameraním na prístup k vzdelávaniu a k zarad'ovaniu detí do predškolskej prípravy a do školského vzdelávania a na vzdelávanie v materinskom jazyku národnostnej menšiny

Právo na vzdelanie patrí medzi univerzálne ľudské práva, ktoré sú zakotvené v mnohých medzinárodných dokumentoch. Nie je to formálne právo, ktoré garantuje nešpecifikovanú možnosť vzdelávať sa pre každého človeka bez rozdielu, ale ide o právo, ktoré má konkrétny obsah a ktoré vytvára konkrétne záväzky pre krajiny, ktoré prijali príslušné medzinárodné dokumenty.

Už Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948 vo svojom čl. 26 deklarovala právo na vzdelanie „aspoň v počiatočných a základných stupňoch“ pre každého, a tiež aj požiadavku po povinnom základnom vzdelávaní. Mimoriadne významnou je však aj požiadavka obsiahnutá v tom istom článku deklarácie, aby vzdelanie smerovalo „k plnému rozvoju ľudskej osobnosti a k posilneniu úcty k ľudským právam a základným slobodám, napomáhalo k vzájomnému porozumeniu, znášanlivosti a priateľstvu medzi všetkými národmi a skupinami rasovými i náboženskými, ako aj k ďalšej činnosti OSN na zachovanie mieru“.

Obsah Všeobecnej deklarácie ľudských práv sa neskôr priamo premietol do Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (oba uverejnené pod č. 120/1976 Zb.), a tiež aj do ďalších medzinárodných zmlúv na ochranu ľudských práv. Z ďalších medzinárodných dokumentov, ku ktorým pristúpila aj Slovenská republika a ktoré sa dotýkajú práva na vzdelanie, možno tiež spomenúť Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý v čl. 14 zakázal diskrimináciu pri uplatňovaní garantovaných práv a v čl. 2 svojho Dodatočného protokolu poskytol ochranu aj právu na vzdelanie, Dohovor o zákaze diskriminácie v oblasti vzdelávania z roku 1960 (UNESCO), Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie z roku 1965, Dohovor o právach dieťaťa z roku 1989, Smernicu Rady 2000/43/ES (tzv. rasová smernica), ktorá zaviedla tzv. zásadu rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, a tiež aj Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý vo svojom čl. 24 zakazuje diskrimináciu vo vzdelávaní z dôvodu zdravotného znevýhodnenia.

Ústava v čl. 34 ods. 2 písm. a) zaručuje občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám, okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka, aj právo na vzdelanie v ich jazyku, za podmienok ustanovených zákonom a v čl. 42 ods. 1 garantuje každému právo na vzdelanie. Konštatuje tiež, že školská dochádzka je povinná a jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon. V súvislosti s ústavným právom každého na vzdelanie je však potrebné tiež poukázať aj na obsah čl. 12 ods. 2 ústavy, v zmysle ktorého sa „základné práva a slobody zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.“

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“), je jeden z právnych predpisov, ktorý vykonáva čl. 42 ods. 1 ústavy.

Z uvedeného zoznamu medzinárodných zmlúv, ktoré Slovenská republika ratifikovala a zaviazala sa uplatňovať ich obsah, a tiež aj z textu ústavy a na ňu nadväzujúcich právnych predpisov sa javí, že situácia v oblasti uplatňovania práva na vzdelanie každého (aj príslušníkov rómskej národnostnej menšiny) by na území Slovenskej republiky nemala vyvolávať osobitné problémy.

Výsledky výskumov viacerých domácich inštitúcií, domácich i zahraničných mimovládnych, a tiež aj medzinárodných organizácií, však opakovane poukazujú na viaceré nedostatky vo fungovaní výchovno-vzdelávacieho systému v krajine a vyvolávajú podozrenie z pretrvávajúcej diskriminácie, najmä rómskych detí, v školskom systéme Slovenskej republiky. Na rovnaké problémy upozornil aj rozsudok Krajského súdu v Prešove zo dňa 30. októbra 2012.

Podľa zverejnených informácií, k pretrvávaniu nedostatkov vo výchovno-vzdelávacom systéme voči Rómom dochádza aj napriek tomu, že programové vyhlásenia každej z nedávnych slovenských vlád prezentovali ako jednu z vlastných priorít, aj keď v rozličnom rozsahu, začleňovanie rómskej menšiny do väčšinovej spoločnosti aj v oblasti vzdelávania a napriek tomu, že tejto problematike venuje pozornosť viacero školských koncepcií, programov a aktivít ministerstva školstva.

Na základe uvedených informácií som sa rozhodla z vlastnej iniciatívy zamerať pozornosť na uplatňovanie práva na vzdelanie príslušníkov rómskej národnostnej menšiny, s osobitným zameraním na prístup rómskych detí k vzdelávaniu, s dôrazom na predškolské vzdelávanie a vzdelávanie na základných školách.

V rámci obmedzených finančných možností, ktoré má Kancelária k dispozícii, som mohla konfrontovať publikované informácie domácich inštitúcií, domácich i zahraničných mimovládnych organizácií, a tiež aj medzinárodných organizácií, o fungovaní výchovno-vzdelávacieho systému vo vzťahu k príslušníkom rómskej národnostnej menšiny s vlastným prieskumom iba v obmedzenom počte vybraných školských zariadení.

Hlavnými cieľmi prieskumu Kancelárie bolo pritom preveriť, či a do akej miery, sa verejný ochranca práv môže stotožniť s publikovanými zisteniami o tom, že zastúpenie Rómov v predškolských zariadeniach je veľmi nízke a naopak veľmi vysoké v triedach a v školách pre deti alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, a tiež o tom, že v slovenskom školstve pretrvávajú formy etnickej segregácie, či segregácie na základe socioekonomického statusu. Ďalej preveriť informácie, že niektorí Rómovia nemajú rovnaký prístup k základnému vzdelaniu ako ostatní štátni občania, čím dochádza porušovaniu nielen čl. 12 ods. 2 ústavy v spojení s čl. 42 ods. 1, ale aj viacerých medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Pri prieskume, ktorý uskutočnili pracovníci Kancelárie v dňoch 4. až 17. júna 2013, navštívili 21 základných škôl.

Na základe získaných informácií od riaditeľov sledovaných základných škôl a na základe výsledkov osobného pozorovania pracovníkov Kancelárie som mohla konštatovať, že vo všetkých navštívených školách bolo v školskom roku 2012/2013 zaradených do prvých ročníkov celkovo 614 žiakov, z toho 486 žiakov rómskeho pôvodu.

Vo všetkých navštívených špeciálnych školách a základných školách, ktoré zriadili špeciálne triedy (celkovo 30 tried v 17 školách), bolo do prvého ročníka školského roku

2012/2013 zaradených celkovo 230 žiakov a z toho až 204 žiakov rómskeho pôvodu, čo predstavuje zhruba 88,69 %.

V deviatich z navštívených základných škôl bolo zapísaných v prvých triedach pre žiakov bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb 272 žiakov rómskeho pôvodu. Desiati žiaci rómskeho pôvodu boli zaradení ako integrovaní žiaci v 4 základných školách (v Základnej škole Muránska Dlhá Lúka 5 žiakov, v Základnej škole s materskou školou Markušovce 1 žiak, v Základnej škole s materskou školou Hermanovce 2 žiaci a v Základnej škole s materskou školou Krivany 2 žiaci).

Z celkového počtu 486 žiakov rómskeho pôvodu, ktorí nastúpili do prvého ročníka na sledovaných základných školách, absolvovalo predškolskú prípravu v materskej škole iba 73 žiakov, čo je zhruba iba 15,02%.

Nie je pritom bez zaujímavosti, že pokiaľ je zastúpenie žiakov rómskeho pôvodu v predškolských zariadeniach (materských školách) veľmi nízke, veľmi vysoké je v tzv. nultých ročníkoch a v prípravných ročníkoch špeciálnych základných škôl.

Z celkového počtu 486 žiakov rómskeho pôvodu, ktorí nastúpili do prvého ročníka na sledovaných základných školách, absolvovalo 0-tý ročník alebo prípravný ročník až 319 žiakov, čo je približne 65,63%.

Deti alebo žiaci sa prijímajú do špeciálnych tried alebo do špeciálnych škôl na základe ich zdravotného znevýhodnenia a po diagnostických vyšetreniach zameraných na zistenie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Diagnostické vyšetrenia vykonávajú zariadenia výchovnej prevencie a poradenstva so súhlasom rodiča alebo inej fyzickej osoby než rodiča, ktorá má dieťa zverené do osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu.

Prieskum pracovníkov Kancelárie na sledovaných základných školách, podľa vyjadrení jednotlivých riaditeľov potvrdil, že poradenské zariadenia vykonávajú rediagnostiku „...podľa individuálnych potrieb žiakov“, ak o to požiada riaditeľ školy alebo zástupca dieťaťa. Musím konštatovať, že pri sledovaní výsledkov uskutočňovanej rediagnostiky, pracovníci Kancelárie nezískali na žiadnej zo sledovaných škôl informáciu o tom, že by jej následkom bolo, čo i len v jednom prípade, preklasifikovanie žiaka a jeho následné preradenie do školy alebo do triedy pre deti bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, aj keď niektorí riaditelia navštívených škôl konštatovali, že v minulosti sa sporadicky takéto prípady vyskytli.

Tento poznatok potvrdzuje podozrenie, že zaradenie žiaka do kategórie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami predstavuje vo výchovno-vzdelávacom systéme Slovenskej republiky viac-menej trvalé spojenie s výlučným vzdelávaním v špeciálnej triede alebo v špeciálnej škole. Takéto zaradenie potom v podstate nemenne predurčuje osud žiaka a obsah (rozsah) základného vzdelania, ktoré môže získať.

V takto organizovanom výchovno-vzdelávacom systéme sú žiaci rómskeho pôvodu zastúpení v kategórii žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v rozsahu, ktorý mnohonásobne prekračuje pomer rómskej populácie k ostatným občanom Slovenskej republiky. **Ukazuje sa, že takto vzdelávaní Rómovia nemajú prakticky žiadnu možnosť pokračovať vo vzdelávaní na vyšších stupňoch a nemajú možnosť získať napríklad úplné stredné odborné vzdelanie alebo úplné stredné všeobecné vzdelanie.**

To má zásadný dopad na neskoršie možnosti Rómov uplatniť sa na trhu práce, na ich ekonomickú a sociálnu situáciu, a tiež aj na neskoršiu situáciu ich rodín a detí.

Podľa vyjadrenia riaditeľov jednotlivých škôl, všetky sledované školy poskytujú vzdelávanie iba v štátnom jazyku. Pracovníci Kancelárie pri svojom prieskume však tiež zistili, že **rómsky jazyk využívajú iba v dvoch školách, a to iba podporne a v obmedzenom rozsahu.**

Pozorovanie pracovníkov Kancelárie však prinieslo aj podozrenie zo stále pretrvávajúcej nepriamej rasovej segregácie v školskom systéme Slovenskej republiky (umelo vytváraných školských obvodov tak, aby zahrňovali najmä rómske deti). Dochádza k nej aj napriek tomu, že ministerstvo školstva realizovalo v ostatnom období viacero aktivít zameraných na desegregáciu, a napríklad v Pedagogicko-organizačných pokynoch na školský rok 2012/2013 odporučilo školám: „...aby dôsledne zabezpečili dodržiavanie Antidiskriminačného zákona“. Školy sa majú zamerať „...na elimináciu nežiaducich javov, akými sú priestorové, organizačné, fyzické a symbolické vylúčenie alebo oddelenie rómskych žiakov v dôsledku ich etnickej príslušnosti (často v kombinácii so sociálnym znevýhodnením) od ostatných žiakov”.

Cieľom realizovaného prieskumu Kancelárie nebolo podať súhrnnú štatistickú správu o situácii a pomere žiakov rómskeho a nerómskeho pôvodu v školách a triedach pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Viaceré informácie z uvedenej oblasti sú totiž dostupné nielen v spomínaných správach mimovládnych a medzinárodných organizácií, ale aj v zisteniach Štátnej školskej inšpekcie, v databázach ministerstva školstva, či v databázach Ústavu informácií a prognóz školstva.

Zistené vysoké zastúpenie žiakov rómskeho pôvodu v špeciálnych školách a v triedach pre deti s ľahkým mentálnym postihnutím však pokladám za alarmujúce.

Podľa viacerých názorov publikovaných v odborných štúdiách sa pritom medzi nimi nachádzajú aj **žiaci, ktorí netrpia mentálnymi poruchami, iba sa niekedy, najmä v prvých ročníkoch, nevedia včas a dostatočne úspešne zapojiť do vzdelávania v bežnej základnej škole.** Naš vzdelávací systém si zrejme s takýmito žiakmi nevie poradiť inak, ako ich zaradením do školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. **Žiaľ, ako potvrdzuje aj prieskum pracovníkov Kancelárie, pre takéto deti už cesta späť do bežných škôl prakticky neexistuje.**

Ako sa však ukazuje, zistené údaje zobrazujú iba drobnú časť celkového obrazu a zďaleka nevystihujú celkovú situáciu rómskej komunity v celej jej rôznorodosti.

Väčším úspechom vo výchove a vzdelávaní týchto žiakov zrejme čiastočne bráni aj častá nedostatočná spolupráca rodičov so školou, ktorú ich deti navštevujú a nedostatočná podpora pre takýchto žiakov zo strany rodičov a z domáceho prostredia.

Nech už však je príčinou súčasného stavu čokoľvek, **pokladám situáciu za kritickú a národnej rade som predložila odporúčanie,** aby legislatívne upravila zákaz priestorového, organizačného, fyzického a symbolického vylúčenia alebo oddelenia rómskych žiakov v dôsledku ich etnickej príslušnosti (často v kombinácii so sociálnym znevýhodnením) od ostatných žiakov.

Odporúčala som, aby národná rada vytvorila podmienky pre:

1. prístup ku všetkým stupňom vzdelania aj pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí sú vzdelávaní v špeciálnych školách a špeciálnych triedach,
2. zabezpečenie bezplatnej predškolskej prípravy v štátnom jazyku, a ak to vyžaduje ich najlepší záujem aj v ich materinskom jazyku, v dostatočnom počte zariadení a s dostatočným počtom kvalifikovaných odborníkov pre všetky deti rómskej národnostnej menšiny, ktoré pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia,
3. vzdelávanie všetkých žiakov rómskej národnostnej menšiny, ktorí pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia, počas prvého stupňa ich školskej dochádzky, kvalifikovanými odborníkmi v štátnom jazyku, a ak to vyžaduje ich najlepší záujem aj v ich materinskom jazyku,
4. bezplatné užívanie všetkých potrebných učebných pomôcok v starostlivosti školského zariadenia počas vyučovania a prípravy na vyučovanie pre všetkých žiakov rómskej národnostnej menšiny, ktorí pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia,
5. dostatočný počet pedagogických asistentov k dispozícii učiteľom vo všetkých školách a triedach, v ktorých sa vzdelávajú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Pre mimoriadnu závažnosť a rozsah porušovania práva na prístup k vzdelávaniu maloletých detí som sa obrátila ešte v auguste 2013 na národnú radu s Mimoriadnou správou verejného ochrancu práv, v ktorej som uviedla svoje zistenia a návrhy opatrení, ktoré je potrebné urýchlene prijať a navrhla som, aby moju mimoriadnu správu prerokovala na svojej najbližšej schôdzi. Do konca roka 2013 sa tak nestalo.

7.4 Ochrana práv dieťaťa a vykonávanie funkcie kolízneho opatrovníka

V čl. 41 ods.1 ústavy je uvedené: „Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“

Úlohou štátu v prípade, ak nastane kolízia práv dieťaťa a jeho zákonných zástupcov je zabezpečiť dieťaťu ochranu jeho práv v materiálnom zmysle, to znamená, že ochrana práv dieťaťa nesmie byť vykonávaná iba formálne, ale riadne a kvalifikovaným spôsobom.

Podľa § 31 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“) „Žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom; v takom prípade súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať.“

Kolíznym opatrovníkom je teda súdom ustanovený iba pre určité konanie alebo pre určitý právny úkon, po skončení ktorého jeho funkcia zaniká. Jeho jedinou zákonnou úlohou je zastupovanie záujmov dieťaťa v určenom konaní alebo pri určitom právnom úkone.

Časť podnetov, s ktorými sa podávatelia obracajú na verejného ochrancu práv sa **týka činnosti orgánov štátu**, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a činnosti súdov v prípadoch konania a rozhodovania o ich právach **vo vzťahu k maloletým deťom**. Podávateľom podnetu býva obvykle jeden z rodičov maloletých detí. Podávatelia vyjadrujú svoju nespokojnosť s postupom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka, a tiež aj s postupom súdov v konaní. Najčastejšie uvádzajú, že kolízny opatrovník svojím postupom porušuje ich rodičovské práva, je zaujatý v prospech druhého rodiča, nekoná s oboma rodičmi, nevhodne sa správa, neprešetruje riadne pomery v rodine a súdu podáva neobjektívne správy. Uvádzajú tiež, že celé konanie trvá dlho. Niektorí namietajú, že kolízny opatrovník svojím postupom porušuje práva ich detí.

V roku 2012 som uskutočnila prieskum o podmienkach činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Výsledkom prieskumu bola Správa verejnej ochrankyne práv o podmienkach činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v ktorej konštatujem, že **orgány sociálnoprávnej ochrany detí nemajú na úseku sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vytvorené potrebné podmienky pre riadne plnenie úloh ustanovených zákonmi, a že tento stav má negatívny dopad na zabezpečenie ochrany práv detí**.

Správu, ktorá obsahuje aj návrhy opatrení, som predložila Ministerstvu práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo práce“). Podstatné zistenia z nej a návrh opatrení som uviedla aj vo svojej Správe o činnosti verejného ochrancu práv za rok 2012, ktorú som predložila národnej rade na prerokovanie v roku 2013.

Na prieskum z roku 2012 nadväzoval prieskum uskutočnený **v priebehu roka 2013, ktorého predmetom už bolo zisťovanie, ako štát prostredníctvom činnosti svojich orgánov v praxi ochraňuje práva dieťaťa v prípade kolízie práv a ako sa vykonáva funkcia kolízneho opatrovníka**.

Z nášho prieskumu o vykonávaní tejto funkcie vyplynuli nasledujúce zistenia:

1. Vzájomná prax súdov a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pri vykonávaní funkcie kolízneho opatrovníka **nezabezpečuje každému dieťaťu možnosť byť vypočutý** v každom súdnom konaní, ktoré sa ho dotýka tak, ako to upravuje čl. 12 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa, podľa ktorého „sa dieťaťu poskytuje **najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka**, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva“. Týka sa to dieťaťa, ktoré je schopné formulovať svoje názory.

Súdy tradične uprednostňujú takú prax, že dieťa nevypočujú priamo v súdnom konaní. Žiadajú však **kolízneho opatrovníka, aby zistil názory dieťaťa**, ale nerobia tak vo všetkých prípadoch, ale podľa vlastnej úvahy. Z prieskumu vyplýva, že **kolízni opatrovníci zisťujú názor dieťaťa najmä vtedy, ak ich o to požiada súd**. Pritom právo vyjadrovať svoje názory je ďalšie právo dieťaťa vyplývajúce mu z čl. 12 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa.

Výsledkom tejto praxe je, že **deti nedostávajú možnosť byť v súdnom konaní súdom vypočuté priamo, a ani prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu**

spôsobom, ktorý je v súlade s procedurálnymi pravidlami štátu, a niektoré nedostávajú možnosť ani vyjadriť svoj názor.

2. Súdny kolízneho opatrovníka nežiadajú o vypočutie dieťaťa, ale o to, aby zistil jeho názor. Nežiadajú od neho ani informáciu o tom, či dieťaťu bolo umožnené vypočutie, a či a ako sa procedúra vypočutia dieťaťa uskutočnila. V súdnom konaní sa na pojednávaní nevykonáva ako samostatný dôkaz doklad – záznam – o vypočutí dieťaťa, nečíta sa, čo dieťa zástupcovi uviedlo, teda súd nepozná jeho autentické vyjadrenie. Súd ho od kolízneho opatrovníka ani nežiada a za nepriame vypočutie dieťaťa považuje vlastné vyjadrenie kolízneho opatrovníka uvedené buď písomne, v správe o prešetrení pomerov v rodine, alebo uvedené ústne na pojednávaní. Bez oboznámenia sa so záznamom o obsahu vypočutia dieťaťa však nemôže byť zrejmé, či a ako sa uskutočnilo vypočutie dieťaťa, či kolízny opatrovník vo svojom vyjadrení reflektuje vlastný názor, alebo uvádza (interpretuje) to, čo uviedlo dieťa.

3. Pre vypočutie dieťaťa v konaní **nemajú** súd, ani kolízny opatrovník **ustanovené procedurálne pravidlá vypočutia dieťaťa v konaní.**

4. **Svojím postupom súdy, aj kolízni opatrovníci, akoby stierali hranice medzi jednotlivými právami a povinnosťami zakotvenými v čl. 12 ods. 1 a v čl. 12 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa. V praxi tieto orgány nerozlišujú právo dieťaťa vyjadriť svoj názor, ktorému zodpovedá povinnosť orgánov venovať mu patričnú pozornosť a právo dieťaťa byť vypočuté v konaní, ktoré sa ho dotýka a ktorému zodpovedá povinnosť orgánov umožniť mu to. Skutočnosť, že v praxi dochádza k zámene alebo k splynutiu týchto práv dieťaťa, potvrdzuje obsah vyjadrení súdov, aj kolíznych opatrovníkov. Títo hovoria o zisťovaní názoru dieťaťa ako o jeho práve na vypočutie v konaní. Rovnako túto skutočnosť odráža aj to, že na vypočutie dieťaťa nie sú ustanovené procedurálne pravidlá. Výsledkom takejto praxe je, že sa koná o dieťati a nie s dieťaťom.**

Na základe týchto zistení konštatujem, že **súčasná bežná prax súdov a kolíznych opatrovníkov vedie k porušeniu práv tej časti detí,**

- a) ktorým nebola poskytnutá možnosť byť priamo vypočuté v súdnom konaní a ktoré neboli riadne vypočuté v konaní prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu spôsobom a postupom podľa ustanovených pravidiel,
- b) ktorých vlastný názor nebol zisťovaný, a preto mu nemohla byť venovaná patričná pozornosť,
- c) ktorých vlastný názor bol zisťovaný, ale nebola mu preukázateľným spôsobom venovaná patričná pozornosť.

5. **Dva zákony, dva rozdielne svety. Obsah a účel funkcie kolízneho opatrovníka** ustanovený v zákone o rodine a iný ako je ustanovený v zákone č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnoprávnej ochrane detí“). V praxi to vyvoláva množstvo problémov. Od úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý na základe ustanovenia súdu (ad hoc) vykonáva funkciu kolízneho opatrovníka (v určitej veci, či pre určitý úkon) sa žiada, **aby súčasne plnil obidve role. Aby v súdnom konaní** (ako

sociálny pracovník) zastupoval v zmysle zákona o rodine **právne** záujmy dieťaťa, ktoré sú v kolízii s právami jeho (väčšinou) rodičov, a aby zároveň v čase **mimo súdneho pojednávania pomáhal tej istej rodine** z krízy v zmysle zákona o sociálnoprávnej ochrane detí. Má to robiť po tom, ako preskúmaval pomery v rodine z hľadiska starostlivosti rodičov o dieťa, ich spôsobilosť na osobnú starostlivosť o dieťa, a po tom, ako predložil súdu správu o pomeroch v rodine, pre ktorú (niekedy už v čase prešetrovania pomerov v rodine) sa rodičia, alebo aspoň jeden z nich, cítia jeho činnosťou dotknutí.

Rodičia namietajú postup úradu práce, sociálnych vecí a rodiny pri prešetrovaní pomerov v rodine, jeho zaujatosť, namietajú zistené závery, bránia sa. Všetci sa dostávajú pod tlak, rovnako aj dieťa. Pomáhať rodine mimo pojednávania je v takejto právnej a situačnej konštelácii pre úrad práce, sociálnych vecí a rodiny iba ťažko realizovateľnou úlohou.

6. Výsledkom súčasnej praxe vykonávania funkcie kolízneho opatrovníka úradom práce, sociálnych vecí a rodiny je, že vyvoláva u rodičov detí skreslenú predstavu o jeho postavení a pôsobnosti. Rodičia považujú úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, vzhľadom na jeho pôsobenie v súdnom konaní, za orgán, ktorý môže riešiť aj vykonávanie súdnych rozhodnutí, ktorý môže svojou činnosťou v praxi meniť obsah súdnych rozhodnutí, hoci kolízny opatrovník takéto kompetencie nemá. A v súdnom konaní ho považujú za subjekt s mimoriadnym a silným postavením, ktorý má rozhodne silnejšie postavenie ako oni sami, lebo spolupracuje so súdom a na základe jeho poverenia a požiadaviek tvorí pre súdne konanie dôkazy (pocit nerovnosti zbraní).

7. **Prieskum, žiaľ, opakovane potvrdzuje nedostatky v obsadení úradov, čo do počtu zamestnancov, odborníkov a najmä psychologov.** Tiež poukazuje na nevhodnosť priestorov pre ich prácu, aj pre prácu s klientmi a detskými klientmi. Vo vnútornej administratíve vykazuje používanie užívateľsky nepriateľských softvérov. Ďalej nedostatočnú starostlivosť o zamestnancov a tiež mzdy, ktoré sú neadekvátne nízke vo vzťahu k ich práci, k jej spoločenskej dôležitosti a k jej množstvu. O podmienkach práce som predložila Správu o činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately z decembra 2012, spolu s návrhmi opatrení. V tomto prieskume sa nepriamo potvrdilo, že k podstatným zmenám v podmienkach práce úradov zatiaľ nedošlo.

Pre zlepšenie ochrany práv dieťaťa v prípadoch stretu záujmov – kolízie práv som odporučila:

1. Upraviť legislatívu (Občiansky súdny poriadok, zákon o rodine a zákon o sociálnoprávnej ochrane detí) tak, aby v súdnych konaniach, v ktorých dochádza ku kolízii práv dieťaťa a jeho zákonných zástupcov, súd vždy ustanovil **orgán sociálnoprávnej ochrany ako kolízneho opatrovníka rodiny**, ktorý bude mať ex offo samostatné právne postavenie v tomto konaní. **Aby súd dieťaťu** osobitne ustanovil, z úradnej moci na ochranu jeho práv a oprávnených záujmov, **právne zastúpenie v každom takomto konaní**. Týmito krokmi by sa zabezpečila riadna ochrana práv detí, **rovnoprávne postavenie všetkých účastníkov súdneho**

- konania**, aj účasť štátu na pomoci rodine v kríze (opatrovník pre rodinu) a podmienky pre prácu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny s rodinou. Vyjasnili by sa role a pôsobnosť.
2. V každom konaní, ktoré sa dotýka dieťaťa, **z úradnej moci preskúmať** skutočnosť, **či sa dieťa**, ktoré je schopné formulovať vlastné názory, **mohlo slobodne vyjadriť** ku všetkým záležitostiam, ktoré sa ho týkajú. **Overovať, že názorom dieťaťa bola venovaná patričná pozornosť**. Brať tieto názory do úvahy pri rozhodovaní o dieťati a **vyrovnať sa s nimi v odôvodnení rozhodnutí**. Realizovaním tohto opatrenia sa zabezpečí v praxi uplatňovanie práv dieťaťa uvedených v čl. 12 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa. Pretože, ak sa štát zaviazal, že to dieťaťu zabezpečí, mal sa zaujímať o to, či sa tak aj stalo.
 3. **Vypracovať procedurálne pravidlá priameho vypočutia dieťaťa v súdnom konaní (aj v každom inom konaní) a procedurálne pravidlá pre prípad, ak je dieťa vypočuté mimo konania prostredníctvom zástupcu alebo prostredníctvom príslušného orgánu. Určiť aj postup a spôsob uchovávanía záznamu o vypočutí dieťaťa.** Štát sa v čl. 12 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa zaviazal, že **poskytne dieťaťu najmä možnosť**, aby bolo vypočuté v každom súdnom a správnom konaní, ktoré sa ho týka, buď priamo alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, **podľa svojich procedurálnych pravidiel**. Pravidlá majú slúžiť na ochranu dieťaťa pri úradnom výkone, akým jeho vypočutie je. Rovnako aj zaznamenanie jeho prejavu a vôle pre každú ďalšiu prácu s dieťaťom. Preto je potrebné, aby sme sa na pravidlách dohodli.
 4. Preskúmať z úradnej moci ako bolo dieťa vypočuté mimo súdneho konania, ak nebolo vypočuté priamo súdom v súdnom konaní. Prijatím takéhoto postupu sa **vyhneme riziku, že dieťaťu nebola poskytnutá primeraná možnosť byť vypočuté v konaní. Rovnako aj riziku, že nebolo vypočuté vôbec**, alebo bolo vypočuté nedostatočne alebo nesprávnym postupom, a dáva to možnosť tento nedostatok v prebiehajúcim konaní napraviť.
 5. Postupne zrealizovať opatrenia uvedené v Správe o podmienkach činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Z rovnakých dôvodov, aké z nej vyplývajú a ktoré stále trvajú. Na to, aby mohli príslušné štátne orgány riadne plniť povinnosti, ktoré im vyplývajú z nášho právneho poriadku, musia na ich plnenie byť personálne a materiálne riadne pripravené (čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa). Dôsledkom ich nevybavenosti môže byť aj porušovanie základných práv a slobôd neplnením záväzkov, ktoré na seba štát prevzal pristúpením k medzinárodným dohodám o ľudských právach.

Na výsledky prieskumu mám pozitívne ohlasy od orgánov verejnej správy, od ministerstva práce, od ministerstva spravodlivosti, z odborných kruhov a aj z prostredia mimovládnych organizácií. Z ministerstiev mám informácie, že pripravujú niektoré zmeny, napríklad pravidlá vypočutia dieťaťa. Zatiaľ však nemám informáciu o prijatí konkrétnych opatrení.

7.5 Dodržiavanie práv maloletých detí umiestnených v reedukačnom centre

Ešte vo februári 2013 sa na Kanceláriu obrátil prostredníctvom stránky www.detskyombudsman.sk maloletý, ktorý namietal postup reedukačného centra spočívajúci najmä v používaní telesných trestov, v neprimeranom používaní ochranej miestnosti a vo vyvíjaní psychického nátlaku a v hrozbách zo strany vychovávateľov reedukačného centra. Maloletého následne zamestnanci Kancelárie v reedukačnom centre navštívili a spísali s ním podnet. Deň po ich návšteve maloletý, spolu s ďalším chovancom umiestneným v reedukačnom centre, z reedukačného centra ušli a v popoludňajších hodinách s prosbou o pomoc prišli do sídla Kancelárie v Bratislave. Obaja maloletí mali skúsenosť s fyzickými trestami. Uvádzali, že sa obávajú do zariadenia vrátiť a pobyt v zariadení hodnotili ako „denno-denný psychický nátlak“. Z tohto dôvodu sme kontaktovali príslušné úrady práce, sociálnych vecí a rodiny a po dohode s nimi boli maloletí umiestnení v krízovom centre a boli podané návrhy na súd na zmenu zariadenia.

Po tejto udalosti som v uvedenom reedukačnom centre uskutočnila **neohlásený osobný prieskum**, ktorého sa okrem mňa zúčastnilo deväť zamestnancov Kancelárie. V deň prieskumu bolo uskutočnených 27 rozhovorov s chovancami reedukačného centra. Rozhovory vykonávali vždy dvaja zamestnanci Kancelárie. Rozhovory boli vykonávané bez prítomnosti zamestnancov reedukačného centra, ak s tým dieťa súhlasilo. Z celkového počtu 33 prítomných detí sme sa zhovárali s 81,8 % prítomných detí. Uskutočnili sme rozhovory s piatimi pedagógmi, so štyrmi vychovávateľmi, s psychológom a s riaditeľkou zariadenia. Bol uskutočnený prieskum priestorov školy, internátnej časti, jedálne (spolu s kontrolou vydávanej stravy), boli preskúmané, a v prípade potreby aj vyžiadané, potrebné písomnosti a doklady. V tento deň som navštívila aj zriaďovateľa zariadenia. O pár dní neskôr uskutočnilo šesť zamestnancov Kancelárie v reedukačnom centre **ďalší neohlásený prieskum**, počas ktorého uskutočnili rozhovory so zástupcom riaditeľky pre mimoškolský výcvik, s dvoma vychovávateľmi a so zdravotnou sestrou. Preskúmali vybranú zdravotnú dokumentáciu, opakovali prieskum stravovania počas výdaja obeda (spolu s rozhovorom s niekoľkými chovancami počas obeda). V tento deň od obvodného oddelenia Policajného zboru na mieste zisťovali a overovali informácie o pátraní po deťoch na úteku z reedukačného centra, podaných trestných oznámeniach a vyžiadali si fotokópie niektorých potrebných dokladov. Ďalší dvaja zamestnanci Kancelárie zisťovali potrebné informácie a údaje od okresného riaditeľstva Policajného zboru a od okresnej prokuratúry.

Výsledkom prieskumu boli závažné zistenia o porušovaní práv detí. Jeho zriaďovateľ prijal opatrenia na ich odstránenie, vrátane personálnych zmien vo vedení centra, a to aj vďaka zásadnému postojú a spolupráci ministerstva školstva a ministra školstva.

Z prieskumu bola vyhotovená Správa verejnej ochrankyne práv o prieskume dodržiavania základných práv a slobôd maloletých detí umiestnených v tomto reedukačnom centre a tento prípad viedol k neskoršiemu systematickému prieskumu dodržiavania základných práv a slobôd maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách a prieskumu systému, v ktorom sú deti reedukované. Prieskumy už boli vykonané v šiestich reedukačných centrách z 13 v Slovenskej republike. Správy o prieskumoch boli postupne uverejňované na www.vop.gov.sk. **Jednotlivé centrá, na základe odporúčaní verejného ochrancu práv, prijímajú konkrétne opatrenia na zlepšenie svojej činnosti.**

Spolupráca s ich riaditeľmi, zriaďovateľmi a ministerstvom školstva je veľmi dobrá, a najmä prináša reálne výsledky. S výnimkou ministerstva financií, ktoré nereaguje.

Účelom týchto prieskumov, okrem zlepšovania činnosti jednotlivých centier, je najmä spracovať komplexne ich výstupy a **predložiť Správu verejného ochrancu práv o výsledkoch prieskumu reedukácie detí zabezpečovanej v reedukačných centrách z pohľadu dodržiavania a ochrany základných práv a slobôd detí.**

Uvádzam niektoré závažnejšie zistenia z doterajších prieskumov, ktorými sa preukázalo porušovanie základných práv maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách:

1. Telesné tresty, ponižujúce zaobchádzanie

Vo vzťahu k jednému centru som v správe konštatovala, že vzhľadom na postoj vedenia centra, jeho zriaďovateľa a na minulosť centra, **nevyklúčujem v reedukačnom centre výskyt telesných trestov.** Podľa môjho názoru **nie sú v reedukačnom centre zabezpečené garancie, že deti nebudú môcť byť vystavené fyzickému násiliu.** Prieskumom reedukačného centra boli zistené aj **d'alsie vážne nedostatky.**

Zriaďovateľa zariadenia som požiadala o prijatie nasledujúcich opatrení:

- 1. Zabezpečiť personálnu zmenu vo vedení reedukačného centra.**
- 2. Zabezpečiť, aby boli deti v tomto centre umiestňované do ochranej miestnosti** iba z dôvodov, ktoré dovoľuje zákon, na nevyhnutný čas a postupom, ktorý dovoľuje zákon a zosúladiť jej **vybavenie** s právnymi požiadavkami naň.
- 3. Ihneď zastaviť nezmyselné šikanovanie** počas teoretickej prípravy detí a sprístupniť deťom toalety. Pridelovať im dostatok hygienických potrieb a toaletného papiera.
- 4. Zabezpečiť, aby boli deti informované o záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, aby o nich mohli komunikovať, aby im boli ich záležitosti riadne vysvetlené.**
- 5. Ihneď zabezpečiť reálne poskytovanie psychologickéj pomoci deťom osobou, ktorej budú dôverovať, a to priebežne a aj po návrate z úteku.**
- 6. Zabezpečiť, aby deťom mohli rodičia a tretie osoby denne telefonovať. Umožniť denné návštevy** rodičom alebo zákonným zástupcom. **Umožniť návštevy aj tretím osobám** po udelení súhlasu orgánu sociálnoprávnej ochrany alebo rodiča, ak bolo dieťa umiestnené do reedukačného centra na základe jeho žiadosti.
- 7. Ihneď zabezpečiť uskutočňovanie pravidelných tematických vychádzok, záujmovú činnosť, besedy s hosťami na rôzne, pre deti zaujímavé, témy.**
- 8. Ihneď doplatiť deťom vreckové a následne im ho pravidelne mesačne vyplácať.**
- 9. Zabezpečiť bezodkladnú zdravotnú starostlivosť v akútnych prípadoch, keď majú deti napríklad bolesti.**

Dňa 17. júla 2013 mi bol doručený list zriaďovateľa reedukačného centra, v ktorom **prijali mnou navrhnuté opatrenia.** Okrem iného v písomnom stanovisku uviedol, že dôjde k výmene vo funkcii riaditeľa reedukačného centra a odvolaný z funkcie bude zástupca

riaditeľa pre výchovu. Pracovný pomer bude ukončený aj so psychológom reedukačného centra. Zriaďovateľ taktiež odporúčal novému vedeniu do budúcnosti zvážiť zmenu zdravotnej sestry. Uvedené opatrenia považujem spolu s ďalšími opatreniami, ktoré boli a budú realizované v reedukačnom centre, v súčasnosti za dostatočné. **Ich realizáciu v praxi sledujem a budem overovať.**

V niektorých centrách namietam ako porušovanie základných práv dieťaťa (osobná a telesná integrita, dôstojnosť, súkromie, rovnaké zaobchádzanie) používanie takých zaužívaných výchovných prístupov, akými sú vyhodenie hláv detí po návrate z úteku, trestanie dieťaťa za porušenie pravidiel odlišením od iných detí iným oblečením, povinné gynekologické a venerologické vyšetrenia po návrate do centra, používanie ochrannej miestnosti na izolovanie dieťaťa od kolektívu na dlhší čas ako je nevyhnutne potrebné na dosiahnutie účelu, pre ktorý je izolované, obmedzovanie jeho kontaktov a obmedzovanie mu prístupu k informáciám.

2. Mnohé deti trpia hladom

Prieskumom, najmä na základe výpovedí maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách, boli zistené **závažné nedostatky najmä v oblasti stravovania. Deti v osobných rozhovoroch uvádzali, že dostávajú málo stravy, hladné sú najmä večer.** Aj podľa vyjadrení niektorých zamestnancov je stravná jednotka pre deti vzhľadom na ich vek nedostatočná.

Podľa ustanovenia čl. 27 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto dohovoru, uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj.

Podľa ustanovenia § 6 ods. 5 písm. b) vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 330/2009 Z. z. o zariadení školského stravovania dieťa v špeciálnych výchovných zariadeniach môže odoberať denne hlavné jedlo a doplnkové jedlo, ak je žiak starší ako 11 rokov. Na účely tejto vyhlášky sa za hlavné jedlo považuje obed a večera a za doplnkové jedlo raňajky, desiata, olovrant a druhá večera.

Podľa ustanovenia § 140 ods. 13 školského zákona ministerstvo školstva zverejní na svojej internetovej stránke finančné pásma určujúce rozpätie nákladov na nákup potravín na jedno jedlo, podľa vekových kategórií stravníkov.

Podľa takto zverejnených finančných pásiem nákladov na nákup potravín na jedno jedlo, **predstavuje príspevok na stravovanie sumu 2,43 eura až 2,87 eura** pre deti od 11 do 15 rokov a **2,58 eura až 3,01 eura**, ak ide o deti od 15 do 18 - 19 rokov.

Preskúmaním danej problematiky som dospela k názoru, že poskytované finančné prostriedky na stravovanie sú v súčasnej dobe **zjavne neprimerané**. Aj vzhľadom na dnešnú ekonomickú situáciu v Slovenskej republike považujem uvedenú sumu za príliš nízku. Takto nastavenú výživu detí, za ktorých riadnu výživu prevzal na seba zodpovednosť štát, **považujem za porušovanie ich práva na riadnu a zdravú výživu** a za nesplnenie záväzku, ktorý pre Slovenskú republiku vyplýva z čl. 27 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa.

Z tohto dôvodu som požiadala **ministerstvo školstva**, aby urýchlene v rezortnej vyhláške **zvýšilo finančný normatív na celodennú stravu** poskytovanú deťom v špeciálnych výchovných zariadeniach tak, aby mohla byť deťom poskytovaná riadna výživa. Realizácia tohto opatrenia však závisí od pridelenia rozpočtových prostriedkov.

V danej veci som sa preto, v čase prípravy rozpočtu, obrátila na **podpredsedu vlády a ministra financií a upozornila som ho na to, že porušujeme práva detí na riadnu a zdravú výživu**. Požiadala som, aby boli v rozpočtovej kapitole ministerstva školstva **zabezpečené dostatočné finančné prostriedky na zvýšenie príspevku na stravovanie pre deti umiestnené v špeciálnych výchovných zariadeniach**. V takejto závažnej veci som však nedostala žiadnu spätnú väzbu.

3. Nedostatočná úroveň vzdelávania

Prieskumami uskutočnenými v reedukačných centrách boli taktiež zistené **nedostatky v úrovni vzdelávania poskytovaného tu umiestneným deťom, ako aj v možnosti výberu školy a následného povolania**. Keďže tento problém má systémový charakter a presahuje možnosti nápravy z úrovne reedukačných centier alebo ich zriaďovateľov, požiadala som **ministerstvo školstva, aby prehodnotilo, či je v špeciálnych výchovných zariadeniach dodržiavané právo detí na vzdelanie v dostatočnej kvalite**. Umiestnenie dieťaťa v reedukačnom centre musí plniť účel, pre ktorý je v ňom dieťa umiestnené. Ak by tomu tak nebolo, predstavuje to zásah do osobnej slobody dieťaťa. A účelom umiestnenia dieťaťa v reedukačnom centre je jeho reedukácia. Jej podstatnou súčasťou je poskytnutie vzdelávania a vzdelania v primeranom rozsahu a kvalite.

7.6 Prerokovanie veci verejne bez zbytočných prietáhov, základné právo chránené čl. 48 ods. 2 ústavy a prietahy v súdnom konaní

7.6.1 V roku 2012 som na základe vlastného prieskumu predložila Správu verejnej ochrankyne práv o zbytočných prietáchoch v súdnom konaní v Slovenskej republike, v ktorej som **odporučila ministrovi spravodlivosti, aby ministerstvo spravodlivosti zverejnilo dlhodobú koncepciu rozvoja súdnictva Slovenskej republiky, sprístupnilo zoznam preťažených súdov** a požiadala som ho aby mi oznámil, aké opatrenia vykoná na odstránenie preťaženia súdov. Viaceré skutočnosti indikovali, že problém so znalcami a znaleckým dokazovaním je širší a komplexnejší, než platenie znalečného. V tejto súvislosti som ministra spravodlivosti požiadala, **aby oznámil, aké systémové opatrenia prijme v záujme zabezpečenia podmienok pre efektívne a plynulé vyhotovovanie znaleckých posudkov potrebných pre rozhodovanie súdov**.

Na pracovnom stretnutí, ktoré v novembri 2012 zorganizovalo ministerstvo spravodlivosti, som prítomných predsedov súdov a zástupcov ministerstva informovala, že za najzávažnejší problém považujem, ak sa zbytočné prietahy v tom istom súdnom konaní zopakujú napriek tomu, že ich už v minulosti konštatoval ústavný súd alebo verejný ochranca práv, a že najmä v takýchto prípadoch prietáhov v súdnom konaní budem zvažovať uplatnenie svojho práva podať návrh na začatie disciplinárneho konania voči sudcovi za zbytočné prietahy v súdnom konaní, či voči predsedovi alebo podpredsedovi súdu za porušenie povinností pri správe súdu.

V roku 2013 som sledovala napĺňanie mojich odporúčaní prostredníctvom komunikácie s ministerstvom spravodlivosti a so súdmi a vychádzajúc z výsledkov projektu ústavného súdu som sledovala vývoj v tých súdnych konaniach, v ktorých ústavný súd konštatoval zbytočné prietahy.

Výsledkom sú nasledujúce zistenia a skutočnosti:

1. Ministerstvo spravodlivosti

Vo vzťahu k **systémovým opatreniam** ma ministerstvo spravodlivosti informovalo, že dňa 13. marca 2013 bolo ukončené medzirezortné pripomienkové konanie k legislatívnemu zámeru rekodifikácie civilného práva procesného, v rámci ktorého sú obsiahnuté niektoré prvky, ktoré by mohli napomôcť eliminovať zbytočné prietahy v súdnom konaní.

Vo vzťahu **k znalcom** ma ministerstvo spravodlivosti informovalo, že dňa 23. augusta 2013 bolo ukončené medzirezortné pripomienkové konanie k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony s predpokladaným nadobudnutím účinnosti dňa 1. januára 2014. Novela by, podľa ministerstva spravodlivosti, mala jasnejšie upraviť pravidlá financovania znaleckej činnosti zavedením lehoty na rozhodnutie o vyúčtovanom znalečnom a tlmočnom a lehoty na vyplatenie znalečného a tlmočného. Zavedením elektronického znaleckého denníka by mal sudca k dispozícii informácie o počte objednávok a znaleckých úkonov znalca, o aktuálnej zaťažnosti znalca pre potreby rozhodovania o ustanovení konkrétneho znalca.

Vo vzťahu **k personálnemu obsadzovaniu súdov sudcami a ďalšími zamestnancami** ministerstvo spravodlivosti určilo jednotné pravidlá vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 149/2011 Z. z. o pravidlách určovania počtu miest sudcov, zamestnancov súdov, voľných miest sudcov a rozdeľovania zamestnaneckých miest na sudy v znení vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 95/2012 Z. z.. Na základe tejto vyhlášky ministerstvo spravodlivosti prehodnotilo rozpis počtu miest sudcov a zamestnancov k 1. decembru 2011. Záväzný rozpis počtu miest bol určený na základe vyhodnotenia štatistických údajov o počte doručených vecí, počte vybavených vecí, počte nevybavených vecí a priemernom výkone sudcov na jednotlivých súdoch. Ministerstvo spravodlivosti uviedlo, že sa vychádzalo z počtu sudcov pridelených na vybavovanie jednotlivých druhov agend a z počtu doručených vecí v agendách so zvýšenou administratívnou činnosťou (Ro - vydávanie platobných rozkazov v občianskoprávných sporoch, Rob – vydávanie platobných rozkazov v obchodných sporoch, Er - agenda exekučných konaní, D - dedičské veci, OR - registrácia v obchodnom registri a agenda s tým spojená), pričom **bola zohľadnená zaťaženosť súdov.**

Na základe tohto môžem konštatovať, že ministerstvo spravodlivosti a verejný ochranca práv pri uplatňovaní svojej pôsobnosti postupujú v zhode a v spoločnom záujme na zlepšovaní podmienok pre zlepšenie ochrany základného práva fyzických osôb a právnických osôb chráneného čl. 48 ods. 2 ústavy.

2. Sudy

V roku 2013 som od predsedov krajských súdov a ich prostredníctvom aj od predsedov okresných súdov zisťovala ich pohľad a názor na príčiny zbytočných prietahov v súdnom konaní a na opatrenia, ktoré by pomohli riešiť tento problém.

Sudy o príčinách vzniku prietahov v súdnych konaniach napríklad uviedli:

- výrazné zvýšenie množstva podaných žalôb vo veciach občianskoprávnej agendy -

- rastie počet sporov týkajúcich sa **spotrebiteľských zmlúv s nebankovými spoločnosťami**; **súdy výrazne zaťažujú hromadné podania, ktoré sú náročné aj na administratívne spracovanie, je potrebné pri nich rozhodovať o vyrubení súdnych poplatkov, rozhodovať o námietkach zaujatosti a pod.,**
- **výrazný nárast exekučnej agendy,**
 - **nedostatok znalcov z niektorých odborov** (konkrétne je uvádzaný nedostatok znalcov v odbore geodézia a kartografia, grafológia, klinická psychológia detí, klinická psychiatria detí, stavebníctvo, molekulárna biológia, zememeračstvo, oceňovanie stavieb, cestná doprava) a nedostatok **tlmočníkov** v málo frekventovaných jazykoch (ázijských), v obvode Dunajská Streda aj maďarského jazyka,
 - **dĺžka znaleckého dokazovania** - vyhotovenie znaleckého posudku znaleckým ústavom trvá **aj niekoľko rokov,**
 - **niektoré** senáty alebo samosudca má v oddelení pridelených 400, 600 alebo 700 vecí,
 - fluktuácia zamestnancov pre nízke platy,
 - **rozpočtové reštrikcie**, smerujúce k opačnému efektu - pokiaľ sudca bude mať na rozhodnutie pridelených 400 a viac vecí, pri všetkej snahe a organizačných opatreniach, nedokáže zabezpečiť plynulosť všetkých konaní, za ktoré zodpovedá. Požiadavky na administratívny personál a materiálno-technické vybavenie súdov rastú z dôvodu nárastu počtu hromadných podaní, z dôvodu povinnosti anonymizovať a zverejňovať súdne rozhodnutia, ako aj v súvislosti s plnením povinností vyplývajúcich zo zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov,
 - **nedostatočnú flexibilitu a rýchlость nahrádzania sudcu**, ktorý dočasne (z dôvodu dlhodobej pracovnej neschopnosti, materskej a rodičovskej dovolenky, stáže) alebo trvalo (napr. z dôvodu odchodu do dôchodku, úmrtia) prestane vykonávať svoju funkciu.; uviedli, že k vypisovaniu výberových konaní dochádza neskoro, prípadne k nahradeniu sudcu nedôjde, pretože ministerstvo spravodlivosti neudelí súhlas na obsadenie uvoľneného miesta sudcu. Dôsledkom toho je prerozdelenie spisov medzi ostatných sudcov na súde, a tým zvýšenie ich zaťaženia, a to aj **reštančnými vecami,**
 - **štatistiky nevypovedajú o reálnej zaťažnosti jednotlivých súdov a sudcov**, pretože sa v nich vykazujú aj sudcovia, ktorí sú dlhodobo práceneschopní alebo na materskej a rodičovskej dovolenke,
 - **malé súdy neumožňujú sudcom špecializáciu**, a v prípade, ak niektorý sudca tohto súdu dočasne alebo trvalo nevykonáva funkciu, **dochádza k výraznejšiemu zaťaženiu sudcov,**
 - **neaktualizovaný zoznam znalcov** (dôsledkom je ustanovenie vyčiarknutého znalca a následné predĺženie konania, lebo treba robiť zmenu),
 - zastaranosť a nepružnosť procesných predpisov, aj niektorých predpisov z oblasti hmotného práva, roztrieštenosť právnej úpravy (napr. o spotrebiteľských právach),
 - systém ustanovovania právneho zástupcu CPP je zdĺhavý,

- policajné zisťovanie skutočného pobytu trvá dlhý čas a správy z tohto zisťovania sú často formálne a bez výsledku,
- doručovanie.

Aj na základe svojich skúseností z bývalého pôsobenia vo funkcii sudkyne konštatujem, že väčšina príčin, ktoré súdy uvádzajú ako dôvody priet'ahov v súdnom konaní, sa opakujú roky.

7.6.2 K nositeľom zodpovednosti za porušenie základného práva na konanie vo veci bez priet'ahov a k neseniu zodpovednosti

7.6.2.1 Orgány verejnej správy zodpovedné za podmienky, v ktorých súdy pôsobia sú ministerstvo spravodlivosti a ministerstvo financií, ktoré navrhuje záväzné rozpočtové ukazovatele. Podľa judikatúry ústavného súdu, a rovnako aj Európskeho súdu pre ľudské práva, pozitívny záväzok štátu zabezpečiť právo občana na súdne konanie bez zbytočných priet'ahov v sebe zahŕňa aj **zodpovednosť štátu za vytvorenie podmienok, v ktorých súdy pôsobia**. Aj preto v prípade, ak sa zistí, že k priet'ahom v súdnom konaní došlo pre také faktory ako nedostatok sudcov, respektíve ďalších zamestnancov súdu alebo v dôsledku nepružnosti procesného práva, **nie je možné vylúčiť zodpovednosť štátu (ministerstva, orgánu správy súdov) za porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a je možné úplne vylúčiť subjektívnu zodpovednosť sudcu**.

Ako príklad uvediem dlhodobu neriešenú situáciu ohľadne zverejnenia zoznamu a poradia preťažených súdov a indikátorov zisťovania a vyhodnocovania preťaženosti súdu, sudcu.

Na základe výsledkov prieskumu konštatujem, že ministerstvo spravodlivosti sa ku svojej zodpovednosti za podmienky pre činnosť súdov hlási a v rámci svojej pôsobnosti a v rámci možností svojej rozpočtovej kapitoly sa ich snaží riešiť. Pokiaľ ide o pridelenie zdrojov a ich rozdeľovanie v súdnictve, nerobia sa exaktné a aktualizované odborné analýzy štatistických a iných údajov o činnosti a o výkonnosti súdov, ktoré sú potrebné pre nastavenie efektívneho a funkčného systému, ale z finančných limitov nastavených zvonka, mimo pôsobnosti správy súdov.

7.6.2.2 Ďalším dôvodom vzniku zbytočných priet'ahov v súdnom konaní, ktorých dôsledkom je porušenie základného práva fyzickej osoby alebo právnickej osoby na konanie vo veci bez zbytočných priet'ahov, je **kvalita vedenia súdneho konania a kvalita rozhodovania**.

Žiaľ, túto príčinu porušovania základných práv predstavitelia súdov vo svojich vyjadreniach neuviedli. Pritom za **kvalitu rozhodovania a vedenia súdneho konania sú v demokratickom a právnom štáte zodpovedné výlučne nezávislé súdy a žiadny iný orgán**. A jednou zo záruk nezávislosti súdnej moci je práve táto výlučná zodpovednosť súdnej moci. Preto, ak súdy tento dôvod vzniku priet'ahov v súdnom konaní vo svojich vyjadreniach vôbec neuvádzajú, možno usudzovať, že sa ním nezaoberajú, nesledujú ho a neriešia. **Neriešia to, čo patrí do ich výlučnej zodpovednosti a čo by jej dôsledným uplatňovaním pomohlo znížiť rozsah porušovania základných práv a zvýšiť dôveryhodnosť súdov a sudcovského stavu**.

V prípade, ak sudca svojou nečinnosťou, nesústredeným, či neefektívnym

vedením konania a nekvalitou rozhodovacej činnosti spôsobil zbytočné priet'ahy v konaní, čím porušil základné právo na konanie vo veci bez priet'ahov, je za porušenie základného práva zodpovedný on a predstaviteľ správy súdu - **predseda alebo podpredseda súdu - by to mal riešiť**. Od ustanovenia funkcie riaditeľa správy súdu zákonom, ktorý zabezpečuje hospodárenie, prevádzku a chod súdu, patrí medzi najdôležitejšie povinnosti predsedu a podpredsedov súdu na úseku súdnictva, dbať na plynulosť súdneho konania a najmä na jeho kvalitu, pretože predseda súdu organizuje odborné školenia, sleduje výkonnosť súdu a sudcov. S výnimkou predsedu Krajského súdu v Bratislave, predsedovia neuviedli, že sledujú počty zrušených rozhodnutí, a teda ako sa touto skutočnosťou na svojom súde zaoberajú.

7.6.3 Podľa ustanovenia § 13 ods. 1 o verejnom ochrancovi práv som z vlastnej iniciatívy preskúmavala, aké opatrenia súdy prijali po vydaní nálezů ústavného súdu, resp. po oznámení verejného ochrancu práv o tom, že v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, a či sú tieto opatrenia účinné.

Predmetom prieskumu boli neskončené súdne konania, v ktorých ústavný súd už v roku 2009 a v roku 2010 nálezom konštatoval existenciu zbytočných priet'ahov, resp. v ktorých ústavný súd konštatoval existenciu zbytočných priet'ahov opakovane. Od predsedov 29 súdov som si vyžiadala písomné stanovisko k plneniu opatrení, ktoré boli prijaté na základe nálezů ústavného súdu, resp. aj na základe oznámenia verejného ochrancu práv o zbytočných priet'ahoch v konaní, a informáciu o aktuálnom stave súdneho konania. S radosťou konštatujem, že vo väčšine prípadov som opakovanie sa zbytočných priet'ahov nezistila.

Na základe doterajších zistení z tohto prieskumu som podala jeden návrh na začatie disciplinárneho konania voči zákonnému sudcovi.

8. TVRDOSŤ POSTUPOV, POSTUP BEZ PRÁVNEHO DÔVODU, NEOCHOTA, NESPRÁVNY POSTUP ORGÁNU VEREJNEJ SPRÁVY AKO OPAK DOBREJ VEREJNEJ SPRÁVY, PRÁVNA NEISTOTA (poznatky získané najmä preskúmaním podnetov)

8.1 Vyst'ahovanie rómskej osady Nižné Kapustníky bez právneho dôvodu

Dňa **26. októbra 2012** obyvatel'ov osady v Nižných Kapustníkoch (úradné zistenia hovoria o približne **156 osobách, z nich 63 detí**) vyzvali terénni sociálni pracovníci mesta v sprievode mestskej polície, aby opustili priestor osady, pretože, podľa vyjadrenia hasičov, hygienikov a obvodného úradu životného prostredia sú podmienky v osade **nezlučiteľné so životom**. Podľa predloženého písomného stanoviska, výzvu na opustenie priestoru za prítomnosti terénnych sociálnych pracovníkov mesta a pracovníkov úradu práce sociálnych vecí a rodiny, **prečítali prítomným obyvateľom mestskí policajti**. Obyvatelia osady na opustenie priestoru dostali lehotu štyri dni.

Dňa **30. októbra 2012** zamestnanci mesta Košice zisťovali, aký je stav na mieste a zistili, že v osade sa z pôvodných asi **156 obyvateľov zdržiavali už iba tri rodiny a štyria bezdomovci**. Prítomní zamestnanci úradu práce sociálnych vecí a rodiny a pracovníci

mesta Košice uviedli, že dve rodiny z ostávajúcich uviedli, že majú kam ísť. Jedna rodina uviedla, že nemá kam ísť.

Rodine, ktorá nemala kam ísť a aj jednej zdravotne ťažko postihnutej osobe, zabezpečili odvoz a ubytovanie v útulku v Bernátovciach. Okrem toho ďalšej z rodín, ktoré z osady po výzve neodišli, zabezpečili odvoz do obce Rakúsy.

Osada bola potom zlikvidovaná. Žiadna dokumentácia o tom nebola vyhotovená.

Právny titul tohto svojho úradného konania mesto verejnému ochrancovi práv nepredložilo ani na opakovanú žiadosť a nepreukázalo, že viedlo vo veci akékoľvek úradné konanie.

Tejto akcii predchádzalo:

9. októbra 2012 Okresné riaditeľstvo **Hasičského a záchranného zboru v Košiciach** vo svojom stanovisku uviedlo, že v lokalitách Nižné Kapustníky, Mašličkovo a Sad mládeže sú nelegálne obydlia zhotovené z prevažne ľahko horľavých materiálov a **môže dôjsť k požiaru** a k jeho rýchlemu rozšíreniu na celé okolie, a tým k ohrozeniu zdravia a života osôb. **Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach**, na základe miestnych obhliadok osád v lokalitách pod Metrom, v Mašličkove a v Nižných Kapustníkoch vo svojom stanovisku uviedol, že okolie nelegálnych príbytkov je značne znečistené komunálnym odpadom, ktorý predstavuje **riziko priameho a nepriameho ohrozenia zdravia** (úrazy, hľadavce, hmyz, infekcie). Zároveň uviedol aj to, že **prostredie osád nie je zlučiteľné so zdravým vývojom detí predškolského i školského veku**. Lokality sú bez elektrickej energie, bez osvetlenia a bez základných podmienok na nakladanie s komunálnym odpadom. **Oblasťné riaditeľstvo Železníc Slovenskej republiky v Košiciach** v liste **z 23. októbra 2012** oznámilo mestu Košice, že v lokalite Nižné Kapustníky sa zdržiavajú neoprávnené osoby a ich pobyt v tejto lokalite **ohrozuje bezpečnosť prevádzky dráhy**. Osoby sa pohybujú po dráhe a cez dráhu si vytvárajú „čierne“ prechody. Tým je ohrozená **aj bezpečnosť uvedených osôb**.

Mesto Košice vo svojom písomnom stanovisku uviedlo, že k vyst'ahovaniu obyvateľov rómskej osady v Nižných Kapustníkoch a k odstráneniu ich obydli pristúpilo po vyhodnotení všetkých rizík vyplývajúcich zo stanovísk Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach, Okresného riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru v Košiciach a Oblasťného riaditeľstva Železníc Slovenskej republiky v Košiciach. Nezistila som, že by mesto bolo akýmkoľvek spôsobom, na základe zistených skutočností, riešilo problematiku ochrany napr. zdravého vývoja detí predškolského veku, prevenciu pred infekciami a pod.

Prieskumom som zistila, že mesto svoj úradný úkon (jeho formu, spôsob, obsah výzvy, úradný účel konania, právny titul a doručenie adresátom) nijako nezadokumentovalo – nevedlo žiadne úradné konanie. Po viacerých dožiadaniach **dodatočne uviedlo, že postupovalo v súlade s uznesením Mestského zastupiteľstva mesta Košice č. 237, prijatým dňa 21. februára 2012, ktoré upravuje postup mesta pri odstraňovaní odpadu, najmä pri hrozbe zdravotno-epidemiologickej situácie. Skutočnosť, že mesto postupovalo podľa spomenutého uznesenia, sa nepotvrdila. Podľa uznesenia totiž má mesto správne postupovať tak, že na vlastné náklady odstráni**

odpad, a ak zistí pôvodcu odpadu, pred príslušným obvodným úradom životného prostredia má iniciovať začatie priestupkového konania. Priestupkové konanie sa nezačalo ani v jednom prípade, hoci bolo zrejmé, že odpad vyprodukovali obyvatelia osady. Podľa uznesenia, ak sa pôvodca odpadu nezistí, mesto odstráni odpad na vlastné náklady. Mesto takto nepostupovalo.

Zároveň treba uviesť, že **zákon definuje pojem odpad, a že za odpad nemožno považovať provizórne zhotovené obydlie.**

V stručnosti pripomínam, že podľa čl. 12 ods. 1 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd „Obydlie je nedotknuteľné.“. V čl. 21 ods. 1 ústavy je uvedené to isté.

Podľa štrasburskej judikatúry je obydľím aj obydlie, ktoré si jednotlivец vytvoril v rozpore s vnútroštátnym právom, aj obydlie obývatel'né len počas určitého obdobia v roku.

Podľa článku 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Podľa ods. 2 tohto článku štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.

Pod neoprávneným zasahovaním treba rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje legitímny cieľ, nedbá na podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva a slobody, alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie cieľa.

Celý postup mesta a aj jeho argumentácia, že v tomto prípade išlo o „nakladanie s odpadom“ vyznieva až cynicky. Najviac cynický bol v tomto prípade prístup mesta Košice k situácii, v ktorej sa nachádzali maloleté deti v osade (o ktorej mesto vedelo zo správ od iných inštitúcií), pretože im, okrem ich vykázania z lokality, nijako nepomohlo.

Aj keď viem, že právo na rešpektovanie obydlia nezahŕňa právo na poskytnutie bývania, som presvedčená o tom, že orgány demokratického a právneho štátu majú vo svojom konaní prihliadať na osobitosti každého prípadu a vo všetkých súvislostiach. Podľa ustanovenia čl. 27 ods. 3 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú jeho zmluvnou stranou, musia v rámci svojich možností prijať potrebné opatrenia pre poskytovanie pomoci rodičom a iným osobám, ktoré sa starajú o deti a v prípade potreby im poskytnúť materiálnu pomoc a podporné programy, najmä v oblasti zabezpečenia potravín, šatstva a bývania. Mesto svojím postupom zasiahlo do práva na nedotknuteľnosť obydlia väčšiemu počtu osôb, ktoré sú už dnes neidentifikovateľné.

8.2 Policajný zásah v osade Budulovská v Moldave nad Bodvou

Dňa 21. júna 2013 sa na mňa obrátilo občianske združenie ETP Slovensko – Centrum pre udržateľný rozvoj, s podnetom na preskúmanie policajného zásahu, ktorý bol vykonaný 19. júna 2013 **v rómskej osade Budulovská v Moldave nad Bodvou.**

Predmetom preskúmania bola policajná akcia, na ktorej sa malo zúčastniť 63 policajtov, ktorí sa na miesto dopravili na 23 služobných motorových vozidlách. Policajti boli

vyzbrojení obuškami a paralyzátormi, mali so sebou aj policajných psov a počas akcie použili donucovacie prostriedky.

Polícia ako dôvod vykonania akcie uviedla, že išlo o plánovanú pátraciu akciu po hľadaných osobách a po veciach pochádzajúcich z trestnej činnosti.

Obyvatelia rómskej osady túto akciu považovali za pomstu za udalosť spred niekoľkých dní, počas ktorej deti z osady poškodili kameňmi motorové vozidlo policajnej hliadky.

V prípade, ak vzniknú pochybnosti o oprávnenosti, priebehu a primeranosti policajného zásahu, ktorého dôsledkom bol aj zásah do základných ľudských práv a slobôd, štát, v tomto prípade jeho polícia, **preukazuje legálnosť, legitimitu a proporcionalitu tohto zásahu.** Tento záväzok vyplýva Slovenskej republike z procesného aspektu **čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, na ktorý poukazuje aj judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva** (Eremiášová a Pechová proti Českej republike, Kummer proti Českej republike).

Preto som najskôr žiadala listom prezidenta Policajného zboru Slovenskej republiky (ďalej len „prezident Policajného zboru“) o vysvetlenie dôvodov, prípravy, priebehu a cieľa policajnej akcie. Zamestnanci Kancelárie vykonali osobný prieskum v rómskej osade, žiadali o vysvetlenia a dokumentáciu akcie od predstaviteľov polície na krajskom a okresnom riaditeľstve Policajného zboru, od sekcie kontroly a inšpekčnej služby ministerstva vnútra pracovisko Košice.

Z písomného stanoviska polície vyplynulo, že akcia bola pripravená ako pátracia akcia, ktorej výlučným účelom bolo pátranie po hľadaných osobách a po veciach pochádzajúcich z trestnej činnosti. Akcia bola zameraná na služobný obvod Obvodného oddelenia Policajného zboru Moldava nad Bodvou a jej vykonanie sa malo týkať dvoch rómskych osád v Moldave nad Bodvou „Budulov“ a v Drienovci, pretože bol predpoklad, že sa v nich zdržiavajú osoby, po ktorých je vyhlásené pátranie, a tiež, že sa tam nachádzajú veci pochádzajúce z trestnej činnosti.

Policajní predstavitelia poukazovali na zhoršenú bezpečnostnú situáciu, zvýšený nápad trestnej činnosti a priestupkov, zvýšený počet služobných zákrokov v osade aj v meste, a tiež na skutočnosť, že najčastejšími páchatelmi a osobami porušujúcimi verejný poriadok boli práve obyvatelia z uvedených osád. Vychádzali pritom z monitoringu denných situačných správ o mimoriadnych udalostiach a o trestných činoch hlásených **na území služobného obvodu Okresného riaditeľstva Policajného zboru Košice. Prostredníctvom neho zistili v období prvej polovice júna zvýšený nápad trestnej činnosti.**

Predstavitelia polície uviedli, že pred vstupom policajtov do osady Budulovská sa občania zhromaždili s tým, že javili známky požitia alkoholu, respektíve iných návykových látok. Zhromaždený dav sa už pri príchode policajtov k osade správal agresívne, nereagoval na opakované výzvy prichádzajúcich policajtov. Vzhľadom na nerešpektovanie pokynov príslušníkov polície a na stupňujúcu sa agresivitu občanov boli, podľa zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, použité donucovacie prostriedky proti tým osobám, ktoré po opakovaných výzvach a pokynoch príslušníkov Policajného zboru tieto nerešpektovali a pri zákonných dôvodoch na predvedenie kládli aktívny odpor. Policajti uviedli, že počas akcie nedošlo k vstupu do obydľí alebo

k vykonávaniu domových prehliadok. Na policajnú stanicu bolo následne predvedených 15 osôb.

Obyvatelia osady popisovali udalosti súvisiace s policajnou akciou odlišne. Vo svojich výpovediach uvádzali, že policajti po príchode bez akýchkoľvek výziev a komunikácie s obyvateľmi osady začali s prehliadkou obydlí, pričom bili každého, kto im vošiel do cesty. Policajti z Moldavy ukazovali ostatným policajtom, ktoré domy majú prehľadať a koho majú biť. Popri fyzickom násilí, ktorému policajti vystavovali obyvateľov osady, im ničili aj príbytky, rozbíjali okná, dvere, zariadenie. Obyvateľom osady policajti nepovedali z akého dôvodu polícia vykonáva zásah, policajti nežiadali o predloženie občianskych preukazov. Obyvatelia osady pri zásahu nekládli žiaden aktívny odpor. Počas zásahu bol všade v osade krik a plač. Uviedli, že pri zásahu došlo k zraneniam približne 30 osôb, vrátane detí, aj niekoľkotýždňového dieťaťa, ktoré upadlo do bezvedomia a po zásahu muselo byť ošetrované jednotkou rýchlej zdravotníckej pomoci a hospitalizované v nemocnici. Viacerí obyvatelia osady uviedli, že museli vyhľadať lekárske ošetrovanie, pričom tvrdili, že na pohotovosti v Moldave nad Bodvou ich nechceli vyšetriť. Niektorých z obyvateľov odviezli policajti na Obvodné oddelenie Policajného zboru v Moldave nad Bodvou. Uvádzali, že tam voči nim došlo k ďalším fyzickým útokom zo strany policajtov, a že pri vykonávaní fyzického násillia policajti nechali otvorené dvere, aby to ostatní predvedení videli. Uviedli, že policajti im odňali osobné veci bez spísania záznamu, ktoré im po ich prepustení neboli vrátené. Boli zadržávaní viac hodín a z polície ich po zadržení prepúšťali postupne, posledného až o jednej hodine ráno.

Po preskúmaní predložených policajných dokladov a po preskúmaní vyjadrení polície o akcii, informácií o vývoji bezpečnostnej situácie v Moldave nad Bodvou počas niekoľkých mesiacov, ktoré tejto policajnej akcii predchádzali, vyjadrení iných osôb a ďalších predložených dokladov som dospela k záveru, že polícia svojím postupom porušila základné práva a slobody bližšie neurčenému počtu fyzických osôb, ktoré sa počas vykonávania policajnej akcie ocitli na mieste policajného zásahu, a tiež tým fyzickým osobám, ktoré policajti predviedli z osady na policajné oddelenie na preukázanie totožnosti a po predvedení boli na policajnom oddelení zadržávané počas niekoľkých hodín.

Môj prieskum potvrdil, že **policajná akcia v Moldave nad Bodvou v osade Budulovská**, ktorú vykonali policajné zložky Policajného zboru Slovenskej republiky a ktorou došlo k zásahu do základných práv a slobôd, **nebola nevyhnutná v demokratickej spoločnosti. Prieskumom nebola preukázaná jej naliehavá spoločenská potreba, ani potreba odvracať bezprostredné a závažné ohrozovanie verejného poriadku alebo potreba zabezpečiť jeho obnovenie. Na dosiahnutie cieľa, ktorý polícia akciou mienila dosiahnuť, použila neprimerané prostriedky a počas policajnej akcie tiež použila neoprávnené postupy, ktorými zasiahla do základných práv a slobôd osôb, voči ktorým zasahovala. Dôvody, ktoré viedli políciu k vykonaniu tejto policajnej akcie nemôžu ospravedlniť zásah do základných ľudských práv a slobôd osôb.**

Vo všetkých prípadoch, v ktorých policajti vstúpili do obydlia bez príkazu na vstup do obydlia a na domovú prehliadku a bez predchádzajúceho súhlasu osoby, ktorá v obydlí býva, **polícia porušila základné právo na nedotknuteľnosť obydlia, aj právo**

na rešpektovanie súkromného a rodinného života (čl. 19 a čl. 21 ústavy a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd).

Osoby, ktoré boli predvedené na policajné oddelenie z dôvodu zistenia ich totožnosti, boli zadržované na policajnom oddelení, ktoré je vybavené potrebným technickým zariadením na zisťovanie totožnosti, neprimerane dlhý čas. Takýto postup polície považujem za **zásah do ich práva na osobnú slobodu chráneného čl. 17 ústavy aj čl. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.**

Okrem uvedeného konštatovania som poukázala aj na skutočnosť, že voči postupu polície **nebolo vedené nezávislé vyšetrovanie postupu policajných orgánov**, a tým ani procesná ochrana dotknutých osôb vo vzťahu k ich postupom.

Ministerstvo vnútra prostredníctvom inšpekcie, na základe podnetu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity preskúmalo, či bola táto policajná akcia vykonaná v súlade s právnym poriadkom. Závery inšpekcie zverejnil minister vnútra na tlačovej besede dňa 6. augusta 2013, na ktorej potvrdil, že policajti postupovali v súlade so zákonom.

Dospela som k názoru, že je potrebné vzniknúť pochybnosti voči nezávislosti vyšetrovania policajných zásahov, ak ho vykonáva inšpekcia, a to v rámci jej rezortného zaradenia. Inšpekcia nenapĺňa požiadavky na nezávislosť pri vyšetrovaní policajných zásahov v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Minister vnútra priamo menuje krajského riaditeľa Policajného zboru, pričom je aj priamym nadriadeným ministerskej sekcii, ktorá vykonáva inšpekcie. Ak by sa niektorý z poškodených obrátil na Európsky súd pre ľudské práva so sťažnosťou proti zasahovaniu do jeho základných práv a slobôd, súd môže posúdiť túto sťažnosť analogicky, ako v už uvedených prípadoch v Českej republike, kedy konštatoval, že vtedajšia inšpekcia ministra vnútra nenapĺňala požiadavky nezávislosti. Slovenská inšpekcia, ktorá je zaradená pod rezort ministerstva vnútra, má v súčasnosti porovnateľné postavenie.

O zistených skutočnostiach som informovala prezidenta Policajného zboru a vyzvala som ho na prijatie nasledujúcich opatrení:

1. **zabezpečiť, aby polícia z každej plánovanej policajnej akcie, v ktorej už pri jej príprave predpokladá použitie donucovacích prostriedkov, zadovážila kamerový záznam o jej priebehu,**
2. **zabezpečiť, aby polícia v prípadoch, ak osoby boli predvedené na policajné oddelenie len z dôvodu preukázania, zistenia alebo overenia ich totožnosti, bezodkladne vykonala úkony, ktoré sú na to potrebné; v prípade, ak to nie je možné, aby bola predvedená osoba o tejto skutočnosti a o jej dôvodoch bez meškania informovaná a dôvod omeškania tohto úkonu bol úradne zaznamenaný,**
3. **zabezpečiť na policajných útvaroch monitorovanie všetkých policajných priestorov, v ktorých sa vybavujú predvedené a zadržané osoby prostredníctvom kamier,**

4. **vyvodit' dôsledky z porušenia práva**, ku ktorému došlo zásahom do základných práv a slobôd bližšie neurčeného počtu osôb vykonaním preskúmvanej policajnej akcie.

O svojich zisteniach som tiež informovala ministra vnútra a vyzvala som ho, aby prijal opatrenia, ktorými zabezpečí podmienky pre realizáciu mnou navrhnutých opatrení v Policajnom zbore, a aby zabezpečil dohľad nad ich zavedením do praxe policajných útvarov.

V roku 2013 mi nebolo oznámené prijatie opatrení.

V Mimoriadnej správe verejného ochrancu práv z augusta 2013 som národnej rade navrhla, aby ako ústavný orgán (v ktorého pôsobnosti je konštituovanie orgánov), zriadila nezávislú inštitúciu, v pôsobnosti ktorej bude vykonávanie nezávislého vyšetrovania policajných zásahov. Národná rada túto správu ešte neperokovala.

8.3 Neochota, príklady zlej praxe ako opaku dobrej správy

Právo občana na dobrú správu v našej ústave nie je výslovne upravené ako samostatne naformulované základné právo, ale treba ho považovať za imanentnú súčasť slovenského právneho poriadku ako jeden z nevyhnutných atribútov konania a rozhodovania orgánov verejnej správy. K základným povinnostiam orgánov verejnej správy patrí dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov. V súlade s čl. 1 ústavy ich konanie musí rešpektovať aj všeobecné princípy demokratického a právneho štátu a všeobecné pravidlá medzinárodného práva, ktorých súčasťou nepochybne sú aj princípy dobrej správy.

Verejný ochranca práv sa podľa § 1 písm. a) zákona o verejnom ochrancovi práv podieľa na ochrane základných práv a slobôd pri konaní orgánov verejnej správy „ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu“. Aj zásady správneho konania v sebe zahŕňajú princípy dobrej správy. Tieto princípy sú obsiahnuté v mnohých základných právach, napr. v práve na dôstojnosť, česť, na rovnaké zaobchádzanie, na ochranu súkromia a rodinného života, na prístup k informáciám, v práve na súdnu a inú právnu ochranu, atď. **Ako uviedol Najvyšší súd Slovenskej republiky, slovenské právo je súčasťou európskeho právneho systému, a preto je potrebné základné pravidlá konania v praxi interpretovať v duchu európskeho štandardu všeobecných požiadaviek na kvalitu postupov a činnosti verejnej správy súhrnne označovaných ako princípy „dobrej správy“ (Good Governance, Good Administration).**

Z pozície ústavného orgánu, ktorého úlohou je chrániť základné práva a slobody pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, preto považujem za nevyhnutné všimnúť si v rámci preskúmvania konania orgánov verejnej správy aj to, či koná v súlade s princípmi dobrej správy.

V niektorých prípadoch som dospela k záveru, že orgány verejnej správy nekonali v súlade s princípmi dobrej správy a na túto skutočnosť som ich aj upozornila a požiadala som ich o nápravu. V snahe, aby orgány verejnej správy svoju činnosť zlepšovali, **uvádzam niekoľko príkladov zlej praxe:**

1. Porušenie princípu dobrej verejnej správy, najmä princípu rovnosti, som zistila **v postupe vysokej školy. Tá nevytvorila študentovi so zdravotným postihnutím primerané podmienky na jeho štúdium.** V dôsledku toho podávateľ nemohol realizovať svoje právo na vzdelanie na rovnakom základe ako ostatní študenti, čím bol porušený princíp rovnosti. Apelovala som, aby predmetná vysoká škola rešpektovala Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a v praxi poskytovala študentom so zdravotným postihnutím adekvátne úpravy pri ich štúdiu so zohľadnením ich špecifických potrieb.
2. V ďalšom podnete som zistila, že **zdravotná poisťovňa viedla vo svojom informačnom systéme nesprávne údaje poistencov,** ktoré boli do systému vpísané zamestnancami poisťovne **napriek tomu, že podklady, ktoré boli predložené zdravotnej poisťovni, obsahovali správne údaje.** Skonštatovala som, že postup zdravotnej poisťovne bol nesprávny a **neprofesionálny.** Zdravotná poisťovňa nekonala v súlade s princípmi dobrej správy, ktorá má fungovať a slúžiť pre občana.
3. Porušenie princíпов dobrej verejnej správy som zistila aj **pri konaní o rozhodovaní úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny** ako druhostupňového orgánu, pričom konanie nie je ani po desiatich rokoch skončené. **Hoci súdy opakovane zrušili ich rozhodnutia, v nových konaniach sa dopustili rovnakých chýb,** ktoré im súdy už vytkli a nerešpektovali ich názor, resp. ho nepochopili.
4. Princípy dobrej správy boli porušené aj postupom **Sociálnej poisťovne** pri vybavení žiadosti o vrátenie preplatku na poistnom. Sociálna poisťovňa žiadateľku **pri vrátení preplatku neinformovala akým spôsobom ho vypočítala, a za ktoré konkrétne obdobie,** resp. ku ktorému dňu, ho vyčíslila. **Z oznámenia, ktoré jej zaslala, vôbec nevyplýva, či vrátenie preplatku vykonala na základe jej žiadosti alebo aj nad jej rámec, z vlastného podnetu.** V dôsledku tejto skutočnosti sa podávateľka nedozvedela, že jej pobočka vrátila aj platbu poistného, ktorú uhradila predčasne, no ktorú vrátiť nežiadala. **To v konečnom dôsledku spôsobilo, že podávateľka nemala uhradené poistné na nemocenské poistenie, čo bol dôvod zamietnutia jej žiadosti o nemocenské.**
5. **Ministerstvo vnútra** nepostupovalo v súlade so zásadami dobrej správy vo veci žiadosti o zmenu názvu obce **Tešedíkovo** na **Pered,** tak ako si to v miestnom referende občania obce odsúhlasili. Podľa platnej právnej úpravy sa názov obce uvádza v štátnom jazyku. Podľa zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o štátnom jazyku“) právne záväzná podoba štátneho jazyka je jeho kodifikovaná podoba, ktorú schválilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“) a ktorá je uvedená na jeho internetovej stránke. Ministerstvo kultúry je jedinou autoritou ustanovenou zákonom na určovanie a schvaľovanie záväznej

podoby štátneho jazyka. Je logické, že nový názov PERED sa v súčasne platnom zozname obcí nemôže nachádzať. Pretože názov Pered si opakovane v miestnom referende vybrali obyvatelia obce, bolo by v súlade s princípmi demokratického právneho štátu a so zásadami dobrej správy, aby v takomto prípade orgán verejnej správy najskôr zisťoval od autority zodpovednej za záväznú podobu štátneho jazyka - ministerstva kultúry, či občanmi vybraný názov Pered možno dodatočne zaradiť do štátneho jazyka alebo či je jeho dodatočné zaradenie vylúčené preto, že by mohlo spôsobiť zásah do kodifikovanej podoby štátneho jazyka pre rozpor s jeho zákonitosťami (§ 2 ods. 3 zákona o štátnom jazyku) aj keď výsledky referenda nie sú pre orgány verejnej správy záväzné. To sa však nestalo.

8.4 Nesprávny úradný postup, právna neistota

8.4.1 Oznámenie namiesto rozhodnutia

Sociálna poisťovňa pri vybavovaní žiadostí o vydanie potvrdenia o uplatniteľnej legislatíve **ministerstva práce pri udeľovaní výnimky** podľa čl. 17 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, resp. čl. 16 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (ďalej len „nové základné nariadenie“) o podanej žiadosti síce rozhodujú, ale nevydávajú rozhodnutie. Výsledok svojho konania podávateľovi žiadosti iba oznámia.

O žiadosti o vydanie formulára E 101, resp. PD A 1, by malo byť, podľa môjho názoru, vydané rozhodnutie, pretože formulár slúži aj na účely sociálneho zabezpečenia, aj na účely sociálneho poistenia a rozhodnutie o jeho nevydaní má pre žiadateľa v oboch prípadoch dôsledky, voči ktorým sa nemôže brániť.

Sociálna poisťovňa argumentuje, že v zákone o sociálnom poistení **nie je uvedené**, že by mala o tejto veci rozhodovať. Podľa § 1 správneho poriadku sa tento zákon vzťahuje na konanie, v ktorom v oblasti verejnej správy správne orgány rozhodujú o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb, **ak osobitný zákon neustanovuje inak.**

V tomto konaní sa rozhoduje o **žiadosti o vydanie formulára – potvrdenia o uplatniteľnej legislatíve**. Ide o prípady, keď sa na dotknutú osobu - podávateľa žiadosti o vydanie formulára - vzťahujú predpisy iného štátu, ako štátu, v ktorom vykonáva zamestnanie (samostatnú zárobkovú činnosť), resp. vykonáva zamestnanie vo viacerých členských štátoch. **O vydanie formulára je potrebné, podľa možnosti, požiadať vopred. Pri určovaní uplatniteľných predpisov sa uplatňujú osobitné pravidlá, ktoré sú dané v koordinačných predpisoch. Ak je vydanie formulára zamietnuté neformálnym oznámením, dotknutá osoba nemá možnosť sa proti zamietnutiu jeho vydania nijako brániť. Pritom zamietnutie má závažné dôsledky na jej postavenie v oblasti sociálneho zabezpečenia, a tiež aj v oblasti sociálneho poistenia.** Používaný procesný spôsob vybavenia týchto žiadostí oznámením je nesprávny, pretože neumožňuje žiadateľovi využiť prostriedky právnej ochrany, ktoré by mal, ak by o jeho žiadosti orgán verejnej správy

rozhodol vydaním formálneho rozhodnutia so všetkými jeho náležitosťami a s možnosťou podania opravného prostriedku. Právna úprava to umožňuje.

Problematické sú aj situácie pri výkone zamestnania v dvoch alebo vo viacerých členských štátoch, ak dôjde k rozdielnym názorom inštitúcií dotknutých členských štátov na príslušnosť k právnym predpisom.

Ministerstvo práce pri vybavení žiadosti podávateľa podnetu o udelenie výnimky podľa koordinačných predpisov postupuje tak, že o žiadosti nevydáva rozhodnutie so všetkými jeho zákonnými náležitosťami.

Argumentuje, že pri vybavovaní žiadostí o udelenie výnimky nemôže postupovať podľa správneho poriadku, pretože tento neupravuje postup spolurozhodovania s druhým štátom.

Predmetom konania však nie je spolurozhodovanie, ani uzavretie dohody s orgánom druhého štátu. **Je to konanie o žiadosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby o udelenie výnimky.** Je pravda, že pre kladné vybavenie takejto žiadosti je potrebné zadovážiť v konaní aj súhlasné stanovisko orgánu iného štátu, ale tento **druhý štát a jeho orgán s naším orgánom nespolorozhoduje.** V prípade žiadostí o udelenie výnimky sú splnené podmienky ustanovené v § 1 správneho poriadku, pretože ide o rozhodovanie správneho orgánu v oblasti verejnej správy o právach a právom chránených záujmoch fyzických osôb alebo právnických osôb, o ktorých osobitný zákon neustanovuje inak. **Neochota našich orgánov a ich nesprávny postup poškodzuje oprávnené záujmy množstva žiadateľov.**

8.4.2 Dávky v nezamestnanosti po návrate z iného členského štátu Európskej únie

V poslednom období sa na mňa obrátilo viacero podávateľov, ktorí namietali **rozhodovanie Sociálnej poisťovne o nároku na dávku v nezamestnanosti po ich návrate z iného členského štátu Európskej únie.**

Sociálna poisťovňa pri rozhodovaní postupuje podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, podľa nového základného nariadenia a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009, ktorým sa ustanovuje postup vykonávania nariadenia (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (ďalej len „vykonávacie nariadenie“), ktoré nadobudli účinnosť 1. mája 2010.

Pre rozhodnutie o nároku na dávku v nezamestnanosti je rozhodujúce posúdenie bydliska žiadateľa. Podľa nového základného nariadenia sa za bydlisko považuje miesto, kde osoba zvyčajne býva. Podrobné kritériá na určenie bydliska sú však stanovené v ustanovení **čl. 11 vykonávacieho nariadenia.** Podľa nich sa má posudzovať dĺžka a trvalosť prítomnosti žiadateľa na území dotknutých členských štátov, **celková situácia žiadateľa zahŕňajúca posúdenie povahy jeho práce (miesto výkonu práce, stabilita zamestnania, trvanie pracovnej zmluvy), rodinný stav a rodinné väzby, výkon iných nezárobkových činností, či stabilita bytovej situácie.** Vykonávacie nariadenie ďalej stanovuje, že ak na základe týchto kritérií nie je možné dospieť k jednoznačnému záveru o bydlisku žiadateľa, za rozhodujúci má byť braný jeho úmysel (najmä dôvody, prečo odišiel pracovať do zahraničia, a prečo sa odtiaľ vrátil).

Sociálna poisťovňa pri zisťovaní pomerov žiadateľov o dávku v nezamestnanosti vychádzala iba z údajov, ktoré žiadatelia vyplnili pri podaní žiadosti v „Dotazníku“.

Na ich základe potom dospeje k záveru, či mal žiadateľ počas výkonu práce v inom členskom štáte Európskej únie zachované bydlisko na území Slovenskej republiky. **Dávku v nezamestnanosti priznáva len v prípadoch, ak na Slovensku žiadateľ bydlisko zachované mal.** Takýto **formálny postup posudzovania otázky, ktorá má priamy vplyv na vznik nároku na dávku v nezamestnanosti, je nielen v rozpore so zásadami dobrej správy, ale je na hranici nesprávneho úradného postupu a možno až za touto hranicou,** pretože pred svojím rozhodnutím poisťovňa nezisťovala spoľahlivo skutkový stav. Okrem toho, v prvých mesiacoch po nadobudnutí účinnosti nových koordinačných nariadení, **žiadatelia pri vyplňaní „Dotazníka“ neboli poučení a informovaní o dôležitosti údajov, ktoré poskytujú.**

Opakovane som zisťovala, že rozhodnutie Sociálnej poisťovne nevychádzalo zo spoľahlivo zisteného skutkového stavu veci, pretože bez ďalšieho zisťovania vychádzalo len z údajov uvedených v „Dotazníku“. Takýto postup je zaužívaný ako bežná prax.

Postup Sociálnej poisťovne je nesprávny a nie je v súlade s požiadavkou zisťovať **zachovanie väzieb, resp. centra záujmov na Slovensku, dôvody odchodu do iného členského štátu Európskej únie, a následne aj dôvody návratu na Slovensko, spolu so všetkými okolnosťami prípadu.** Sloboda pohybu v rámci Európskej únie umožňuje občanom únie a ich rodinám stráviť život súbežne v rôznych členských štátoch a zostať v nich dlhší, či kratší čas. Spoľahlivo zistiť, kde je bydlisko takto žijúcich osôb a kde je skutočné centrum ich záujmov, je nevyhnutnou podmienkou pre rozhodnutie o žiadosti. Skutočnosť, že žiadosti o dávku v nezamestnanosti sú zamietané bez takéhoto zisťovania evokuje, že v rozhodovaní Sociálnej poisťovne má pred žiadateľom prioritu šetrenie finančných prostriedkov poisťovne.

8.4.3 Konanie o vydanie výkazu nedoplatkov a uplatňovanie práva na inú právnu ochranu

Poistenci nie sú vo výkaze nedoplatkov vydanom zdravotnou poisťovňou poučovaní o tom, že jej rozhodnutie je preskúmateľné súdom. Dať takéto poučenie zatiaľ nie je zákonom ustanovenou povinnosťou. Skutočnosť, že poistenec sa nedozvie včas, že má aj možnosť súdnej ochrany, ho limituje v prístupe k právu na súdnu a inú právnu ochranu ustanovenom v čl. 46 ústavy. Problém zasahuje veľký počet osôb.

Podávateľia podnetov namietajú, že aj keď využijú podanie námietok proti výkazu nedoplatkov v 15-dňovej lehote, **zdravotná poisťovňa tieto námietky neakceptuje a výkaz nedoplatkov sa stáva právoplatným a vykonateľným.** Právoplatný a vykonateľný výkaz nedoplatkov je **exekučným titulom**, to znamená, že na jeho podklade je vedená exekúcia proti poistencovi.

Zdravotné poisťovne sú akciovými spoločnosťami. Sú však založené a pôsobia ako **verejné inštitúcie v oblasti verejnej správy zdravotníctva.** Ich pôsobnosť a hospodárenie sú založené na verejných zdrojoch a patria (aj keď forma ich hospodárenia je obchodná spoločnosť) medzi tzv. iné orgány verejnej správy. Z toho pre ne plynú určité práva i povinnosti. Niet pochybností o tom, že zdravotné poisťovne **pri vydávaní rozhodnutí – výkazov nedoplatkov – majú postavenie orgánov verejnej správy.** Výkazom nedoplatkov

zaväzuje zdravotná poisťovňa poistenca k plneniu dlžného poistného, čiže mu týmto rozhodnutím ukladá povinnosť, a toto rozhodnutie je právne vynútiteľné.

Na konanie o vydanie výkazu nedoplatkov sa nevzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní. Preto zdravotné poisťovne postupujú pri vydávaní výkazu nedoplatkov výlučne podľa zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o zdravotnom poistení“).

Nedostatky právnej úpravy (konkrétne zákona o zdravotnom poistení) spočívajú v tom, že **o opravnom prostriedku, teda o námietkach, rozhoduje ten istý orgán verejnej správy (zdravotná poisťovňa), ktorý rozhodnutie vydal. To znamená, že absentuje zásada dvojstupňového konania.** Je na zvážení samotnej zdravotnej poisťovne, či posúdi námietky poistenca ako vecne zdôvodnené. Preto je na jej ľubovôli, či tieto námietky postúpi spolu s návrhom na vydanie platobného výmeru Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. **Zdravotné poisťovne nemajú nad sebou v tejto oblasti žiaden nadriadený, resp. kontrolný orgán.**

Do úvahy prichádza možnosť domáhať sa preskúmania na súde (v správnom súdnictve) a zrušenia výkazu nedoplatkov, ale poistenci nie sú o tejto možnosti súdneho prieskumu poučení v poučení a ani inak informovaní na výkaze nedoplatkov.

8.4.4 Právne postavenie dlhodobo nezamestnaných pri vykonávaní menších obecných služieb, bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci, poskytovanie osobných ochranných pracovných prostriedkov

Podávateľka podnetu, okrem iného upozornila na to, že **uchádzači o zamestnanie sú pri vykonávaní menších obecných služieb nútení nosiť si: „vlastné oblečenie na zametanie, kosenie, hrabanie, maľovanie fasád obecného domu, či iných budov, atď....teda špinavé práce, oblečenie sa im zašpiní a na vlastné náklady si ho musia oprat’...obec im nedá pracovné oblečenie, ani šampón, ani mydlo, ani možnosť vyprat’ v obecnej práčke, ani prací gél...“.**

Ministerstvo práce v písomnom stanovisku poukázalo na ustanovenie § 52 ods. 7 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, podľa ktorého **úrad práce, sociálnych vecí a rodiny poskytuje obci alebo samosprávnemu kraju príspevok, ktorý možno použiť** na úhradu časti nákladov na osobné ochranné pracovné prostriedky, úrazové poistenie dlhodobo nezamestnaných občanov, časti nákladov na pracovné náradie a časti ďalších nákladov, ktoré súvisia s vykonávaním menších obecných služieb pre obec alebo menších služieb pre samosprávny kraj, a tiež na úhradu časti celkovej ceny práce zamestnanca, ktorý organizuje aktivačnú činnosť. V stanovisku zároveň uviedlo, že **zaistenie** bezpečnosti a ochrany zdravia dlhodobo nezamestnaného občana pri vykonávaní menších obecných služieb pre obec **by malo byť** obdobné ako v pracovnoprávných vzťahoch.

Právne postavenie osoby, ktorá vykonáva aktivačné práce, okrem jej postavenia v niektorých vzťahoch týkajúcich sa napr. dávok sociálneho zabezpečenia, nie je právne jasné. Závisí od toho, ako si v praxi vyložia orgány verejnej správy existujúce právne predpisy, ktoré však upravujú právne vzťahy pre iné okolnosti a iné subjekty, než sú

vzťahy osôb vykonávajúcich aktivačné práce, drobné obecné služby a dobrovoľnícke práce. Existujúca právna úprava sa vzťahuje na zamestnancov v pracovnoprávných vzťahoch a v obdobných pracovných vzťahoch. Upravená je najmä v Zákonníku práce, zákone č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov alebo v nariadení vlády Slovenskej republiky č. 395/2006 Z. z. o minimálnych požiadavkách na poskytovanie a používanie osobných ochranných pracovných prostriedkov. **Ak by sa pre účely bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci malo považovať aj vykonávanie aktivačných prác, drobných obecných služieb alebo dobrovoľníckej práce za vzťah obdobný pracovnoprávnemu vzťahu, platí to rovnako aj pre všetky ostatné právne vzťahy, ktoré sú založené vykonávaním týchto prác?**

Požiadala som Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre sociálne veci, aby sa toto vecou zaoberal a inicioval zmenu, či doplnenie súčasnej právnej úpravy. O zväzenie možnosti iniciovať zmenu právnej úpravy, aby boli predmetné otázky explicitne riešené v príslušných všeobecne záväzných právnych predpisoch, som požiadala aj ministra práce. Do konca roka 2013 však **ani jeden z oslovených subjektov na moju žiadosť nezareagoval.**

8.4.5 Spôsobilosť na právne úkony

Už **v roku 2012** som sa aj na základe upozornení, aj na základe podaní fyzických osôb a právnických osôb, zaoberala ústavnoprávnymi a ľudskoprávnymi aspektmi pozbavovania spôsobilosti na právne úkony a výkonu opatrovníctva. Svoje odporúčania na prehodnotenie právnej úpravy, vrátane procesných ustanovení, som prezentovala v Správe o činnosti verejného ochrancu práv za rok 2012, zatiaľ ostali bez odozvy.

V roku 2013 som preto osobitne, listom, upozornila ministra spravodlivosti na v súčasnosti už nevyhovujúcu právnu úpravu a apelovala som na zmenu právnej úpravy § 10 ods. 1 Občianskeho zákonníka tak, aby zákon nezveroval súdu rozhodovaciu právomoc, na základe ktorej súd pozbavuje fyzickú osobu spôsobilosti na právne úkony svojím rozhodnutím, ale **aby v týchto prípadoch súd iba deklaroval stav, ktorý už nastal.**

Za potrebné považujem **precizovať aj právnu úpravu výkonu opatrovníctva**, ktorá potrebuje spresnenie aj v súvislosti s ochranou práv (napr. majetkových) osôb, ktorých spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená. Som presvedčená o potrebe dôkladnejšej úpravy kontroly výkonu opatrovníctva zo strany orgánov verejnej moci, pretože súčasná úprava v § 180 ods. 3 v spojení s § 193 Občianskeho súdneho poriadku umožňuje iba formálne vykonávanie tejto funkcie a rovnako aj kontroly jej vykonávania.

Z odpovede ministra spravodlivosti vyplynulo, že ministerstvo spravodlivosti sa, v rámci svojej legislatívnej činnosti, zaoberá aj touto problematikou.

8.4.6 Porušenie povinnosti ustanovenej zákonom

V roku 2013 som zistila porušenie povinnosti ustanovenej zákonom v 20 prípadoch. Orgány, u ktorých bolo zistené porušenie povinnosti ustanovenej zákonom sú uvedené v nasledujúcom prehľade:

orgány územnej samosprávy	8
ministerstvá	3
ostatné orgány verejnej správy	9

Zistené porušenia povinnosti ustanovenej zákonom sa týkali:

- v ôsmich prípadoch povinností ustanovených zákonom č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach v znení zákona č. 289/2012 Z. z. (2x ministerstvami, 3x územnou samosprávou, 2x bývalými krajskými stavebnými úradmi a 1x Sociálnou poisťovňou),
- v piatich prípadoch povinností ustanovených správnym poriadkom (2x úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, 1x obvodným pozemkovým úradom, 1x ministerstvom a 1x územnou samosprávou),
- v štyroch prípadoch povinností ustanovených zákonom o slobode informácií (3x územnou samosprávou a 1x zariadením sociálnych služieb),
- v dvoch prípadoch povinnosti ustanovenej zákonom č. 372/199 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (Policajným zborom a mestskou políciou),
- v jednom prípade povinnosti ustanovenej zákonom č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov, a to správou katastra.

9. O VYUŽITÍ OPRÁVNENÍ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

9.1 Postúpenie vecí prokurátorovi

Podľa zákona o verejnom ochrancovi práv, ak sa podnet týka preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy, alebo ak verejný ochranca práv dospeje k záveru, že rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom, môže postúpiť vec na vybavenie príslušnému prokurátorovi, prípadne urobí iné opatrenie. To isté môže urobiť aj s podnetom, ktorý obsahuje návrhy takých opatrení, ktoré patria do pôsobnosti prokuratúry.

V roku 2013 som postúpila prokuratúre 46 podnetov, z toho 44 podnetov sa týkalo preskúmania postupu orgánov verejnej správy a dva sa týkali podozrenia z trestnej činnosti.

Uvádzam prehľad a počty podnetov, ktoré boli postúpené prokurátorovi spolu s uvedením problémov, ktorých sa týkali:

- sedem podnetov sa týkalo konania a rozhodovania úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (1x rozhodovanie o dávke v hmotnej núdzi, 1x rozhodovanie o peňažnom príspevku na opatrovanie, 1x rozhodovanie o parkovacom preukaze, 1x rozhodovanie o vyradení z evidencie uchádzačov o zamestnanie, 1x rozhodovanie o sprístupnení informácie, 1x rozhodovanie o náhrade cestovných výdavkov a 1x vrátenie peňažného príspevku

- občanovi so zdravotným postihnutím na prevádzkovaní alebo vykonávaní samostatnej zárobkovej činnosti),
- sedem podnetov sa týkalo konania a rozhodovania orgánov územnej samosprávy (4x stavebné konania, 1x preskúmanie zákonnosti všeobecne záväzného nariadenia, 1x rozhodovanie o uložení pokuty a 1x rozhodovanie o poplatku za komunálne odpady a za drobné stavebné odpady),
 - deväť podnetov sa týkalo konania a rozhodovania Sociálnej poisťovne (1x rozhodovania o nároku na nemocenské, 1x rozhodovania o nároku na starobný dôchodok, 3x rozhodovania o nároku na dávku v nezamestnanosti, 1x rozhodovania o nároku na materské, 1x rozhodovania o povinnosti zaplatiť penále, 1x rozhodovania o povinnosti platiť poisťné a 1x rozhodovania o nároku na invalidný dôchodok),
 - sedem podnetov sa týkalo konania a rozhodovania pozemkových úradov (5x konania o obnove evidencie niektorých pozemkov a právnych vzťahov k nim a 2x reštitučného konania),
 - päť podnetov sa týkalo konania a rozhodovania správ katastra a katastrálnych úradov (2x konania o obnove evidencie niektorých pozemkov a právnych vzťahov k nim, 2x zápisu vecného bremena a 1x zápisu vlastníckeho práva),
 - deväť podnetov sa týkalo konania a rozhodovania ostatných orgánov verejnej správy (2x rozhodovania hraničnej a cudzineckej polície o udelení trvalého pobytu, 1x rozhodovania okresného dopravného inšpektorátu okresného riaditeľstva Policajného zboru o zadržaní vodičského preukazu, 1x postupu polície pri prešetrovaní priestupku, 1x vydania platobného výmeru Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, 1x postupu ministerstva školstva v konaní o uznaní rovnocennosti vysokoškolského štúdia, 1x postupu Slovenskej inšpekcie životného prostredia, 1x postupu obvodného úradu a ministerstva vnútra v priestupkovom konaní a 1x rozhodovania Štátnej kúpeľnej komisie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky).

Podľa zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov medzi právne prostriedky, ktorými prokurátor vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov orgánmi verejnej správy, patrí aj protest prokurátora a upozornenie prokurátora.

Protest podal prokurátor napr. v podnete týkajúcom sa preskúmania zákonnosti platobného výmeru Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, ktorým tento rozhodol, že podávateľka podnetu je povinná zaplatiť zdravotnej poisťovni preddavky na poisťné na verejné zdravotné poistenie za určené obdobie. Uvedené rozhodnutie bolo v rozpore so zákonom preto, že v určenom období podávateľka podnetu poberala rodičovský príspevok, pričom podľa zákona o zdravotnom poistení je platiteľom poisťného štát, ak nie je uvedené inak, aj za fyzickú osobu, ktorá poberá rodičovský príspevok. Prokurátor preto navrhol napadnuté rozhodnutie zrušiť. **Podanému protestu Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou vyhovel a napadnuté rozhodnutie zrušil.**

Upozornenie podal prokurátor napr. v podnete, v ktorom jeho podávatelia namietali postup obce ako stavebného úradu z dôvodu porušenia viacerých ustanovení stavebného

zákona a správneho poriadku a z dôvodu nečinnosti stavebného úradu vo veci dodatočného povolenia stavby a v kolaudačnom konaní.

9.2 Návrh na začatie konania pred ústavným súdom

Verejný ochranca práv môže podľa čl. 151a ods. 2 ústavy predložiť ústavnému súdu návrh na začatie konania podľa čl. 125, ak všeobecne záväzný právny predpis porušuje základné právo alebo slobodu priznanú fyzickej osobe alebo právnickej osobe.

V roku 2013 som toto oprávnenie využila v **troch prípadoch**.

Podala som návrh na začatie konania o súlade ustanovenia § 6 bod 2 až 6 v spojení s § 10 bod 2 až 4 Všeobecne záväzného nariadenia Mesta Banská Bystrica č. 9/2011 o verejnom poriadku na území mesta (úplné znenie vydané 4. júla 2012) s čl. 1 ods. 1 prvá veta, s čl. 2 ods. 3, s čl. 13 ods. 1 písm. a), s čl. 20 ods. 1, ods. 3 a ods. 4 ústavy, v spojení s čl. 1 Dodatkového protokolu k dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, s čl. 68 a s čl. 152 ods. 4 ústavy, s § 4 ods. 3 písm. f) a g), s § 6 ods. 1 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov a s § 7 ods. 2 písm. a) a b) zákona č. 138/1991 Zb. o majetku obcí v znení neskorších predpisov. Návrh sa týka **povinnosti** vlastníka vykonávať údržbu verejného priestranstva, napr. bezodplatným čistením chodníkov, iba preto, že práve jeho nehnuteľnosť sa nachádza v susedstve verejného priestranstva, ktoré je všetkými užívané a je v správe alebo vo vlastníctve iného subjektu než je on.

Druhý návrh som podala na začatie konania o súlade ustanovenia § 11 ods. 1 písm. g) zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov s čl. 1 ods. 2, s čl. 13 ods. 3 a ods. 4, s čl. 20 ods. 1 a ods. 4 ústavy, v spojení s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Návrh sa týka zmeny podmienok uplatnenia reštitučného práva k pozemkom.

V poradí tretí návrh na ústavný súd som podala vo veci súladu ustanovení § 120 ods. 2 zákona o pobyte cudzincov a ustanovenia § 52 ods. 2 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s ústavou, s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd a s Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach. Napadnuté ustanovenia umožňujú, aby policajné útvary a Migračný úrad Ministerstva vnútra Slovenskej republiky odôvodňovali niektoré svoje rozhodnutia iba skutočnosťou, že „...ide o bezpečnostný záujem Slovenskej republiky“. Takéto legislatívne riešenie nie je v súlade s požiadavkou rovnosti zbraní strán v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy. Nie je tiež v súlade s ústavnými garanciami a garanciami, ktoré poskytujú medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná, pre spravodlivé konanie. Neumožňuje totiž dotknutým osobám účinne sa brániť, a ani predkladať dôkazy, ktorými by sa dali vyvrátiť skutočnosti, ktoré tvoria podklad rozhodnutia policajných útvarov, alebo Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Súčasne som navrhla, aby ústavný súd pozastavil účinnosť týchto ustanovení.

Ani o jednom z mnou podaných návrhov nebolo do 31. decembra 2013 rozhodnuté.

9.3 Predloženie Mimoriadnej správy verejného ochrancu práv národnej rade

Podľa § 24 zákona o verejnom ochrancovi práv „Ak verejný ochranca práv zistí skutočnosti nasvedčujúce, že porušenie základného práva alebo slobody je závažné alebo sa týka väčšieho počtu osôb, môže predložiť národnej rade mimoriadnu správu. Súčasťou mimoriadnej správy môže byť aj návrh, aby bola prerokovaná na najbližšej schôdzi.“

Pri napĺňaní pôsobnosti verejného ochrancu práv som v priebehu roka 2013 náhodne a nezávisle od seba, prostredníctvom Kancelárie, preskúmavala postup orgánov, ktoré pôsobia v rozdielnych oblastiach. Ich činnosť, ktorú som preskúmavala, spolu priamo nesúvisí. **Aj keď boli z rozdielnych oblastí a ich činnosť vzájomne priamo nesúvisela, prieskum ukázal, že mali spoločného menovateľa v tom, že ich postup v preskúvaných veciach, ktorý som namietala, sa týkal najmä Rómov.**

Zistila som skutočnosti nasvedčujúce tomu, že konaním niektorých orgánov došlo a dochádza nielen k závažnému porušeniu základných práv a slobôd, ale aj že porušenie sa týka väčšieho počtu osôb a z nich aj veľkého počtu maloletých detí, najmä rómskej národnostnej menšiny. To ma viedlo k postupu podľa § 24 zákona o verejnom ochrancovi práv. Pre závažnosť zistení, pre rozsah porušení základných práv a slobôd a v časti prípadov pre systematickosť a systémovosť ich porušovania (prístup maloletých detí k vzdelávaniu), som spolu s predložením Mimoriadnej správy verejného ochrancu práv navrhla, aby bola prerokovaná na najbližšej schôdzi národnej rady.

Obsahom Mimoriadnej správy verejného ochrancu práv sú zistenia týkajúce sa dodržiavania práva na vzdelanie detí rómskeho pôvodu, ako aj práva na nedotknuteľnosť obydlia a osobnej slobody a návrhy opatrení, aj mimoriadnych dočasných opatrení, na predchádzanie ďalšiemu porušovaniu práv časti maloletých detí na prístup k vzdelávaniu.

Správu som národnej rade **predložila 16. augusta 2013.**

Dňa 27. augusta 2013 bola prerokovaná vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny. Tento výbor vzal správu, na základe prijatého uznesenia, na vedomie, avšak neprijal odporúčanie na prerokovanie tejto správy na najbližšej schôdzi národnej rady.

Mimoriadna správa verejného ochrancu práv v národnej rade do konca roka 2013 prerokovaná nebola.

9.4 Vyrozumenie

Podľa § 19 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv „Ak verejný ochranca práv nesúhlasí so stanoviskom orgánu verejnej správy alebo ak prijaté opatrenia považuje za nedostatočné, vyrozumie o tom orgán nadriadený orgánu verejnej správy, proti ktorému podnet smeruje, a ak takého orgánu niet, vládu Slovenskej republiky.“

O výsledkoch preskúmania policajnej akcie v osade Budulovská v Moldave nad Bodvou som vyrozumela Prezídium Policajného zboru a vyzvala som ho, aby prijalo mnou navrhnuté opatrenia, ktorými sa malo do budúcnosti zabezpečiť predchádzanie porušovaniu základných práv a slobôd osôb postupom polície a mala sa zlepšiť schopnosť polície v budúcnosti preukazovať priebeh plánovaných policajných akcií a tiež jej postup voči osobám, ktoré predvedie na svoje oddelenia.

Podľa § 19 ods. 2 zákona o verejnom ochrancovi práv je orgán verejnej správy povinný do 20 dní odo dňa doručenia výzvy na prijatie opatrení oznámiť verejnému ochrancovi práv svoje stanovisko a prijaté opatrenia.

Prezídium Policajného zboru mi zaslalo svoje stanovisko, ale prijatie konkrétnych opatrení mi neoznámilo.

O svojej nespokojnosti so stanoviskom Prezídia Policajného zboru, a tiež s tým, že mi nebolo oznámené prijatie žiadneho konkrétneho opatrenia, som preto informovala jeho nadriadený orgán, ministerstvo vnútra – **Vyrozumením o nesúhlase so stanoviskom Prezídia Policajného zboru a s neprijatím opatrení.**

Ministerstvo vnútra na zaslané vyrozumenie reagovalo stanoviskom, s ktorým nemôžem súhlasiť a neuložilo podriadenému orgánu realizovať žiadne z opatrení, na ktoré ho vyzval verejný ochranca práv.

Výsledky vybavenia súvisiaceho podnetu som oznámila aj ministerstvu vnútra, a vyzvala som ho na prijatie takých opatrení, ktoré sú v jeho pôsobnosti, a to aby prijalo opatrenia na zabezpečenie podmienok pre prijatie mnou navrhnutých opatrení v Policajnom zbore a aby vyvodilo za zistené porušenia zodpovednosť.

Vo vzťahu k opatreniam, ktoré sú v pôsobnosti ministerstva vnútra, som od neho dostala stanovisko, s ktorým som nemohla súhlasiť a ministerstvo ako orgán verejnej správy mi neoznámilo prijatie žiadneho opatrenia, na ktoré som ho vyzvala, a rovnako ani iného opatrenia.

Pretože ministerstvo vnútra je ústredný orgán štátnej správy, a teda nemá nadriadený orgán, **predložila som vláde Slovenskej republiky Vyrozumenie verejného ochrancu práv o nesúhlase so stanoviskom ministerstva vnútra a Vyrozumenie verejného ochrancu práv o nesúhlase s neprijatím opatrení.**

9.5 Návrh na začatie disciplinárneho konania

V roku 2013 som prvýkrát v histórii inštitútu verejného ochrancu práv v Slovenskej republike využila oprávnenie podať návrh na začatie disciplinárneho konania. Toto oprávnenie vyplýva verejnému ochrancovi práv z čl. 151a ods. 1 druhá veta ústavy. Podľa nej sa v zákonom ustanovených prípadoch verejný ochranca práv môže podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb. K 31. decembru 2013 som využila oprávnenie podať návrh na začatie disciplinárneho konania v **troch prípadoch.**

Prvý návrh som sa rozhodla podať po tom, ako som zistila, že sudca na verejnom súdnom pojednávaní podmienil použitie zvukového záznamu súhlasom súdu, a neskôr bez právneho dôvodu písomným oznámením neudelil súhlas na jeho použitie, čím porušil základné právo fyzickej osoby na informácie zaručené v čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy. Konal bez opory v ústave, v zákone a v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu. Taktiež prekročil svoje zákonné oprávnenia, výsledkom čoho bolo porušenie základného práva fyzickej osoby na informácie. To skonštatoval aj ústavný súd. Napriek tomuto konštatovaniu ústavného súdu, zo strany orgánov správy súdu, a ani ministerstva spravodlivosti nebola za porušenie základných práv a slobôd fyzickej osoby a za to, že sudca

svojím postupom ohrozil dôveru v nezávislé, nestranné a spravodlivé rozhodovanie súdov, doteraz vyvedená žiadna disciplinárna zodpovednosť.

Druhý návrh je podaný z dôvodu opakujúcich sa zbytočných a neodôvodnených priet'ahov v dvoch súdnych konaniach, ktoré spôsobil sudca svojou dlhodobou nečinnosťou, a neefektívnosťou v konaní.

Tretí návrh som podala proti podpredsedovi okresného súdu, ktorý svojím konaním porušil povinnosť pri správe súdu uloženú mu v ustanovení § 74 ods. 1 písm. g) zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, podľa ktorého predseda súdu vykonáva správu súdu tým, že zabezpečuje poskytovanie informácií o činnosti súdu pre iné orgány verejnej moci a pre verejnosť. Uvedeného konania sa dopustil tým, že verejnému ochrancovi práv poskytol nepravdivú informáciu o stave preskúmaného súdneho konania, ktorú verejný ochranca práv potreboval pre výkon svojej činnosti.

9.6 Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Okrem množstva závažných porušení základných práv a slobôd, ktoré sú uvedené v tematických správach a v Mimoriadnej správe verejného ochrancu práv (správy sú uverejnené na stránke www.vop.gov.sk) som zistila porušenia základných práv a slobôd v bežnej činnosti orgánov verejnej správy aj na základe podnetov. V roku 2013 som v **130** podnetoch, z celkového počtu 1508, konštatovala **176 porušení základných práv a slobôd**:

- v **98** prípadoch som konštatovala porušenie základného **práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov** (čl. 48 ods. 2 ústavy),
- v **46** prípadoch som konštatovala porušenie základného **práva, podľa ktorého sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným spôsobom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky** (čl. 46 ods. 1 ústavy),
- v **ôsmich** prípadoch som konštatovala porušenie základného **práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate žiteľa** (čl. 39 ods. 1 ústavy),
- v **šiestich** prípadoch som konštatovala porušenie základného **práva na informácie** (čl. 26 ústavy),
- v **štyroch** prípadoch som konštatovala porušenie **práva dieťaťa zaručeného čl. 3 a čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa**,
- v **troch** prípadoch som konštatovala porušenie **petičného práva** (čl. 27 ústavy),
- v **dvoch** prípadoch som konštatovala porušenie základného **práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života** (čl. 19 ods. 2 ústavy),
- v **dvoch** prípadoch som konštatovala porušenie základného **práva na osobitnú ochranu detí a mladistvých** (čl. 41 ods. 1 ústavy),

- **v dvoch** prípadoch som konštatovala porušenie základného **práva rodičov na starostlivosť o deti a ich výchovu a právo detí na rodičovskú výchovu a starostlivosť** (čl. 41 ods. 4 ústavy),
- **v jednom prípade som konštatovala porušenie základného práva pre každého kto je v hmotnej núdzi na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok** (čl. 39 ods. 2 ústavy),
- **v jednom prípade som konštatovala porušenie základného práva na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe** (čl. 19 ods. 3 ústavy),
- **v jednom prípade som konštatovala porušenie základného práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena** (čl. 19 ods. 1 ústavy),
- **v jednom prípade som konštatovala porušenie základného práva na ochranu zdravia a na bezplatnú zdravotnú starostlivosť** a na zdravotnícke pomôcky na základe zdravotného poistenia (čl. 40 ústavy),
- **v jednom prípade som konštatovala porušenie práva na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku** po narodení alebo osvojení dieťaťa na účely zosúladenia rodinného a pracovného života zaručeného **čl. 33 ods. 2** Charty základných práv Európskej únie.

Náprava nedostatkov:

V každom z týchto prípadov trvám na prijatí opatrení vedúcich k náprave zistených porušení individuálnych práv, rovnako aj na prijatí takých opatrení, ktoré smerujú k zlepšeniu činnosti orgánu verejnej správy a sú zamerané na predchádzanie porušovaniu.

V roku 2013 pracovala Kancelária celkovo so 4 403 podaniami. Z toho sa na Kanceláriu obrátilo písomným podaním 1 632 podávateľov (z toho bolo 619 podnetov a 1 013 podaní) a z predchádzajúceho roku zostalo nevybavených 1 555 podaní (z toho bolo 889 podnetov a 666 podaní). **V roku 2013 právnici Kancelárie v počte 19 vybavili 3 743 podaní** (z toho bolo 360 podnetov z roku 2013, 637 podnetov prenesených z roku 2012, 883 podaní z roku 2013, 647 podaní prenesených z roku 2012, 389 písomných usmernení a 827 podaní na stránke detského ombudsmana). Právnici Kancelárie v roku 2013 vykonali 11 tematických prieskumov, v rámci ktorých aj na mieste preskúmali činnosť v 43 inštitúciách. Zamestnanci Kancelárie pomáhali s vyhotovením podaní adresovaných verejnému ochrancovi práv 720 osobám.

II. NÁVRHY A ODPORÚČANIA NA NÁPRAVU ZISTENÝCH NEDOSTATKOV

1. ODPORÚČANIA NA ZLEPŠENIE OCHRANY ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD FYZICKÝCH OSÔB A PRÁVNICKÝCH OSÔB

1.1 V školskom zákone výslovne upraviť **zákaz** priestorového, organizačného, fyzického a symbolického **vyľúčenia alebo oddelenia rómskych žiakov** v dôsledku ich príslušnosti k národnostnej menšine alebo v dôsledku ich sociálneho pôvodu (často v kombinácii s ich sociálnym znevýhodnením) od ostatných žiakov a upraviť povinnosti orgánov verejnej správy a ich zodpovednosť za kontrolu dodržiavania tohto zákazu. Tiež stanoviť sankcie za jeho porušenie a zabezpečiť ich vykonateľnosť.

1.2 Vytvoriť podmienky pre:

- a) **prístup ku všetkým stupňom vzdelania** aj pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí sú vzdelávaní v špeciálnych školách a v špeciálnych triedach,
- b) uskutočňovanie **bezplatnej odbornej predškolskej prípravy v štátnom jazyku**, a ak to vyžaduje najlepší záujem dieťaťa **aj v jeho materinskom jazyku**, a to v dostatočnom počte zariadení, s dostatočným počtom kvalifikovaných odborníkov; sprístupniť túto možnosť najmä pre deti pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného prostredia a pre deti, ktoré majú v predškolskom veku evidentne jazykovú bariéru, najmä rómskym deťom pochádzajúcim zo sociálne znevýhodneného prostredia, s cieľom pritiahnúť ich k vzdelávaniu,
- c) **postup v najlepšom záujme dieťaťa** aj vzdelávaním žiakov rómskej národnostnej menšiny nielen v štátnom jazyku, ale **aj v ich materinskom jazyku, ak je to pre porozumenie školského učiva potrebné**,
- d) **bezplatné užívanie všetkých potrebných učebných pomôcok a potrieb**, v starostlivosti školského zariadenia nielen počas vyučovania, ale **aj počas prípravy na vyučovanie pre všetkých žiakov, ktorí pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a zabezpečiť im odbornú pomoc s prípravou na vyučovanie, s cieľom získať ich pre vzdelávanie** a zamerať sa v tomto úsilí aj na žiakov rómskej národnostnej menšiny,
- e) dostatočný počet pedagogických asistentov učiteľa vo všetkých školách a triedach, v ktorých sa vzdelávajú žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

1.3 Bezodkladne **zvýšiť finančný normatív určený na celodennú stravu pre deti umiestnené** v špeciálnych výchovných zariadeniach akými sú napríklad reedukačné centrá, aby deti mohli dostávať dostatok potravy a netrpeli v nich hladom.

1.4 Vypustiť ustanovenie § 27 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku z právneho poriadku Slovenskej republiky, čo by opätovne umožnilo poskytovať právnu pomoc príslušníkom

tretích krajín v ich konaní o zaistení aj mimovládny organizáciám, ktoré sa špecializujú na **poskytovanie právnej pomoci cudzincom**.

1.5 **Rozšíriť** v zákone o poskytovaní právnej pomoci **kompetencie CPP** aj na poskytovanie právnej pomoci štátnym príslušníkom tretích krajín v konaní o ich zaistení.

1.6 Zabezpečiť zmenu procesného práva tak, **aby súd** v súdnych konaniach, v ktorých dochádza ku kolízii práv dieťaťa a jeho zákonných zástupcov, **z úradnej moci vždy ustanovil orgán sociálnoprávnej ochrany ako kolízneho opatrovníka celej rodiny**. Tento bude mať v konaní zo zákona samostatné právne postavenie, napríklad ako jeho **vedľajší účastník**. **Zabezpečiť**, aby súd z úradnej moci **dieťaťu** v takomto konaní, na ochranu jeho práv a oprávnených záujmov, vždy ustanovil **advokáta alebo inú fyzickú, či právnickú osobu znalú práva na právne zastupovanie**.

1.7 Upraviť **procedurálne pravidlá** priameho **vypočutia dieťaťa** v súdnom konaní (aj každom inom konaní) a procedurálne pravidlá pre prípad, ak je dieťa vypočuté mimo konania prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu. Stanoviť nutnosť zaznamenania vypočutia dieťaťa na zvukovom zázname a určiť aj postup a spôsob uchovávanía tohto záznamu.

1.8 Zabezpečiť, **aby polícia z každej plánovanej policajnej akcie**, v ktorej už pri jej príprave predpokladá použitie donucovacích prostriedkov, **zadovážila kamerový záznam o jej priebehu**.

1.9 Zabezpečiť monitorovanie všetkých policajných priestorov, v ktorých sa vybavujú políciou predvedené a zadržané osoby prostredníctvom kamier a uchovávanie **záznamov o zaobchádzaní polície s predvedenými osobami**.

1.10 Zriadiť **nezávislý kontrolný orgán**, ktorý bude vykonávať **nezávislé vyšetrovanie** vždy v prípade, **ak vzniknú pochybnosti** o policajnom alebo inom postupe orgánu verejnej správy, pri ktorom boli použité donucovacie prostriedky a bude vyvodzovať zodpovednosť.

Pri opatreniach uvedených v bodoch 1.8, 1.9 a 1.10 považujem za mimoriadne dôležité moje upozornenie, že ich prijatie nemá žiadnu súvislosť s prípadnou individuálnou trestnoprávnou zodpovednosťou jednotlivcov. Sú to opatrenia zamerané výlučne na zlepšenie ochrany základných práv a slobôd a dôveryhodnosti polície. Preto, pre ich uskutočnenie nie je potrebné čakať na výsledky trestných stíhaní.

1.11 Upraviť existujúcu zákonnú úpravu tak, aby v nej bola upravená povinnosť **vyžiadať od väzňa po jeho prijatí do výkonu väzby alebo do výkonu trestu jeho informovaný súhlas s vykonaním lekárskej prehliadky a aj následne vyžadovať jeho informovaný súhlas pre vykonanie ošetrovateľských a zdravotných úkonov vždy, tak ako to platí pre ostatné fyzické osoby**. V zákone ustanoviť aj taxatívny výpočet prípadov a dôvodov, za splnenia ktorých je možné vykonávať zdravotnú starostlivosť aj bez predchádzajúceho

súhlasu tejto osoby. V zákone ustanoviť prípady a dôvody, za splnenia ktorých je lekárska prehliadka povinná, a pre tieto prípady ustanoviť, ktoré zdravotné úkony možno v rámci povinnej lekárskej prehliadky vykonať.

1.12 Zabezpečiť, aby **prešetrovanie sťažností väzňov na poskytovanie (neposkytovanie) zdravotnej starostlivosti bolo výlučne v pôsobnosti Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou**, alebo iného vonkajšieho kontrolného orgánu príslušného odborného zamerania, ktorý každú takúto sťažnosť preskúma povinne a bez meškania.

1.13 **Upraviť procesný postup pri vydávaní formulára E 101, resp. formulára PD A 1 a pri vybavovaní žiadosti o udelenie výnimky** podľa koordinačných predpisov tak, aby najmä pri nevydaní formulára, resp. zamietnutí žiadosti o udelenie výnimky, bolo možné využiť opravný prostriedok.

1.14 **Zákonnou úpravou uložiť povinnosť, aby všetky správne orgány v každom prípade, ak nevyhovejú žiadosti, museli o tom vydať rozhodnutie so všetkými náležitosťami, vrátane poučenia o opravnom prostriedku, a aby takéto rozhodnutie bolo minimálne v jednom stupni preskúmateľné. V zákone upraviť zákaz takúto vec vybaviť písomným oznámením.**

1.15 **Zákonne upraviť právne postavenie občana, ktorý pre obec vykonáva menšie obecné služby a vzťahy z toho vznikajúce**, práva a povinnosti subjektov, ktorých sa tieto vzťahy dotýkajú ako aj vzťahy ohľadne bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a poskytovania osobných ochranných pracovných prostriedkov.

1.16 **Doplnením existujúcej zákonnej úpravy alebo novou právnou úpravou riešiť primeranosť výšky starobných dôchodkov tzv. starodôchodcov tak, aby riešenie bolo zlučiteľné s požiadavkou spravodlivosti.**

1.17 **Urýchlene doriešiť problematiku valorizácie výsluhových dôchodkov.**

2. INFORMÁCIA O REALIZÁCIÍ ODPORÚČANÍ NÁRODNEJ RADE Z MOJEJ MINULOROČNEJ SPRÁVY

V Správe o činnosti verejného ochrancu práv za rok 2012 som odporučila národnej rade tieto opatrenia :

- a) zameniť platnú zákonnú právnú úpravu nároku na vdovský a vdovecký dôchodok, aby sa odstránila nerovnosť – **nerealizovalo sa,**
- b) zákonom upraviť **vytvorenie štátnej profesionálnej siete pomáhajúcich profesií (terénna sociálna práca) – nerealizovalo sa,**
- c) prehodnotiť právnú úpravu **pozbavenia spôsobilosti na právne úkony – zvažuje sa zmena,**

- d) v zákone **riešiť právne postavenie zamestnancov, ktorým zamestnávateľ nevyplácal mzdu, zrušil, opustil, vypratal prevádzku a nevydal im doklady o skončení ich pracovnoprávneho vzťahu – neriešilo sa,**
- e) zákonom ustanoviť **povinnosť orgánu verejnej správy podať návrh na začatie konkurzného konania voči dlžníkovi štátu od určitej výšky jeho dlhu a určiť sankciu za nesplnenie tejto povinnosti – nerealizovalo sa,**
- f) **zmeniť ustanovenia o vecnom bremene v zákone č. 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov tak, aby obmedzenie vlastníckeho práva nepresahovalo nevyhnutnú mieru – nerealizovalo sa,**
- g) pri schvaľovaní štátneho rozpočtu na rok 2014 v kapitole Všeobecná pokladničná správa vytvoríť **podmienky pre vykonávanie úplnej pôsobnosti verejného ochrancu práv – nerealizovalo sa.**

3. INFORMÁCIA O ODPORÚČANIACH UVEDENÝCH V MIMORIADNEJ SPRÁVE VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV PREDLOŽENEJ NÁRODNEJ RADE V AUGUSTE 2013

Správa poukazuje na mimoriadne závažné a aj opakované porušovania základných práv a slobôd veľkej skupiny osôb, a najmä maloletých detí. Obsahuje aj návrhy akútnych **dočasných mimoriadnych opatrení, ktorých účelom bolo zlepšiť štart do života práve časti tých najbezbrannejších maloletých rómskych detí pochádzajúcich z najbiednejších sociálnych pomerov, ktoré sa mali zúčastňovať zápisu do 1. ročníka školskej dochádzky začiatkom roku 2014.** Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny ju zobral na vedomie, plénum ju doteraz neprerokovalo a opatrenia neboli prijaté. K tomu niet čo dodať. Snáď iba to, že aj nečinnosť má výpovednú hodnotu. Vypovedá o tom, na čom predstaviteľom štátu záleží, aké sú ich priority, lebo tie vo svojej praxi naozaj realizujú. A tak aj nečinnosť formuje našu spoločnosť, jej postoje, aj nálady v nej. V tomto prípade, žiaľ, možno nečinnosť našich inštitúcií čítať aj tak, že na právach malých rómskych detí nezáleží. Tiež aj tak, že tejto skupine obyvateľov môže verejný orgán buldozénom odpratať ich zanedbané obydlia a predtým z nich ich obyvateľov vyhnať bez akéhokoľvek úradného rozhodnutia a právneho titulu. A tiež aj tak, že voči niektorým ľuďom možno použiť neprimerané policajné postupy a donucovacie prostriedky. Lebo aj o tom Mimoriadna správa verejného ochrancu práv je a ten, kto sa s ňou oboznámil, si možno predchádzajúcu nečinnosť našich orgánov a súčasné neprijímanie opatrení vyloží práve tak, že určitej skupine ľudí žiadne práva nepatria. A preto verejný ochranca práv musí upozorňovať na tieto skutočnosti a stále pripomínať, že na **uskutočnenie opatrení, ktoré pomôžu zlepšiť ochranu základných práv a slobôd v činnosti orgánov verejnej správy nikdy nie je neskoro.**

4. OPATRENIA NA ZABEZPEČENIE PODMIENOK PRE ČINNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

4.1 Verejný ochranca práv je ústavný orgán s celoslovenskou vecnou aj miestnou pôsobnosťou. Pre riadne vykonávanie ustanovenej pôsobnosti verejný ochranca práv určil, podľa zákona, v organizačnom poriadku **organizačnú štruktúru Kancelárie. Organizačná štruktúra, pre opakované nepridelenie rozpočtových prostriedkov, nemohla byť ani v roku 2013 zrealizovaná. Preto Kancelária nie je personálne a materiálne dobudovaná a nemohla otvoriť ani jedno z ôsmich regionálnych pracovísk ustanovených v organizačnom poriadku. V každom regionálnom pracovisku má, podľa organizačného poriadku Kancelárie, pracovať iba jeden odborný zamestnanec a administratívna pracovná sila na kratší (polovičný) pracovný čas. Teda nižšie sa potreba nastaviť ani nedá.** Preto opakovane navrhujem, aby národná rada uložila uznesením vláde Slovenskej republiky riešiť v určenej lehote podmienky pre činnosť verejného ochrancu práv.

4.2 Navrhujem aj, aby **národná rada uložila vláde Slovenskej republiky uznesením, aby sa v procese zostavovania rozpočtu verejnej správy a v procese určovania limitu výdavkov Kancelárie pre nasledujúce rozpočtové obdobia riadila Rezolúciou 1959/2013 Parlamentného zhromaždenia Rady Európy o posilnení ombudsmanských inštitúcií v Európe.** Zatiaľ tomu tak nie je. Ani skromné, už uplatnené, rozpočtové požiadavky Kancelárie (vyčíslené v liste ministrom financií zo dňa 23. apríla 2013, ktorým boli požadované kapitálové prostriedky na zabezpečenie modernizácie informačno-komunikačných technológií a v liste adresovanom ministerstvu financií zo dňa 15. mája 2013, ktorým bolo požadované zosúladenie výšky záväzného ukazovateľa mzdových prostriedkov so záväzným ukazovateľom počtu zamestnancov, a tiež s ohľadom na rozpočtové prostriedky určené na podporu činnosti verejného ochrancu práv v regiónoch, nárokované v rozpočtovom informačnom systéme) **neboli v rozpočtovej kapitole, ktorú spravuje ministerstvo financií (VPS), Kancelárii pridelené.**

4.3 **Ústavný orgán Slovenskej republiky, verejný ochranca práv, nemá sídlo v štátnej budove.** Navrhujem, aby národná rada uznesením zaviazala vládu Slovenskej republiky, aby v určenej lehote zabezpečila vhodné a dôstojné sídlo, situované v Bratislave, pre verejného ochrancu práv a pre jeho kanceláriu. Rovnako aj podmienky pre zriadenie ôsmich regionálnych pracovísk tak, ako to verejný ochranca práv **opakovane** navrhuje.

PRÍLOHA: SPRÁVA KANCELÁRIE VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV
O VÝSLEDKOCH JEJ ČINNOSTI, HOSPODÁRENÍ A PODMIENKACH PRE JEJ
ČINNOSŤ V ROKU 2013